

3-77/3-2

✓

160A

יהוה

PLANTÆ CUIQUE SVAS VIRE S: DEVS INDIDIT, ATQVE
PRÆSENTEM ESSE ILVVM, QVÆLIBET HERBA DOCET.

CAROLI CLVSI ATREBATIS,
IMPP. CÆSS. AVGG.
MAXIMILIANI. II.
RVDOLPHI. II.
Aulæ quondam familiaris,
RARIORVM PLANTARVM
HISTORIA.

Quæ acceſſerint, proxima pagina docebit.

ANTVERPIÆ
Ex officina Plantiniana
Apud Ioannem Moretum.
CIO. IOCI.

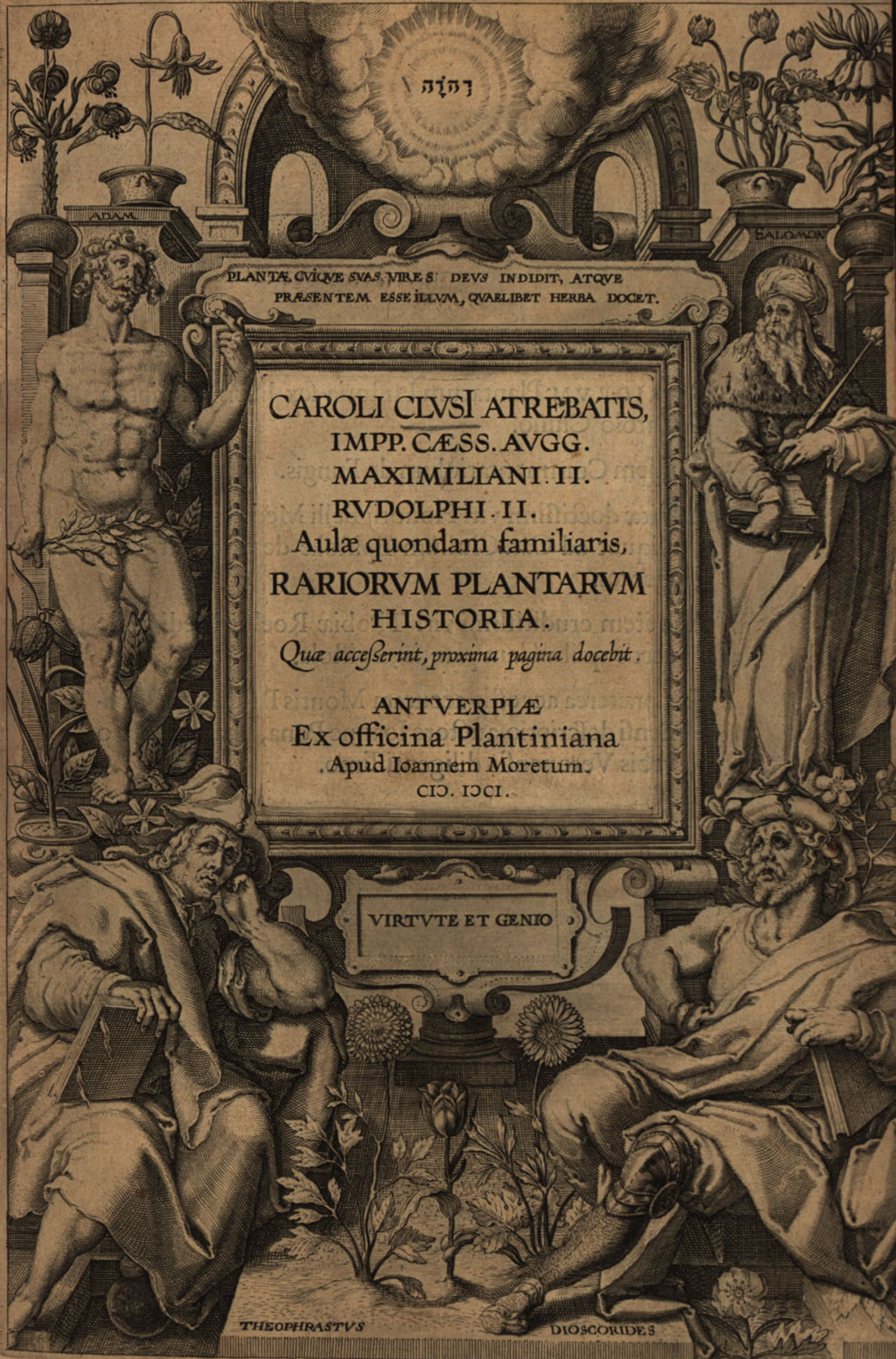
VIRTUTE ET GENIO

ADAM

SALOMON

THEOPHRASTVS

DIOSCORIDES

**RARIORVM Plantarum Historia sex libris descripta à
Carolo Clusio.**

Ejusdem Commentariolum de Fungis.

**Additæ doctissimi viri Honorij Belli Medici percelebris
aliquot ad Car. Clusium Epistolæ de variis stirpibus
agentes.**

**Alia item eruditissimi viri Thobix Roelsij Medici, de
certis quibusdam plantis, Epistola.**

**His præterea accessit accurata Montis Baldi agro Vero-
nensi descriptio, auctore Ioanne Pona, pharmacopæo
urbis Veronensis diligentissimo.**

PRIVILEGIUM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germania, Hungaria, Bohemia, Dalmatia, Croatia, Sclauonia &c. Rex, Archidux Austria, Dux Burgundia, Stiria, Carinthia, Carniola & Wirtembergæ &c. Comes Tirolis &c. Agnoscimus, ac vigore presentium notum facimus vniuersis: Quod cum Doctus noster & sacri Imperij fidelis dilectus Carolus Clusius humillimè nobis exponendum curauerit, præ manibus se habere scripta quadam, quæ in publicam utilitatem edere statuerit, vereri autem ne cum magnos sumptus in Pictores & Sculptores fecerit, lucri causa alij, quod fieri solet, sibi in fraudem eadem imprimant, aut imitentur, sicq; laboris ipse atque industria sua præmio fraudetur ac destituatur; nos considerantes, quàm præclaram iam antè operam in quibusdam lucubrationibus, quæ iam antè fuerunt edita, posuerit, & quàm nobis exquisita ipsius ac varia eruditio, præcipuè verò etiam in indaganda stirpium & herbarum natura sedulitas atq; industria commendentur, quòd multa peregrinis ac remotis in locis didicerit & obseruauerit, multa secum attulerit, quæ rara & luce digna sint, quòd assiduis adhuc studiis in hoc incumbat, ut quæ in antiquis auctoribus abdita & obscura sunt, eruat atque illustret, ut præclaram nominis sui memoriam posteritati relinquat, benignè ipsi, quod rogat, Privilegio nostro aduersus omnem fraudem consulere cupientes, presentium vigore scienter animòq; benè deliberato, pro autoritate nostra Cæsareæ serio decreuerimus, edixerimus ac statuerimus, quemadmodum presentium vigore decernimus, edicimus ac statuimus, ne quisquam Typographorum, Bibliopolarum aut aliorum, qui siue imprimendis siue vendendis libris aliãve quacunque ratione negotiationem exercent librariam, intra viginti annos, à prima editionis die numerandos, Caroli Clusij opera duobus tomis expressa, quorum prior Stirpium &c. historiam continet, altero plerique libelli, &c. ab ipso Latini facti comprehenduntur, & quacunque præterea idem Clusius edet opera, ipso inscio aut inuito typis seu quocunque alio modo aut caractere, siue integra, siue aliquam eorum partem imitetur, exprimat vel in publicum edat, nève ab aliis edita vel expressa vel aliunde allata intra Sacri Romani Imperij fines vendat, ac distrahat apertè vel occultè. Si quis autem præsens edictum nostrum transgredi aut violare, & prædicta opera recudere & in fraudem prænominati Caroli Clusij edere aut vendere ausus fuerit, eum non solum eiusmodi libri exemplaribus; tanquam quæ in commissum ceciderint, memorato Carolo Clusio eiusq; hæredibus, vel mandatum ab iis habentibus, ope Magistratus eius loci, ubi deprehensa fuerint, vendicandis priuari, verumetiam multa decem Marcharum auri puri fisco nostro

Imperiali fraudum vindici, ac parti læsa ex æquo soluenda ac pendenda puniri volumus, ea tamen lege, ne quide ea opera Orthodoxæ Catholicæ Religioni contrarium habeant, & ut tria cuiuscunque operis aut libri exemplaria, ubi excusa fuerint, ad Imperialem nostram Cancellariam transmittantur. Quod si negligatur, hac nostra gratia ac Privilegio ipse, ipsiusque heredes excidisse censeantur. Mandamus proinde vniuersis & singulis nostris & Sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis, quàm Secularibus cuiuscunque status, gradus, Ordinis & Conditionis extiterint, præsertim verò iis, qui in Magistratu constituti sunt, ac vel suo vel superiorum suorum loco ac nomine Iuris vel Iustitiæ administrationem exercent, ne quemquam hoc Privilegium seu interdictum nostrum impune violare, spernere aut negligere patiantur. Sed si quos contumaces compererint, præscripta pœna plecti, & quibuscunq; rectè fieri potest modis, coerceri curent. Quatenus & ipsi grauissimam indignationem nostram euitare voluerint. Id quod testamur præsentibus literis manu propria subscriptis & Cæsarei sigilli nostri impressione munitis. Datum in Arce nostra Regia Praga, die decima quinta mensis Februarij. Anno Domini millesimo, quingentesimo nonagesimo tertio: Regnorum nostrorum Romani decimo octauo, Hungarici vigesimo primo, & Bohemici itidem decimo octauo.

RVDOLPHVS.

Ad mandatum S. Cæsareæ M^{tes} proprium.

Iacobus Curtius à Senfftenaw.

Io. Baruitius.

TIBI, Ioannes Morete, qui haud exiguos sumptus pingendis & sculpendis Plantis mecum pariter impendisti, tibi inquam permitto, vt hanc meam Rariorum Plantarum Historiam, & adjunctos huic libellos, typis tuis excudas ac evulges: nec alibi alius quispiam intra viginti annos, cupio, siue iubeo, sub pœnis & mulctis, quæ S. Cæsareæ Majestatis litteris mihi concessis continentur.

Carolus Clusius A.

SVMMA PRIVILEGII PRINCIPVM BELGARVM.

ALBERTI, & ISABELLÆ Infantis Hispaniæ, Archiducum Austriæ, Ducum Brabantia &c. priuilegio cautum est, nequis Caroli Clusii, Impp. Cæs. Augg. Maximiliani II. Rudolphi II. Aulæ quondam familiaris, Rariorum Plantarum Historiam, præter voluntatem Ioannis Moreti, Typographi Antuerpiensis, intra duodecim annos vlllo modo imprimat, aut alibi terrarum impressam, in has inferioris Germaniæ ditiones importet, venalemve habeat. Qui secus faxit, confiscatione librorum, & alia graui pœna mulctabitur: vt latius patet in litteris datis Bruxellæ, III. Martij M. DCI.

Signat.

I. de Buschere.

CARO.

CAROLVS CLVSIVS ATREBAS

BENEVOLO LECTORI

AGNAM voluptatem mihi semper attulit, in variis quas peragravi regionibus, Plantarum observatio. Nam quum nulla sit Provincia quæ peculiare quædam, & quodammodo sibi proprias non alat, insignis varietas ubique meis oculis sese ingerebat, quæ non potuit non esse delectabilis, viro à primâ propè ætate ad Plantarum observationem propenso, præsertim quum aliquæ occurrerent à veteribus Auctoribus neglectæ, vel ab ipsis quidem descriptæ, nondum tamen à quopiam Neotericorum factis cognitæ: tum etiam aliæ, quæ ad plantarum à veteribus proditarum classem referri posse viderentur. Non minus enim gaudio afficiebar, quàm si ingentem Thesaurum reperissem.

CETERVM quum indecorum, & liberali ingenio minimè dignum arbitrarer, voluptatem quam ex ea observatione percepissem, mihi dumtaxat servare, & apud me quasi premere velle, quin potius aliis simili studio sese oblectatibus esse communicandam censerem: facere non potui, quin quâ potuerim fide & sedulitate, primùm illarum, quas in Hispanicâ meâ peregrinatione observaveram, Historiam, publici juris facerem: deinde, earum, quæ partim in Austriâ, Stiriâ, & Pannoniâ, partim vicinis Provinciis postea sese obtulerunt.

EAS porrò Observationes, cùm Hispanicas, tum Pannonicas, quum animadverterem plerisque gratas fuisse, imò illarum exempla adè avidè expetita, ut nulla amplius sibi superesse Typographus conquereretur: consultum fore existimavi, si eas recognoscerem, atque aliarum plantarum, quas ab illis evulgatis observavi, historiam adderem, omnes veluti in unum corpus contrahens, singulas tamen in sua genera & species, commodâ quadam serie (quantum quidem fieri potuit) distribuens. Mihi etenim persuadeo, non minus gratum futurum eum laborem, quàm priores.

PLANTARVM autem Historiam in sex Libros divisi, ut commodius in suas classes distribui possent. Quum verò Plantarum historiam dico, neminem existimare velim, universam Plantarum historiam me intelligere: sed earum dumtaxat, quæ à me primùm observatæ, aut ab aliis nondum fuerant

proditæ, ante quàm eas publicarem : exiguæ enim laudis esse arbitratus sum, earum historiam repetere, quæ ab aliis esset pro dita. Non negaverim tamen, quin interdum nonnullas inseram, quarum alij meminerunt, earum autem historiam non satis plenè conscripsisse mihi videntur. Quarundam prætereà mentionem facere me profiteor, quæ ab aliis fuerunt descriptæ, atque etiam illarum icones in meum librum interdum intulisse, quia ad seriem earum, quas describo, servandam, commodæ videbantur.

BONI igitur consulatur, quem (studiosæ juventuti gratificandi studio) in hac senectâ multis morbis obnoxia sumpsi, labor, & alios juniores ad similia, vel etiam majora tentanda excitet : libenter enim alteri hanc lampadem trado, ut qui annum sextum & septuagesimum jam agam. Si quæ tamen supererit vita mediocri valetudine constans, eam omnem ad publicam utilitatem impendendam profiteor. Kal. Feb. clb. lcci.

A D C A R O L V M C L V S I V M

A T R E B A T E M.

DIGNVM est opellâ, nec pretio caret
 Famâ æstimando, quas juvenis vigil
 Gnavusque lucubrationes
 Extuderis alacri labore
 In lucem apertam, fasciculo senex
 Iam comprehendas arctius unico,
 Ut cuncta repræsentet unum
 Dispositâ serie volumen.
 Postrema certè cûraque límaque
 Sudore tanto, torque molestiis
 Vix hercle credo, culte CLVSI,
 Constiterit, velut hæc & illa
 Prior: tametsi sæpe animis ratum
 Nifu voluptas in medio solet
 Præbere delectamen ultro,
 Nedum opere ingenij supremo.
 Nam gaudet in se mens generosior,
 Cum laude si quid magnificum inchoat,
 Fructuque finit; extimosque
 Haud patitur temerè umbilicos,
 Desiderantes fortè manum ultimam,
 Vel impolitos vel nimium rudes
 Manere: quamvis ceteróqui
 Parvulum opus quoque terminatum
 Industriorum iudicio virûm
 Amet probari. Nos malè confita
 Spineta castramus malignè,
 Quasdam etiam bene collocatas
 Runcamus herbas cum lolio gravi,
 Tristi que avenâ. Tu tua digeris
 Feliciori, prout decorum est,
 Ordine seminia herbularum,
 Stirpesque raras, quidquid & exera
 Et nostra gignit per species humus
 Distinctiores. Singulorum
 Cernere jam videor redactos
 Quincunce justo reticulata per
 Dimensa fines alveolataque,
 Id est, ad unguem rectiorem.
 En, quid erit, quod oporteat te
 Transferre? Planum est omne, sibique opus
 Aptum est favorem scilicet omnium.
 Aient nepotes, te fuisse
 Mirificè, puto, diligentem.

*Paulus Melissus Franc. Comes Pal.
 & Eq. civis Rom.*

IN PLANTARVM HISTORIAM
CAROLI CLVSII.

Vos ô radices, vos ô cum Floribus, Herba,
Pulcræque ramis Arbores,
Nunc agite, ambrosij succi exhalate sapes:
Nunc pandite altiùs comas:
Vnguine nunc calices distendite, nectaris auxit
Quod parte quinta Amor sui.
Vestra etenim, prius haud ulli bene cognita, virtus,
Fama quadrigis astra obit.
Parsque adeò vestrum, cecâ hactenus obruta nocte,
In veste lucet auræ.
Assertori igitur tali pro munere quâsnam
Grates habebitis pias?
Fallor? an omne genus morbi ilicet, agmine factò,
Trudetis ad Ditis lacus?
Et dabitis, summo vos qui gustaverit ore,
Semelve naribus hauserit:
Sic Clusi nomen virtutesque imbibat imis
Animis potenter; ut nihil,
Quàm Clusi laudes meditetur, & omnibus oris
Dicat bona in eum plurima?
Annuite. una Deum nam si Glaucum facit herba,
Quid non simul præstabitis
Vos ô Radices, vos ô cum Floribus, Herba,
Pulcræque ramis Arbores?

Ianus Gruterus.

CLVSI, delicias amorque DIVI
Maximi Æmiliani, Opimitate
Quo nil, nil Sapientiâ, orbe toto
Aut est, aut fuit, aut erit secundum:
Quàm rectè tua nomina omine implet?
Quàm rectè, puto, Clusius vocaris?
Non quòd sacra oculis tuis Apollo
Aonumque Machaonumque cludat;
Non quòd sint tibi Hygææ operta templa,
In queis & Venus & colit Iuventas;
Non quòd Pallados arcearis aris,
Quas Prudentia mensque recta servat.
Sanè, Sacra oculis tuis Apollo
Aonumque, Machaonumque nudat.
Sanè, sunt tibi Hygææ aperta templa,
In queis & Venus & colit Iuventas.
Sanè, Pallados aggregaris aris,
Quas Prudentia Mensque recta servat.
Sic dictus potius; quòd unus ipse es
Cuius corde animoque continenter
Se Phœbus, Medicina, Athèna cludent.

Idem Gruterus.

Μύρια μὲν βλαστῶν κραιμμήτων γαῖ' ἀνήσιν
Εἶδεα, τῶν πέλει ἀνθρώποις μέγ' ἄκος τε καὶ ἡδὸς:
Ταῦτα δ' ἐνυκτὶ τοσούτων κεκαλυμμένα, νῦν πολυίδμων
Κλούσιος ἀτρεκέως γραπταῖς σελίδεσσιν φαίνει.

Νικάσιος ὁ Ἐλλεβόδιος.

In C. Clusij Clarissimi & amicissimi viri
opus Botanicum.

Donec erunt Herba, donec florentia Serta,
Clusiadis vivet florida fama Libri.

Franciscus Vertunianus Med. D. Piclavienfis.

Quam longum sparsi flores, quam pulchra vireta
Germine Clusiaco, & stirpe virente virent:
Tam patet & Clusi nomen, tam fama recluso
Caelo sparsa cluens, flore virente nitet.

Paschalis Coq. Med. D. Piclavienfis.

In Caroli Clusij Plantarum Historiam:

Passa graves quondam fuerat Medicina dolores,
Et ferè opus medicis, pro dolor! ipsa habuit:
Quid faceret? post erratas vaga, per vaga terras
Clusij in Atrebatum ducitur hospitium.
Clusius agrotam, mora nulla, potentibus herbis
Adjuvat, hinc medicas fert Medicina manus.
Hinc etiam extremos se Clusia fama per Indos
Dididerat, volitans docta per ora virum:
Ille tuas Europa, tuas America plantas,
Africa sive tuas, sive tuas Asia
Novit, & hinc toto latè notissimus orbe est
Clusius, Atrebatum Clusius ille oculus.
Ergo animosus abi Liber, & si fortè, quis auctor,
Quæreris, hoc sat erit dicere, Clusius est:
Hoc sat erit, mora nulla, manuque, oculoque, animoque,
Lectoris, felix abripiere Liber.

Petrus Plateau I. F. Tornacensis.

IN PLANTARVM HISTORIAM

CAROLI CLVSII.

TVLERVNT varios priora secla
 Scriptores, neque defuere nostro,
 Linguis, iudicio, eruditione
 Qui clari studium omne in hoc locarunt
 (Sui ut quemque animi impetus ferebat
 Atque ardens amor ardui laboris)
 Spartam quam sibi singuli colendam
 Sumsisent, numeris modisque cunctis
 Perfectamque darent & absolutam.
 Quod cum sit propè disciplina in omni
 Summa non sine laude factitatum:
 Tum vel præcipuè hoc videre in illa est
 Quæ vires docet & figuram, & ipsos
 Natales quoque, differentiasque
 Herbarum (studium utile atque dulce)
 Et frugum, fruticum, arborum, omniumque
 Vita queis homini salusque constat,
 Et sinu locuplete terra fundit
 Cælo fertilibus rigata stillis.
 Summa hæc barbarie obsitam ac tenebris
 Plus quam Cimmeriis (pudet fateri)
 Primus restituit suo nitore
 Nostrum ætate patrum Leonicens:
 Quem Ruellius, huncque mox sequuti
 Complures alij, haud quidem labore,
 Sed quos ingenio, celebritate,
 Doctrinaque adeo pares fuisse
 Constat, dum merito probantur omnes,
 Dote quisque sua: (negata namque
 Cuncta uni, sua singuli tulere)
 Ut negem facile esse iudicare
 Cuiam laurea jure debeat:
 Nemo si tamen abnegarit unquam
 Plus illum meruisse laudis atque
 Præmij, qui salebrofa & invia inter
 Primus compita figere est pedem ausus,
 Venturisque nepotibus præivit,
 (Tua hæc docte Leonicene laus est:)
 Quis, Clusi, precor, alteri secundum
 Audebit dare te, tuos labores
 Qui norit, tua quique scripta vidit,
 Vidit scripta, satis probanda nunquam?
 Sint verò eximiâ referre digni
 Qui laudem fuerint (libens fatebor:)
 At certè fuit ante qui præiret
 Et viam daret explicatiorem,
 Scripto, consilio, aut opinione:

Cui

Cui, quòd non minimum tulit laboris,
 Pars laudis quoque magna cedat, æquum est.
 Verùm, dux tibi quis fuit, comésve,
 Quando quas animosa gens Iberùm
 Terras sole terit calente tostas,
 Mensum spatio octo peruolasti
 Herbas mille manu legens avara;
 Laudis qui sibi vindicare partem
 Tuæ vel minimam queat vel ausit?
 Discendis tibi quis fuit magister
 Herbis, Pannonicos, iuga alta, montes
 Quas novas dare, te legente, scimus,
 Nostris te quoque dante habemus hortis?
 Ignoraret opes suas Iberus,
 Ignoraret opes suasque Pannon,
 Ignoraret opes & orbis ipse
 Amborum, nisi te docente nossent.
 Nostri delicias alunt quod horti
 Quæ vel visu oculos iuvant foventque,
 Pulvinos hilarantve raritate,
 Acceptum ferimus tibi illud tui,
 Et grato tua scita scripta, Clusi,
 Cum plausu modò lectitamus omnes,
 Venturique avidè legent nepotes
 Dum constabit honos decorque Phœbo
 Et Floræ suus: efferentque Clusi,
 Quaqua Sol oritur caditque, nomen,
 Æternâ super astra clara famâ.

Ioannes ab Hoghelande.

IN EFFIGIEM
NOBILIS DOCTISSIMI Q. VIRI
CAROLI CLVSII.

A Trebatum decus, & nostri nova gloria secli
CAROLVS hæc Leydis CLVSIVS ora gerit.
Herbarum vivas Orbi dedit ille figuras,
At CLVSI vivam GEINIVS effigiem.

Bon. Vulcanius.

IN EANDEM.

Os Clusi frontemq; oculosq;, & cætera vultus
Pictoris expressit boni manus benè.
Ingenij haud potuit vives: at Clusius ipse
Expressit illas hoc in opere quàm optimè.
Longa dies ut opus pictoris deleat, ipsum
Et Clusium: opus hoc nulla delebit dies.
Ergo, illum in cineres ubi longa resolverit atas,
Adhuc opere in hoc sibi supererit Clusius.

Ioannes ab Hoghelande.

2

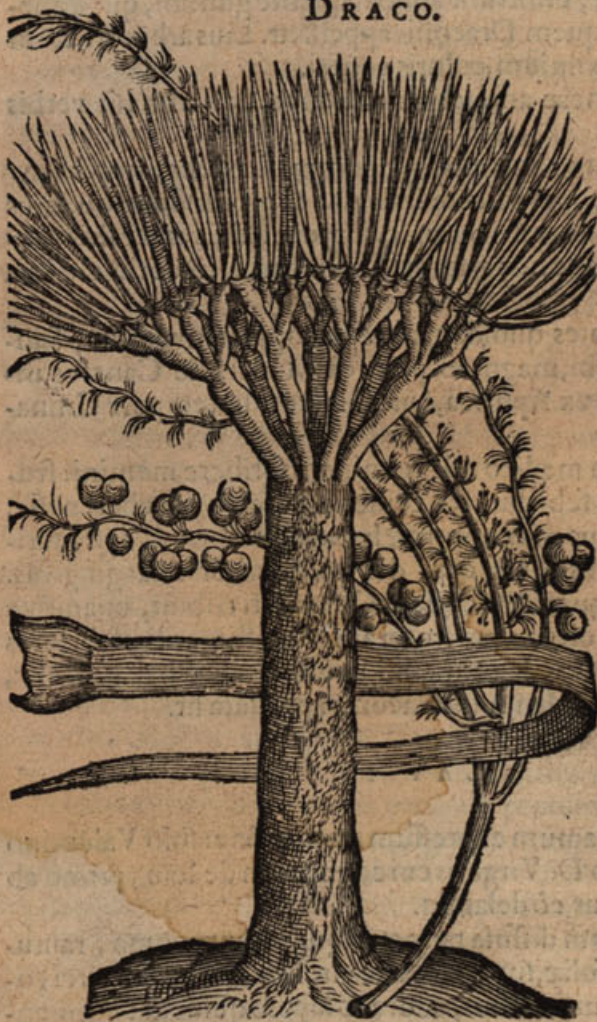
CAROLI CLVSI
RARIORVM PLANTARVM
HISTORIÆ

LIBER PRIMVS.

PLANTARVM, quas in variis peregrinationibus meis rariores observavi, historiam scripturus, ab arboribus eam auspabor, sic enim ordo postulare videtur: deinde ad frutices, suffrutices & virgulta progrediar, quibus aliquot ἐπαυλοκαύλους subjiciam. Hac autem omnia priore libro complecti animus est: reliquas stirpes in sequentes libros distribuam.

DRACO.

CAP. I.

APVCIS prodita est huius Arboris historia, eaque admodum mutila. Libuit itaque eam hic subiicere, & ab illa nostras Observationes auspiciari, quandoquidem valde rara est, in nostra praesertim Europa, & Herbariis dum hos Commentarios scribebam (ni fallor) incognita.

EST verò Draco (aptius enim nomē non inuenio) procera arbor, Pinū procul intuentibus referens, adeo æquales, semperque virentes sunt rami. Huius truncus crassus, octo aut novem cubitales ramos æqualiter nascentes & nudos sustinet, qui in summo fissi, in alios ternos vel quaternos ramos cubitales, aut paulò ampliores, brachialisque crassitudinis desinunt, nudos item & sine foliis, in summo gestantes capita plena cubitalium foliorum, unciali latitudine, sensim in mucronem desinentium, media costa densiore & eminentiore, ut in Iridis foliis, tenuium & rubentium in lateribus: mucronem planè repræsentant ea folia, semperque virent, & Aloës vel Iridis modo, invicem amplexando nascuntur. Truncus perquam scaber, multis rimis dehiscit, humoremque fundit per Caniculæ æstus, qui in rubrâ lacrymam densatus, sanguis Draconis appellatur, ob quam sanè causam, hanc arbore Draconem nuncupavi. Materia trunci firma est, fer-

*Draconis
arboris his-
toria.*

rumque difficulter admittit, quòd veluti fibris transversim & obliquè excurrentibus constat: at rami cum multo succo prægnantes sint, satis facillè cædi possunt.

EAM arborem Olysiptone primùm vidi anno reparatæ salutis humanæ, quingentesimo sexagesimo quarto supra millesimum, post monasterium Divæ Virgini sacrum, cui nomen à Gratia, octo palmorum crassitudine, inter aliquot Oleas in colle nascentem, monachis ignotam & neglectam, quam neque florem, neque fructum ferre assererent: rem tamen aliter se habere postea deprehendi, ramulo ex illa ipsa arbore anno sequente revulso donatus ab amico. Est autem hic ramus (quem cum aliquot foliis, corticisque fragmento, & lacryma meis manibus exempta multo tempore adservatum, à Cæsare Maximiliano evocatus, in Belgica cum multis aliis eius generis reliqui) pedali ampliorève longitudine, cui inhaerent alij ramuli multo fructu racematim compacto onusti. Fructui color flavescens, sapor ali-

A quantulum

quantulum acidus, magnitudo exigui Cerasi. Eum in summis capitibus nasci verisimile est, ut in palma dactyli nascuntur: spatha tamen uti illos includi non intellexi. Huius porro arboris recentia capita tenella sunt, & humilium Palmarum sive Chamæripes modo, cuius cerebrum in deliciis est, edi possent, nisi amaritudo prohiberet.

APVD veteres neminem istius arboris mentionem facere invenio, nisi fortè ea sit, quam Strabo ex Posidonio Gadibus nasci tradit, libro Geograph. tertio, his verbis.

Gadensis arbor Posidonij.

DE Arbore Gadibus existente scriptis prodidit Posidonius, quæ ramos humum usque incurvatos habeat, frondes sæpissimè mucronis speciem gestantes, quarum longitudo cubitalis est, latitudo digitorum quatuor. Huic & illud innatum esse creditur, ut uno fracto ramo lac effluat, radice abscissa minij humor exfudet.

VERVM neque nostra hæc arbor ramos incurvatos, sed erectos, neque folia tam lata habet, nec illius ramis effractis lac exfudat, at humor aqueus duntaxat. De radice quod adscribit, nostræ satis quadrare videtur, è qua secundum radices terebrata, lacrymam statis anni temporibus effluere aiunt rubram, ut postea dicemus.

CETERVM illud hîc etiam obiter indicatum volo, quia in Gadium mentionem incidimus, me, tametsi diligenter totam insulam perlustrarim, nullam arborem conspexisse qualem Posidonius scribit: sed neque ullam aliam, præter aliquot salices, & unam aut alteram siliquam, licet (vt ab incolis viris fide dignis accepi) circa urbem Gades, recenti adhuc memoria, lætissima viridaria fuerint, omni fructiferarum arborum genere excultissima, quorum ne vestigia quidem nunc apparent, saburra arenacea, quam naves eò appellentes exonerarunt, omnia complete & exurente. Ex recentioribus binos duntaxat hanc arborem describere memini, sed succinctè admodum.

ALOISIVS Cadamustus libro Navigationum cap. 4. eius in hæc verba meminit.

Sanguis Draconis.

IN insula Portus sancti (è Canariis una) est Sanguis Draconis, lacryma arboris ferro sauciata: nam stato anni tempore arbores incisæ, emittunt anno sequente gummi, quod ahenis decoctum & defecatum, sanguis efficitur quem Draconis appellant. Eius arbor fructum producit Cerasi instar mense Martio, gustu eximium, coloris veneti.

POST hunc Thevetus Singularium Franciæ antarcticæ cap. VIII. describit his verbis è Gallico redditus.

Cinnabaris Dioscoridis.

EST in Canariis insulis arboris genus, certo anni tempore gummi fundens, quod Sanguinem Draconis vocant, perforata arbore prope radicem satis lato & profundo hiatus. Eius fructus luteus est, magnitudine Cerasi nostratis, refrigerando corpori, & levandæ siti in febre aut ardoribus valdè utilis. Non est dissimile hoc gummi Cinnabari Dioscoridis. Hæc Thevetus.

ET sanè id gummi quod apud diligentiores quosdam pharmacopolas invenitur, Sanguinis draconis in lacrymis nomine insignitum, magna ex parte ex Madera & Canariis insulis in Europam inuehitur: & forsitan etiam ex Aphrica, quæ Dioscoridis tempore Cinnabarim subministrabat.

AN hæc porro arbor alicuius momèti sit in medico usu, neminem scribere memini: fructus tamen aciditas argumento est, utiliter in febribus (vt censet Thevetus) præberi posse.

Eius lacryma adstringendi vi pollet, illiusque usus non infelix ad muliebres & dysentericas fluxiones, cruentas excreationes, firmandos commotos dentes, & roborandas gingivas. Quæ facultates eis admodum sunt similes, quas Dioscorides Cinnabari tribuit, quamque Hæmatite lapillo efficaciorum facit. Hanc ob causam, non abs re existimant celebriores Medici, exquisitum illum sanguinem Draconis, legitimam Dioscoridis Cinnabarim esse, præsertim cum eius tempore à nonnullis etiam sanguis Draconis appellata sit.

PERSEA. CAP. II.

Persea historia.

VALDE rara etiam est hæc arbor, cuius ramum expressum damus: nam solo Valentino regno unicum arborem vidi, monasterio D. Virginis cui cognomen de Iesu, primo ab urbe Valentia lapide, ex America, ut ferebatur, eò delatam.

HÆC porro arbor Pyro similis est, in latum diffusa perpetuoque virente coma, ramulis ex viridi pallecentibus. Folia illi lauri latifolia, superna parte virentia, inferna cinerei coloris, firma, nervis aliquot per obliquum discurrentibus, odore & sapore quidem commendata, cum adstrictione tamen linguam mordicantia. Flos Lauri ferè, copiosus, racematim compactus, pallidus, sex foliolis constans. Fructus per initia pruno similis, deinde successu temporis pyri in modum oblongus, nigro colore, iucundoque sapore: nucleum cordis effigie continet, gustu castanæ aut dulci amygdalæ haud ab simili. Vere florentem conspexi, Autumno maturum fructum ferè intellexi à CL. V. D. Ioanne Plaça Medico & Professore Valentino, qui mihi illam quo nunc dixi loco monstrabat, incolisque Mamay dici asserabat: tametsi qui nobis Americam descripserunt Hispani, aliam ab hac diversam arborem hoc nomine insigniant. Sed multis post annis, ab eruditissimo viro Simone de Tovar Medico Hispalensi, qui similem arborem in cultissimo suo horto, cum aliis exoticis stirpibus alit, non Mamay, sed Aguacate vocari edoctus sum. An verò hæc arbor Veterum Persea sit, nec ne, dispiciendum est.

THEOPHRASTVS libro IIII. Historiæ Plantarum cap. II. Perseam in hunc modum describit. Est etiam in Ægypto alia arbor Persea dicta, aspectu magna & pulchra, sed maximè similis pyro & foliis, & floribus, & ramis, & tota figura, præterquam quod hæc perpetuo est folio, illa deciduo. Fructum autem fert multum, eumque omni tempore maturum edit, novo semper veterem occupante. Maturat autem sub Etesiarum flatum: reliquum crudiorum auferunt & recondunt. Est magnitudine pyri, figura oblongus, amygdalæ modo, colore herbidus, intus nucem continens quemadmodum prunum, sed multo minorem & molliorem: carnem verò valdè dulcem, suavem, concoctumque facilem: nihil enim eos qui multum ederint tentat. Excellit hæc arbor radicem tum longitudine, tum crassitudine, tum etiam multitudine: materiem etiam habet robustam, aspectu pulchram, atram vt lotus, ex qua simulacra, lectulos, mēfulas, atque alia huiusmodi conficiunt.

Persea Theophrasti.

SIMILI modo, iisdemque ferè verbis ipsam Plinius describit lib. XIII. cap. IX. sub Persicæ arboris nomine, voces ipsas cōmiscens, quas tamē lib. XV. c. XIII. apertissimè seiungit, & distinguit.

Perficæ, inquit, arbores sero & cum difficultate transiēre, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Ægypto earum fuerat hospitium. Falsum est venenata cum cruciatu in Persis gigni, & pœnarum causa à Regibus translata in Ægyptum, & terra mitigata. Id enim de Persea diligentiores tradunt, quæ in totum alia est, myxis rubescentibus similis, nec extra Orientem nasci voluit. Eam quoque eruditiores negaverunt ex Perside propter supplicia translata, sed à Perseo Memphi satam, & ob id Alexandrum illa coronari victores ibi instituisse, in honorem atavi sui. Semper autem folia habet & poma, subnascentibus aliis.

Persea Plinij.

Qui sanè locus, eorum sententiam apertissimè refellit, qui Perseam arborem cum Persica malo eandem esse, cerebrosius asserere volunt: ut taceam utriusque arboris historiam esse diuersissimam.

PERSÆ item meminit Strabo Geograp. ultimo, perpetuam illi comam tribuens, & fructum pyri magnitudine, figura oblonga, amygdalæ modo putamine inclusum, & corio.

Persea Strabonis.

SED & Galen. lib. II. de Alimēt. se Persicam Alexandriæ vidisse asserit: meminit & aliis locis.

IN eo omnes conveniunt, ut Persicæ perpetuam comam tribuant, oblongum fructum, inclusum amygdalæ putamine & corio. Hæc quam exhibeo arbor perpetua quidem est coma, folio autem & flore laurum magis refert quàm pyrum: fructu etiam oblongo est, sed qui myxis (qualem illi Plinius loco iam adducto tribuit) aut oblongis prunis similior sit, quàm amygdalis, & colore (ut Placæ referebat) nigro, non herbido.

Persea perpetua virana.

ITAQUE, vt verum fatear, tametsi nonnullis cum Persea Theophrasto descripta notis, hæc nostra conveniat: mihi tamen aptius quadrare videtur ei, quam Plinius libro iam memorato describit: aut quam Plutarchus in Ægypto nasci testatur Isidi gratissimam, quod fructum ferat figura cordis æmulum, folium verò linguæ. Sed aliorum id relinquo iudicio: nobis sententiam nostram in medium protulisse satis est. Non possum tamen non mirari, quosdam Persicæ historiam negligentius perpendentes, non esse veritos ad hanc nostram fructus Cuci suo pulvino nudati iconem in suis Commentariis pro Persicæ fructu adiciere, fructus certè planè ossei qui nobis aliquando pro Bdellij fructu obrusus fuit: nisi fortè pyri vel cordis forma quam utcumque exprimit, eos ut id facerent impulerit. Verùm Cuci integer fructus, etiam per multos annos adservatus, & planè resiccatus, pugno maior est, magnūque persicum malum potius æmulatur, quàm prunum aut pyrum. Eius historiam Theophr. lib. IIII. Hist. cap. II. Plinius lib. XIII. cap. IX. tradunt paulo post Persicæ descriptionem. Neuter tamen Persicæ fructum pyro similem facit, sed magnitudine illi æqualem.

Plutarchi Persea.

Cuci.

HUIUS quam exhibeo arboris neminem hætenus experimentum fecisse, quod sciam, puto.

AT Persicæ fructum cibo idoneum, & stomacho utilem Dioscorides facit: arida verò folia in fatinam redacta, illitu sanguinis eruptiones sistere tradit.

CETERVM Mamay ab Hispanis Historicis descriptum, arbor est formosa, simili modo virens, vt iuglans, lata coma, sed celsa, & quæ in pyramidem aliquantulum desinat instar compressi: foliis longitudo maior quàm latitudo, materies ligni fungosa, fructus rotundus & magnus, carne malum cotoneum referens, sed sapore persici mali duracini: cui insunt terna vel quaterna ossa, interdum plura, valde amara.

Mamay. Gomara Historia general. India, cap. LXIII.

Nec huius arboris historiam ab ullo proditam, imò ne herbariis quidem nostræ ætatis cognitam arbitror. Cùm autem ex earum sit genere, quæ perpetuâ comâ virent, elegantissimaque sit aspectu, locum inter primas, in nostris huc Commentariis, meriti sibi vindicare videtur.

Laurocerasi
historia.

Est verò Laurocerasus (sic enim appellare libet, & nominis causam postea explicabo) iuxta magnitudinis arbor, caudice recto, multis ramis donato, qui cortice atrovirente obducti sunt, novellis tamen omnino virentibus. Folia alternatim ramos ambiunt, non decidua, Lauri latifolia, sive potius Citriæ mali foliorum æmula, per ambitum nonnihil detata, nervis aliquot ex media costa in latera excurrentibus, supernè splendètia, inferne nequaquam: color in vetustis ex atro virescens, in novellis ex viridi pallescens: sapor amarus, nucleorum mali persicæ, aut amygdalarum amararum æmulus. Flos initio mihi non conspectus, namquam alebam arbuscula, sine flore, sine fructu periit: quam verò D. Aicholtzio dederam, anno octogesimo tertio supra millesimum & quingentesimum, mense Maio egregiè floruit. Paucis post annis floruit etiam D. Joachimo Camerario V.C. quam ipsi donaram, ut ille Noriberga Viennam ad me scripsit. Oblongas porò in summis vetustis ramis inter superioris anni folia fert hastulas, digitalis longitudinis, crassiusculas, in quibus brevi pediculo numerosi, & racemi in modum conferti, nascuntur flores, candidi, quinque foliolis constantes, multis in umbilici ambitu staminulis præditi, Cerasi avium vulgò nuncupati floribus non admodum dissimiles, odoris tamen expertes, qui nullum fructus rudimentum præbuerunt, sed caduci admodum fuerunt. Supra hos deinde rami germinant & novella folia protrudunt. Fructus, quem in arbore nascentem non vidi, sed qui Constantinopoli missus fuit anno septuagesimo quarto & octogesimo sexto supra millesimum & quingentesimum, ovali forma fuit, exigui pruni magnitudine, Sebesten fructui proximus, foris niger, rugosus, pulpa præditus dulci & eduli, cerariorum vel Brunnensium in Moravia prunorum pulpæ modo, ossiculum continens sessili parte orbicularem, deinde sensim in oblongam tenuemq; cuspidem desinentè, ut testes esse possunt amici Belgæ, quibus eum fructum tunc communi-
cavi cum Galatensibus sive Peranis prunculis, albis, oblongiusculis, acidis. Vtrumque fructum licet diligenter terræ commiserim, etiam in fistilibus, ut commodius curarem, neuter tamen germinavit. At qui eodem nomine acceptus est Byzantio, anno M. D. LXXXI. licet simili forma, colore & sapore præditus, bina aut terna habuit sub pulpa nullo putamine inclusa semina plana, spadicei coloris, plurimum accedètia ad Loti aphricanæ, vulgò Guaiacanz nuncupatæ, semina.

Brunnensia
pruna.

Galatensia
pruna.

CETERVM sub initium anni M. D. LXXVI. ab Illustri Domino Dauide Vngnad, Cæsareo apud Turcarum Imperatorem tunc Legato, nunc verò Bellici cõsilij Viennæ Præsïde, mihi missa fuit eius arbuscula, brachialis crassitudinis, humanã altitudinem excedens, cum aliquot aliis rarioribus fruticibus. Sed cum asperrima esset hiems, & negligenter ab eo qui eos aduexit, curati fuissent: omnes in itinere radicitus perierunt, præter hanc & Castaneam equinam, de qua postea: imò parum abfuit quin & hæc periret. In fornicem autem cum eodem doliolo, in quo aduecta fuerat, eademq; terra, illata, & sequente Aprili educta ramos omnino siccos cum deprehendissem, ad vivum resecai, & vasculum loco umbroso reposui, ne à solis radiis exsiccata difficilïus repullularet. Cœpit tandem Autumno secundum radicem aliquot germina proferre, quæ cum ea trunci parte cui inhærebant (resecto inutili & sicco) in aliud vas translata, magna cura deinde alui, vt elegantè arbusculam postea habuerim: reliqua etiam germina, ubi paulo altiùs excreuissent, in terram inflexa radices egerunt, aliasq; arbusculas dederunt, quas & Principibus viris, & amicis communicavi.

Longior paulò in his referendis, & Lectori molestus fortasse fui: non potui tamen ea silentio præterire, ut intelligant studiosi quibus difficultatibus ad huius rarissimæ stirpis possessionem peruenerim.

MISSA porrò fuit hæc arbuscula *Trabison curmasi* nomine, quod Trapezuntinam dactylum interpretati sunt. Sed cum nihil cum palma commune habeat, satis improprie hoc nomen illi inditum arbitror.

Trabison
curmasi
Dactylus
Trapezuntis.

BELLONIUS lib. I. Obseruationum cap. XLIIII. inter arbores perpetuò virentes recenset Trapezuntinam quandam ferentem cerasa: meminit & eo libello, cui De ratione cicurandi silvestres arbores titulum fecit, cap. xx. (utrumque librum Latio donauit, ut rei herbariæ studiosi illius viri lucubrationibus quæ Gallico sermone scriptæ sunt, frui possint) & Laurocerasum appellat: eius tamen historiam non describit, nisi quòd eodem capite illius ramum mali Citriæ ramo æqualem facit, & eius prægrandem arborem Genuæ in horto Principis d'Orïa postea vidisse asserit. Cum verò huius nostræ folia maximam similitudinem cum mali Citriæ foliis habeant, nec defluant, & Trapezunte Constantinopolim, ut nomè indicat, primùm allatam fuisse verisimile sit, eam esse omnino existimo, quam Bellonius observavit. Laurocerasi autem nomen, quantum coniectura assequi possum, illi impositum à foliorum cum laurinis similitudine, & fructu cerasis æquali: tametsi postremo loco ex Pliniana historia id inuenisse affirmet. Verùm nusquam apud Plinium Laurocerasi vocem legere memini: is quidem lib. xv. cap. xxv. ubi Cerasi genera enumerat, de cerasis lauro insitis agit. Minus quinquennium est, inquit, quòd prodiere quæ vocant laurea, non ingrata amaritudinis, insita in Lauro. Hanc autem quam proponimus arborem, ipsum intelligere, vix mihi persuadere queo.

Laurocerasus
Bellonij.

Sed cum aptiore appellatione careamus: neque sine iudicio Bellonius ea usus esse videatur, Laurocerasum cum ipso nuncupabimus, donec ex veterum monumentis commodior aliqua sese offerat. Si cui tamen Palmæ Trapezuntinæ vocabulum, quod Constantinopoli adepta est, aut Cerasi Trapezuntinæ, ut Bellonius etiam Gallico sermone usurpat, magis arridet, eo utatur, per me licet.

Cerasus
laurea.

Dalechampij porrò opinio mihi non satisfacit, qui hanc stirpem Theoph. Hist. lib. IIII. cap. IIII. Loton secundam esse censet: nam huius fructus non nascitur myrti modo alternis, siue ut Græcus Theoph. codex habet κατὰ ἀεὶ τὰ μύρτα παράλληλα, sed racematim vix modo: ipsius certè flores, uti dixi, in hastula confertim plurimi nascuntur. Neque quòd Dactylum Trapezuntinam esse statuit Lotum aphyricanam Matthioli, cui durum nucleum tribuit, quæ de causa διόσπυρον Theoph. Hist. lib. III. cap. XII. esse vult, cuius nucleus durus est, in qua opinione etiam est, marginalibus in Athenæum ab ipso Latio donatum scholiis. At Lotus Aphyrica non nucleum, sed semina duntaxat habet. Imò quotquot Viennæ Austriz & apud Pannonos cultas observavi, fructum quidem ferebant, sed seminis expertem, & sola dulci pulpa constantem, licet semine ex Italia misso natæ essent. Perinde Faba Græca Plin. lib. XVI. cap. xxx. esse potest.

Lotus
i. Theoph.

Διόσπυρον
Theoph.

MALVS MEDICA.

CAP. IIIII.

FOLIORVM similitudo facit, ut pauca quædam de Mali medicæ generibus quæ in Hispanica meâ peregrinatione observavi, superiori arbori subiungerem.

MEDICORVM malorum varia sunt genera. Alia enim Hispanis *Cidras* dicuntur, alia *Limonas*, alia *Limas*, alia *Naranjas*, alia *Toronjas*.

QUÆ Citria siue Cidras fert *Cidreira* dicta, brevi trunco est, longis ramis firmis, crassis & acutis spinis, foliis magnis, latis, & per ambitum ferratis aliquantulum. Fructum fert magnum & oblongum, Melopeponis amplitudinem interdum æquantem, cortice per maturitatem flavescente, densa carne, candida, firma & eduli, nullo ferè interiore succo, odor mali fragrantissimus: flores sunt candidi, sepiusculè forinsecus purpurascètes, odorati. Semper hæc aut floret, vel fructu onusta est. Sunt qui fructum nascentem figulinis formis varias figuras exprimentibus includunt, atq; ita relinquunt donec fructus maturitatem consequatur, tum demum formas auferunt, vt malum nativum colorem adsciscat, iucundo sanè spectaculo.

Cidras.

Citria malus.

Limonos.

Limonos 4.
generum.

CITRIÆ ferè similis est, quam ipsi Limoneram appellant, cuius fructus minoribus Citriis pares, oblongi, satis densa carne, & multo succo acido præditi, nullis aut perpaucis intus acinis: folia Citriis breviora, flos purpurascens foris, spinæ minores & breviores quàm in Limeræ: huius generis reperiuntur etiam dulces, minores tamen & oblongis Limis similes. Audio & eius genus prægnans reperi, alium fructum minorem in se continens, incolæ sua lingua *Limonos priñados* vocant: verùm id genus non est mihi conspectum. Doctiss. vir S. de Tovar ex Fortunatis Insulis delatum scribebat in Indice sui horti quem ad me mitebat anno M. D. xcv. & aliud genus se alere totum ferè carneum quod varias figuras representat, eam ob causam ab Hispanis *Limonos de figuras* appellari. Quartum autem genus omnium maximum conspiciebam Hagæ Comitum apud Baravos anno M. D. xciiii. Illius Heroinæ Principi de Chimay, à Doctissimo viro Bernardo Paludano Medico missum: id enim Citrij mali grandioris magnitudinem æquabat, corticem verò minus densum, & auri instar fulgentem habebat, grumos etiam interiores minus acidos, quàm reliqua genera.

Limas 2.
generum.

QUAM ipsi Limeram nuncupant, magno caudice assurgit, ramosque habet tenuiores, longos, firmis, longis, virentibus spinis armatos, folia per ambitum nonnihil serrata, florem candidum, fructum paulo minorem Limonera, oblongiusculum, ubi maturuit flavescens, cortice tenui, ut nil nisi succum ferè contineat, eumque acidissimum. Semper flore & fructu onusta conspicitur. Aliud porro eius est genus per omnia ferè simile, nisi spinis caret, vel eas perquam exiguas haberet, & illius fructus rotundus esset, summa parte quasi corona aut umbilico insignitus. Vtriusque acini seu grana oblonga sunt.

Aurea malus
varij generis.

AVREA malus reliquas huius generis magnitudine superat, Malo vulgari non inferior fertili solo, tametsi humilis interdum reperiatur: firmos habet ramos, spinas paucas & breves, folia viridia, minimè per ambitum serrata, flores candidos odoratissimos, fructum, *Naranjas* Hispani vocant, maturitate aurei coloris, succo præditum aut dulci, aut vinoso, aut acido, in quo grana frequentia, rotundiora quàm in Limonibus. Habet etiam hæc arbor sui generis pumilionem, qui insitione vel inoculatione propagatur: liberalior est hæc ferendis floribus & malis etiam in frigidis regionibus, modò ritè curetur.

Aur. mal.
pumilio.

Aur. malus
eduli cortice.

Ex eo genere quod dulci est succo, Hispali apud Chartusianos (Hispani *las Cuevas* nominant) trans Bætum flumen, binas arbores conspexi quæ fructum ferebant carne multo firmiore præditum Armeniacorum ferè modo, licet similiter camerulis distinctum & succulentum ut reliquorum, cuius cortex unà cum carne & succosa substantia mandebatur, corticis color insigniter aureus est. Hispani *Naranja caxel* vocant. Aliud insuper genus cuius succus acidus unicum granum continebat.

Aur. mal.
μνοωριγου-
φάκος.

Malum aureum.

Poma Adami.

QVAE vulgò Poma Adami dicuntur, ea Galli *Poncires* Bæticæ, *Toronjas*, Lusitani *Zamboas* Toronjas Zamboas appellat. Arbor ipsa interdum humilior est, Citriæ perquam similis, magna tamen ex parte celsiorem Malum aureâ æquat: breves habet spinas, folia Limonæ, florem candidum, odoratum, fructum rotundum, triplo maiorem aurea malo, maturitate flavescentem, cortice inæquali, denso, crassa & fungosa carne, quæ à nonnullis cum cortice simul editur, succo brevibus folliculis ut & mali aureæ comprehenso (in reliquis enim generibus folliculi five vesiculæ succum continentes oblongiusculæ sunt) granis subrotundis. Nonnulli Assyrium malum vocant.

CETERVM, præter Aurantiam malum eduli cortice, decem mali Medici genera apud Hispalenses inveniri, ex altero Indice, quem anno M. D. xcvi. eruditissimus vir D. Simon de Tovar mittebat, intelligebam: accipiebam enim ab illo semina illius quod Hispani *Zamboas* appellat, deinde *Limones de carne*, *Limones de figuras*, *Limones preñados*, *Limones poncies*, *Limones ceuties*, *Limones dulces*, *Limas dulces*, *limas agrias*, *Limones de Tulte*, vel *Limas del Emperador*, quoniam, inquit, ab Imperatore Carolo V. ex Vngaria in Hispaniam primò delata hæc plâta fertur, cuius quidem opinionis fidem augere videtur, quòd ultra cetera mali Medici genera, hæc frigoris patientissima existat. Est autem eius fructus edulis multo suaviore gustu præditus quàm Aurantiæ caxel, succus verò eius maximè ad acidum dulcem accedens, ideoque omnium mali Medici generum acidorum suavissimum.

Omnium porrò folia perpetuò viridia sunt, multisque veluti foraminibus, si Soli obiciantur, pertusa, instar foliorum Hyperici, iuncturâ quadam pediculo inhærentia: sola mali aureæ folia secundum iuncturam tamquam appendices habent.

CASTANEA EQVINA.

CAP. V.

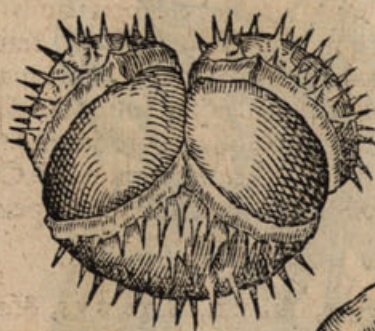
EQVINAM Castaneam CL. V. Matthiolus commentariis in I. lib. Dioscoridis descripsit: quoniam tamen nondum apud nostros, aut certè rarissimè conspecta est, & mihi egregiè adolevit, illius historiam adicere libuit.

VASTAM esse hanc arbore intelligo, quam sanè Vienna discedens anno M. D. lxxxviii. iffic reliqui, intra duodecimum annum, in humanæ coxæ crassitudinem, duarumque orgyiarum aut amplius altitudinem adoleverat, latamque comam sparferat. Frigoris patientissimam esse, umbraque & aqua ut Platanum delectari deprehendi. Autumno autem, cum folia abiecit, protinus gerit amentaceum quiddam extremis ramulis, & turgidum, quasi parturiant, pinguique & lento humore conspersum, in quo culices & huiusmodi insecta hærent, totaque hieme ita perdurat, donec ineunte vere, & præmaturè admodum, gemmæ in folia

Castanea
equina hi-
storia.

Castanea equina.

Castaneæ equinæ fructus echinato
suo calice tectus.

Castaneæ Peruânæ fructus.

sefe explicent, quæ palmata sunt, & plerumque septena numero uni eidemque pediculo in hærentia, tenella initio & dilutiore viriditate prædita, deinde venosa, rugosa, longa, ab infima parte sensim in latum excreſcentia, & per oras crenata, mucronata cuspidè, supernè virentia, infernè candicantia, amariuscule sapore: pediculi quibus in hærent oblongi, bini semper æquali situ, opposito tamen, alternatim ramos amplectuntur: novelli rami virent, adulti cinereo cortice obducti sunt, sub quo latet alius succulentus, viridis, lignum ambiens, ut in Sambuco, vel Acere latifolio, cui huius arboris (quantum quidem ex ea quam unicam alui deprehendere licuit) materies persimilis est. Eius flos & recens fructus nondum mihi conspecti, tamen in eam amplitudinem, ut dixi, mea excreverit, ut sperare flores daturam: sed neque sæpius petitos ab amicis qui Constantinopoli cum Cæsareis Legatis fuerunt, impetrare potui. Siccus vero fructus inde aliquoties allatus, nudus omnino, & suo calice exemptus: tandem cum suo echino communicatus, à doctissimo viro Christophoro Wexio ex sua peregrinatione Ægyptiaca, Syriaca, Asiatica, & Byzantina reduce anno M. D. LXXXVII. Est verò vulgari castaneæ æqualis, interdum etiam maior, non in mucronem desinens ut illa, sed planior, & orbiculari quodammodo forma, tuberculo quodam superiore parte eminente, quod sensim gracileſcens, ad pronam usque partem extenditur, germen (quod istic ortum habet) amplectens: coriaceo cortice integitur ut vulgaris, qui supernè spadicei coloris est, sed infima, qua suo echinato calyci adhæret, exalbidus, similem propemodum notam impressam habet, qualis in vesicariæ repentis seu peregrinæ semine conspicitur, sed longè maiorem, nec ita candidam: singularis est hic cortex, nec aliam tunicam aut lanuginem intra se occultit, quemadmodum nostrates castaneæ: firma & solida constat carne, candida ut vulgares, non adedò grati saporis tamen, sed amaricantis potius, præsertim vetustior & sicca, qualem degustavi: singulæ magna ex parte, nonnumquam binæ, eodem calyce multis brevibus firmisq; spinis horrido includuntur, qui per maturitatem in tres partes dehiscens, nucem ostendit ipsius lateri infima parte in hærentem, non à pediculo, ut reliquæ nuces.

VETERIBVS ignotam fuisse hanc arborem censeo, quandoquidem nullius historiam, quæ ab illis descripta sit, legere memini, quæ huic arbori convenire deprehendatur.

At cæstanesi.
Ad castanesi.
Chastagne de
cheval.
Noss kessen
Castagna di
cavallo.
Castaña de
cavallo.

Turcæ at cæstanesi, vel ad castanesi, id est, equinæ castaneæ nomine insigniunt, quia eius fructum devoratum, anhelis & tussientibus equis plurimum auxiliij adferre comperiunt. Gallis dici potest *Chastagne de cheval*, Germanis *Noss kessen* Italis *Castagna di cavallo*, Hispanis *Castaña de cavallo*.

Hic nõ possum nõ adicere elegãs Castaneæ genus mihi à doctissimo viro, eodèq; Cosmographo

grapho clarissimo Abrahamo Ortelio, veteri amico donatum anno M. D. XCI. quod ille ex Peruana prouincia delatū, à celeberrimo V. Benedicto Aria Mórano paulo antè acceperat.

Sphærica porò pænè figuræ est hæc Castanea, nisi latera haberet paulo depressiora, præsertim vbi pediculo in hæsit, cortice satis crasso, fragili tamen, & veluti fungoso obducta, coloris ex fusco aliquantulum flavescentis: huic subsunt innumerae tenues quidem sed firmæ spinæ, putamini, quod nucleum includit, tenaciter in hærentes: ipsum putamen fuscum est, non densum, sed lentum & fractu contumax, interiore parte læue & splendidum, quo continetur nucleus amygdalæ (putamine suo liberæ) magnitudine & colore, forma autem leporino reni similis, intus albus, sapore dulcis ferè ut amygdala aut castanea vulgaris.

Eius iconem, in studiosorum gratiam, sub Castanæ equinæ fructu, suo echinato calice prædito, eadem tabellâ exprimi curauimus à perito & diligente artifice.

PLATANVS, ACER, SORBUS, &c.

CAP. VI.

Platanus.

TAMETS I Platanus in iis regionibus quas adij spõte non nascatur, quia tamen cum Castanea equina Constantinopoli allata, ad aliquot orgyas mihi Viennæ Austriæ adolevit, illius mentionem hîc obiter facere volui. Historiâ apud alios videre licet.

ACERIS etiam, quod foliorum similitudine proximè ad Platanum accedit. Eius in Viennensi saltu, & aliis vicinis syluis observantur duo illa genera, à plerisq; iâ descripta.

Latifolium oblongiore florum uua, candidiore & laxiore materie, quod ab imperitis Platani nomine donatū est: Galli *Plane* vocant, Vngari *Iauorfa*.

Alterū minore folio, firmiore materia, crassiore cortice, ab imperitis in Gallia Sycomorus nūcupatum, id Gallis *Erable*, Vngaris *Iharfa* dicitur. Vtrumq; genus Germani *Thorn vnd Dirschholtz*, Itali *acero*, Hispani *el azre* appellat.

SORBUS item torminalis Plinio dicta & Herbariorum

vulgo, quam Anguilara & doctissimi quique Cratægum Theoph. lib. III. Hist. plant. cap. xv. descriptum esse censent, Viennensi saltui, & plerisque aliis Austriæ & Pannoniæ syluis familiaris est. Eius fructus Octobri Viennam in forum venalis adfertur, à tenuioris fortunæ hominibus & pueris admodum expetitus: Galli *Alizier*, Germani *Adlasber*, Vngari *Bar-koczca* vocant.

FREQVENS est & iisdem locis, præsertim verò inter saxa & rupes, id Sorbi genus, quod nonnulli Ariam Theoph. esse censent, folio coryli aut alni ferè, sed prona parte omnino incano, fructum ferens superiori proximum sed colore differentem, qui ruber est, minimè edulem, & à nullo animantium, præterquam ab avibus expetitur. Eius nullum vulgare nomen novi præter Austriacum, quod *Melperpau* est.

AUCUPARIA etiam cognominata Sorbus à baccarum usu, quòd iis hieme aucupes turdis & merulis insidiari soleant, foliis legitimæ Sorbi, vel Fraxini. Eam Dalechampus cur torminalem censet, nullam causam video, cum eius rubris baccis nemo vescatur, sed à solis turdis aliisq; sylvicolis avibus, gallinagine præsertim expetatur: deinde, ubi Platani folia, quæ Plinius Sorbo torminali tribuit, Germanis *Vogelbeer*, *Masbeer* vnd *Maalbeerpau*: Vngaris *Vörös berkinye* dicitur.

AT legitimæ Sorbus plerisque regionibus quas adij satis vulgaris est, foliis superiori proxima, mollioribus tamen, & nõnihil pubescentibus, fructum fert plerisque expetitur, præsertim mulierculis & pueris, & interdum secundis mensis maturus additur. Vngari *Berkinye*, Austriaci

Acer latifol.

Sorbus legitima.

Sorbus torminalis Plinij.

Iuglandis ge-
nus alterum.Corylus va-
rij generis.

Austriaci *Ascheritz* vocant: reliqui Germani ar-
borē *Speirbaum* & *Speirweibaum* fructū *Speirking*:
Galli arb. *Cormier*, fruct. *Corme*: Itali arb. *Sorbole-*
ro, fruct. *Sorbo*: Hispani arb. *Serual*, fruct. *Servas*.

Hic autem non possum non meminisse, ge-
neris illius Iuglandis haud vulgaris, mihi certē
proximis annis demum observati, & nati nuce
quæ cum aliis vulgaribus secundis mensis adpo-
sita in convivio quodam ad quod eram evoca-
tus: ipsius porro nucis teneritudo, & longior quā
vulgaris forma, me invitabat, ut binas seponerē,
ratus diversam à vulgari eam esse arborem, quæ
eiusmodi nuces ferret. Hogelando amico nuces
mittebam, quæ ipsi non modò germinarunt, sed
folia etiam protulerūt, vulgaris quidē Iuglandis
foliis formā similia, hoc est alata, instar foliorum
Fraxini, sed lōgè magis tenella, atque in ambitu
ferrata: quorum odor etiam gravis ut in vulgari.

AVELLANA BIZANTINA.

CAP. VII.

CORYLVS duorum vulgo est generum, syl-
vestris sponte nascens passim obvia, & do-
mestica, quæ in hortis colitur. Ea etiam duorum
est generum: nam vel oblongiusculum fructum
fert eumque duplicem, unius enim nucleus ru-
bra (qui præstantior iudicatur) alterius alba pel-
licula integitur: vel breviorē & crassiusculum,
qualis in Italia, Hispania reperitur, & Londini mihi conspectus est, & Francofurti ad
Mœnum satis frequens.
VERVM aliud genus peregrinū & rarum admodū hīc propono, quod anno M. D. LXXXII.
primum

Corylus.

Auellana pumila Byzantina.

Avellanæ Byzantinæ ramus cum fructu minore.

primùm, deinde quadriennio pòst iterum alatum est Constantinopoli cum varij generis bulbaceis stirpibus curante Mag^o ac Generoso D. Dauide Vngnad Barone in Zonneck, Consilij bellici in Austria Præsidi, qui & Turcarum Imperatori, eiusque Proceribus in deliciis esse mihi affirmabat.

Eius porrò frutex, eo asserente, supra cubitalem altitudinem rarò excrefcit, sed pumilus semper permanet: crassos admodum magnosque ferens in tenuibus pediculis calyces callosos durosque, modò singulares, modò plures simul in eodem pediculo cohærentes, ut vulgaris, extrema parte in multas crassas longasque lacinias divisos, sede etiam multis fimbriatis appendicibus obsita: sunt verò ij calyces foris valde dura asperaque lanugine hirsuti, interiore parte læves, continentes fructum Auellanæ sylvestri & sponte nascenti ferè similem, vel aliquantulum breviorè, duroque putamine, ut illæ, constantem, qui nucleum similem continet; quem initio observare non potui, quòd unicum dumtaxat fructum, qualem tum in Pannonicarum stirpium historia expressi, impetrare potuerim: postea tamen cum plures nactus esset, & aliquot ab ipso accepissem suis calycibus inclusos & exemptos, non modò degustare volui, sed etiam telluri comisi in fictilibus, non cum suo calyce, ut antè mihi fuerat significatù, sed nudos: atque illi quidem altero dumtaxat à satione anno nati sunt, & in singularem virgulà excreverunt pedalem, quam sine ordine

Auellana Byzantina historia.

ordine oblongiora paulo quàm in vulgari ambiebant folia, perinde tamen rugosa: Eius unicam fruticem humanam altitudinem superantem, adhuc alebam, cum Francofurto discessi M. D. XCIII. sed qui ullius fructus specimen nondum dederat: imò neq; etiam anno M. D. XCV. licet in magnam altitudinem excrevisset, ut ad me scriberet, cui arborem discedens reliqueram.

ALNVS,

Alnus vulgaris.

Cornus.

CAP. VIII.

Alnus altera.

ADE ò vulgaris est notitiæ Alnus, ut cum ab omnibus rei herbariæ scriptoribus eius historia sit prodita, supervacaneum esse videatur eius hinc meminisse. Quia tamen quotquot illius historiam dederunt, unicum eius genus agnovisse animadverto, operæpretium me facturum existimavi, si quæ circa hanc stirpem observabam, hic proponerem.

VULGARIS illa, omnibus provinciis (quas quidem adij) admodum familiaris est, & Gallis *Aulne*, Germanis *Erlenbaum*, Italis *Alno*, Hispanis *Aliso*, Vngaris *Egör* sa dicitur, Græcis *ελήσπα*.

At aliud genus alunt Austria & Styriæ montana, circa flumina & udis locis, etiã in Danubij insulis circa Viennam frequens est alteri comixtum: quod perinde affurgit ut primum: huius cortex candidior est, folia quidem alteri similia & perinde rugosa, minora tamen aliquantum, supernè non splendunt ut in primo genere, sed infernè candicantia: ïuli etiam & strobili minores quàm in vulgari, tenellique rami & novella folia nullo lento humore aspersa ut in priore. Vtriusq; differentia rusticis illarum provinciarum etiam bene nota: nam primũ genus *Schwartz erln*/ hoc est Alnum nigrum: hoc *Weiss erln*/ id est, albam Alnum appellant. Huius cortex magis refrigerantem & adstringentem cum siccitate facultatem obtinere videtur quàm vulgaris.

FOLIO-

FOLIORVM quædam affinitas facit ut de Cornu aliquid subijciam. Nam præter vulgaram, quæ à ceteris qui Plantarum Historiam descripserunt, est proposita, aliud genus observabam Octobris initio M. D. XCIII. cum Francofurto Coloniæ descenderem, Andernaci ad Rhenum, in horto ejus diverforij cui symbolum S. Spiritus, monente honesto viro Hieronymo Scholier.

Corni maris aliud genus.

Non minore porrò altitudine assurgebat illa arbor, quàm vulgaris mas, ejusque caudex simili cortice erat obductus: verum ramuli, illius ramulis longè fragiliores, folia ex adverso eos amplectentia, brevi pediculo, instar foliorum vulgaris, nitentia, nec illis minus nervosa, in ambitu non serrata, sed vulgaris folijs latiora, ex quorum alis cutaceæ thecæ emergebant etiam ante brumam, in quibus florum subsequente novo vere explicandorum gemmæ: floret enim cum vulgari, ejusque fructus cum illo maturefcit, saturatius tamen (ut intelligebam) rubens: crassiora etiam, brevioraque officula habet.

VULGARIS autem Cornus, sed sylvestrior & magis pumila, frequens nascitur multis Austriæ inferioris sylvis.

Cornus mas pumilio.

EADÉM foliorum affinitas facit, ut quæ circa Ulmum etiam observabam, dum Salmaticæ in Hispania agebam, hæc adijciam: nempe Ulmorum, juxta Thormim amnem nascentium quædam radices in frequentia tenuissimaque stamina desinere, atque cum præterlabentibus aquis perluantur, rubescentem colorem contrahere. In his nascuntur & latent exigua quædam animalcula locustulis sive exiguis squillulis perquam similia, quæ Salmaticenses piscatores diligenter colligunt in escam capiendis piscibus idoneam. Quæ verò piscatorum oculos effugiunt, si diutius illis radiculis implicata persistant, adolefcunt, & ex radiculis emergentia avolant instar terrestrium locustarum: postea certo tēpore in aquas remeant, ad conservandum suum genus.

Locustæ asca piscium: enca Ulmi radicibus.

SILIQVA SILVESTRIS.

CAP. IX.

Arbor Iudæ.

HIC arbori Siliquæ sylvestris nomen indidi, non quòd siliquæ veteribus descriptæ similis sit, sed quia nonnullis Hispaniæ locis vulgari nomine sic appelletur.

1. CRESKIT interdum in arborem justæ magnitudinis, locis cultis: sed neglecta & sponte nascens, plerumque inter frutices potiùs, quàm arbores censenda est. Rariores fert ramos alternatim ex lateribus nascentes, cortice ex purpura nigricate tactos, qui primo Vere ante folia, aut ijs primùm germinare incipiētibus, inferiore parte ternos aut quaterinos flores simul iunctos ferunt, genistæ aut pisorum forma, colore purpureo elegantis: folia deinde ex intervallis prædeunt Afari ferè, minùs tamen carnosa, circinata propemodum rotunditatis, nervosa admodum uti Aristolochiarum, & dura, superiore parte viridia, inferiore verò nonnihil candicantia: floribus succedunt membranaceæ purpurascens siliquæ, & quodammodo transparentes, compressæ, digitalis longitudinis & latitudinis, in quibus semen lentis planum, durum.

Siliqua syl. historia.

2. Aliud genus invenitur per omnia ferè simile, præter florem, qui in hoc candicat, cum in superiore purpureus sit, & corticem virgultorum qui candicat potiùs quàm purpurascit.

Arbor Iudæ albo flore.

Sponte nascitur primùm genus Granatensi regno, & quibusdam aliis Hispaniæ atque Narbonensis Galliæ locis inter sepes. Alitur etiam in hortis non modo in Germania & Belgica, sed etiam in veteri Hispaniæ Castella ob venustatem. Secundum genus flore candido sponte nascens non vidi, sed semine dumtaxat natum quibusdam Belgicis hortis.

Natales.

VULGVS Herbariorum Arborem Iudæ appellat: quidam à siliquarum sive lorum generatione Fabaginem: Granatenses vulgari sermone *Algarou loco*, hoc est Siliquam fatuam sive silvestrem: Mauritani illius regionis incolæ *Dit*: Castellani propter elegantiam & venustatem *Arbol d' amor*; Galli *Guainier*, quasi vaginalem, quia, ut opinor, ejus siliquæ cultorum vaginas æmulantur.

Nomina.

Quo nomine hæc arbor veteribus sit dicta, non facile dixerim. Nonnulli ad Cercin Theoph. referunt. Sed ea nihil aliud est quàm populi tertium genus eleganter descriptum,

Cercin Theoph. phrast.

quod Plinius Lybicum appellat, Gaza verò pro Cerci Alpinam posuit: & Cerci $\kappa\epsilon\rho\upsilon\lambda\epsilon$ vocabulum usurpavit lib. 1. Theoph. de plant. Hist. cap. xviii. inter arbores siliquis præditas post $\kappa\epsilon\rho\upsilon\lambda\epsilon\alpha\nu$, ubi quædam Græca exempla non $\kappa\epsilon\rho\upsilon\lambda\epsilon$, sed $\kappa\iota\kappa\iota\epsilon$ legunt. Plinius lib. xxxi. cap. 11. meminit Siliquæ silvestris, quam purpureum florem ferre ait: an verò hæc nostra sit, difficile est ex unica illa nota iudicare.

*Colytea
Theoph.*

DVM Mompelij degebam, peritiores rei herbariæ studiosi Arborem Iudæ referebant ad Colyteam Theoph. descriptam lib. Hist. plant. 111. cap. xvii. quæ sic habet:

Quæ verò circa Idam provenit Colytea appellata, alterius generis est, fruticosa, nodosa, multis alis concava, non admodum rara, folio laurino latifoliæ Lauri, sed rotundiore amplioreque, ut vel ulmeo simile appareat, oblongius tamen, colore parte altera herbido, tergo autem subalbido nervosoque, nervulis prætenuibus fibrisque inter eas propagines quæ à medio callo costarum in modum excurrunt: &c. Et cap. xiiii. eiusdem libri, siliquas illi tribuit leguminum modo. Quæ sanè notæ, præsertim si utriusque Colyteæ descriptio in unam contrahatur, Arbore Iudæ plurimum conveniunt.

*Colutea
Theoph.*

PORRÒ Colutea quam sponte nascentem in quibusdam Austriæ montanis inveni, egregiè à Theoph. lib. Hist. 111. cap. xvii. describitur ante Colyteam. & est satis vulgaris ubique notitiæ. Eam Galli *Baguenaudier* appellant.

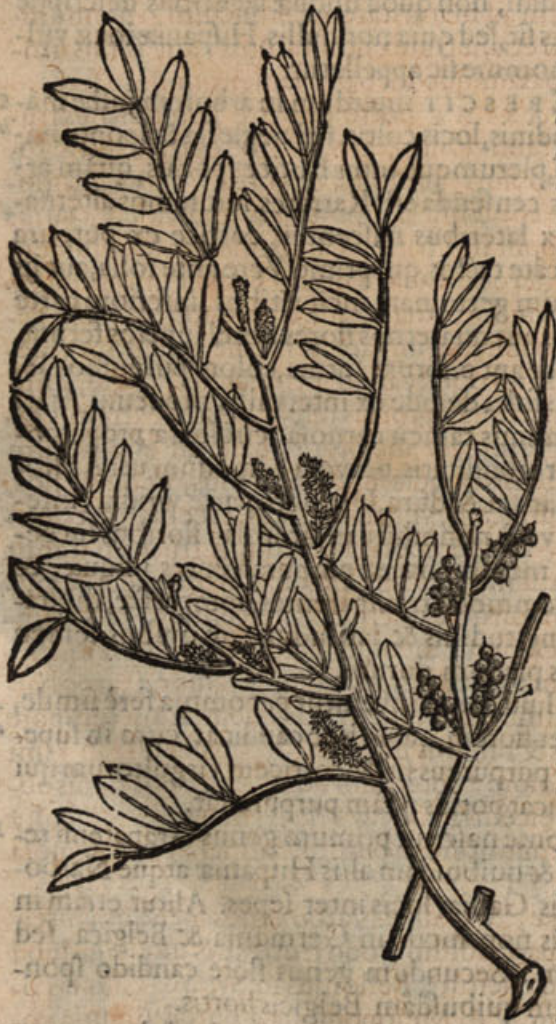
Κιζυρία.

CETERVM Siliqua Græcis $\kappa\epsilon\rho\upsilon\lambda\epsilon\alpha$ dicta, Valentino regno frequentissima est, ubi eius fructus in iumentorum pabulum cedit. Conspicitur & alius Hispaniæ locis magnæ altitudinis, lateque ramos spargens: caudex illius crassius, longi firmique rami, folia alata ut Terebinthi aut Pistaciæ, majora, Nouembri & Decembri iulum instar Iuglandis ferè, in flores ex rubro purpurascens sese aperientem: siliquas deinde digitali longitudine, crassas, edules, quæ grana continent Cassiæ siliquosæ quam solutivam cognominant, granis non dissimilia, Galli arborem *Carouger*, fructum *Carouges*: Germani fructum (nam arbor illis incognita *Sant Johans bzott*: Itali *Carobe* & *Carobole*: Hispani arb. *Algarouo* & *Garouo*, fruct. *Garouas*: Vngari, Germanos imitati, fructum *Szentlanos kenyere*, id est. D. Ioannis panem appellant.

LENTISCVS.

CAP. X.

*Lentisci hi-
storia.*

Natales.

MAGNA solum ex parte fruticat Lentiscus, multis ab una radice stolonibus & virgultis assurgens, lentis, & viminis instar obsequiosis, cinereo cortice obductis: interdum verò quando non cæditur, sed negligitur (ut plerisque locis ad Anam flumen, quod Hispani *Guadi-ana* appellant, observavi) in arbore iustæ magnitudinis excrescit: folia Glycyrrhizæ, firmiora & duriora, atra viriditate splendens, alata, hoc est in longo pediculo utrimque sita, foliorum inter se semper contrariis pediculis, ut in Terebintho, Iuglande, Fraxino, Sorbo, & plerisque aliis, nullo tamen extremo imparem numerum (ut in illis) faciente, iucundi cum quadam gravitate odoris, sapore acidiusculo, & adstringente: iis interdum adnascuntur vesiculæ aut folliculi, culicibus exiguis pleni ut in Terebinthinis: flos in alarum cavis circa oblongum pediculum racematim cohærens, muscosus, colore ex herbido palescente, nonnihil purpurascens: fructus deinde initio viridis, mox ex purpureo rubes, per maturitatem niger & oleaginosus, ervi magnitudine, nucleo duro, nigro, candidam medullam continente.

PROVENIT copiosè per Lusitaniam, Bæticam, regnum Valentinum, & toto illo tractu ad mare mediterraneum obverso, atque in Gallia Narbonensi: floret Aprili, fructus Octobri & Nouembri primum maturescit.

Bellonius lib. 11. Observat. cap. viii. refert in insula Chio copiosissimum esse Lentisci proventum, & primarias Insularium opes & fortunas consistere in Mastichis (quam sola hæc insula subministrat) collectione, nec minore impesa & diligentia Lentiscos istic excoli, quam in Gallia vites, non differre tamen arborem ab ea, quæ in Narbonensi Gallia & Italia provenit: Idem mihi retulerunt qui Constantinopoli redeuntes, in Chio aliquamdiu hæserunt, nonnihil tamen differre arbusculas ab ijs quæ in Italia nascuntur.

*Mastichis in
sola Chio.*

Nomina.

DICITVR Græcis $\lambda\epsilon\upsilon\tau\iota\sigma\kappa\iota\varsigma$, Latinis *Lentiscus*, Gallis *Lentisque*, Italis *Lentisco*, Hispanis *Mata*, nonnul.

nonnullis *xarueca*, Lusitanis *arueira*. Ejus resina Græcis *πντίν, γαρίν, καὶ μάστιχ*, Latinis Resina Lentiscina, & Mastiche, Officinis *Mastix*, Gallis *Mastic*, Germanis *Mastich*, Hispanis *Almastiga*, Italis *Mastice*: oleum ex lentisci baccis expressum Gallis *huile de mastic*, Hispanis *azeite de mata*.

TRIBUIT Dioscorides Lentisco, Acaciæ & Hypocistidis vires: Mastichen sanguinis rejectionibus, & veteri tussi utilem esse dicit: oleum quod è semine fit, cum quid adstringendum est.

Cum in Narbonensi Gallia degerem, oleum ex Lentisci baccis exprimebatur magni ad varia usus, quod in peregrinas regiones asportabatur. Et dentiscalpia expurgandis dentibus idonea, non minus quam olim, ex Lentisci ligno conficiebantur: ut etiam in plerisque alijs regionibus, quæ Lentiscum alunt. Hispani tamen majore ex parte festucis è Gingidij sive Bisnagæ umbella detractis, dentes à cibo purgare solent, tamen si apud eos copiosè nascatur Lentiscus: sed unica Bisnagæ umbella plurima dentiscalpia ex tempore subministrat.

TEREBINTHVS

CAP. XI.

TEREBINTHVM in duo genera, hoc est marem & feminam distinguit Theophrast. lib. Hist. Plant. III. cap. xv: Marem sterilem faciens, feminam fructiferam, quæ duplex sit, una fructum protinus ruffum promens lentis magnitudine, qui concoqui nequit: alia, viridem editum, postmodum ruffum tingens, postremò nigrum faciens magnitudine fabæ, &c.

Ego illas differentias non observavi, tamen si diligenter inquisuerim: nisi differentia sint appellandæ, cum frutices inter se omnino similes fructum ferunt, alter inanem & rufum, alter interdum ad maturitatem perductum; nonnumquam etiam frutex non adultus, aut nimis umbroso & iniquo loco proveniens, nullum fert.

MAXIMA porro ex parte Terebinthus fruticat, ramis longis, raris, cinereo cortice tectis: folia illi Lauri, aut Pistaciæ potius (quæ plurimorum consensu Terebinthus indica est, cujus Theophrast. lib. IIII. cap. v. meminit) ejusdem cum illa odoris, circa unum pediculum conjugatim ut in Sorbo nascentia, uno, quod extremo pediculo inheret, impare, & hieme, quantum videlicet mihi observari licuit, decidua. Verè, cum novella folia, prorsus ferè rubentia extremis ramis germinare incipiunt, nascitur è ramorum tuberculis, copiosus & mucosus, ut oleæ, flos, purpurascens, vel phœniceus, racematim coherens, qui temporis successu in fructum transit Lentiscino ferè similem, paulò majorem & longiorem, initio viridem, circa vindemias, dum maturuit ex cæruleo virescentem, tactu pinguem & resinofum, manusq; dum colligitur inficientem, medullam in se continentem. Plerique frutices eum rubescere incipientem, ante maturitatem, inanem abijciunt, Carpopalsamo quod in officinis venale proponitur, planè similem. Fert etiam vindemiarum tempore concavos quosdam folliculos seu vesiculas folijs & ramulis inhaerentes, quales ferè in Ulmi folijs nascuntur, sed pallido aut purpurascens colore: interdum etiam extremis ramis oblonga & cartilaginea cornicula, varia forma excrecentia, concava, quæ (uti etiam folliculi) aperta, lentorem quendam continere deprehenduntur cui permixta cinerea & fuliginosa excrementa, atque exigua animalcula alata.

Spontè provenit plurimis Lusitanis, Hispanis, & Gallis Narbonensis locis, ubi interdum in arboris formam assurgit: sed maxima ex parte solummodo fruticat. Nusquam, quod sciam, commemoratis locis resina ex Terebintho elicitor: Bellonius in Syria & Cilicia copiosam inveniri, quæ venalis Damascum inferatur, & in Mesopotamia, à Turcis Asamia vocata, quæ in Cairo venditur, refert.

GRÆCI *τέρμινθος*, Latini Terebinthum, Galli *Terebinthe*, Hispani nonnulli, à corniculis, ut arbitror, *Cornicabra*. Fructum ejus Avicenna Granum viride vocat. Resina Græcis *πντίν, γαρίν, καὶ μάστιχ*, Latinis Terebinthina resina, Avicennæ gluten Albotin, Officinis ignota, namquam Terebinthinæ nomine donant, Abiegna est.

HVIYS cortici & folijs easdem vires tribuit Dioscorides quas Lentisco, similemq; esse illorum & parandi & sumendi rationem. Præterea fructum esui aptum esse, sed stomacho

adversari,

adversari, ex calfacere, urinam movere, venere excitare, cōtra phalangiorum morsus convenienter in vino bibi. Ejus resina reliquas antecellit, teste Dioscoride: Galenus tamen, nonnullarum facultatum ratione, Mastichen præferendam censet.

Terebinthi
fructus edu-
lis.

Vesicularum
Terebinth.
usus.

BELLONIVS lib. II. Observationum cap. xcvi. refert, cum in Cilicia esset, in Arabem quendam rusticum incidisse, qui Camelum Terebinthi fructu onustum ageret Damascum, ut istuc venderet, vulgò enim illic in cibum recipi. Quod verò ab alio nemine observatum puto, scribit idem lib. I. cap. LXV. & lib. III. cap. 49. Thraciæ & Macedoniæ rusticos mense Junio diligentissimos esse in colligendis nucibus illis aut vesiculis Terebinthi ramulis adnatis, cum primùm efformatæ gallarum magnitudine sunt, ante quam in ampliorem formam aut cornicula excrescant, & istas magno vendere in Prusa Bithyniæ urbe, magnus enim earum usus ad sericea stamina varijs coloribus imbuenda; eumque duntaxat in usum plus quàm sex millia pondo singulis annis infumi.

Bont quibir.
Bont sougier.

Terebinth.
Indica Theo-
phrast.
Faël.
Bel.

C. V. Leonardus Rauwolfius Hodæporici lib. II. cap. VIII. ait Terebinthi, quod Arabes *Bont*, Persæ *Terbaick* vocant, præter vulgarem duo genera observasse, unum majus, alterum minus. Majoris fructum quem Arabes *Bont quibir* appellant pistacijs forma valde similem, brevior tamen & rotundior: minoris, qui illis *Bont sougier* dicitur, cum suo cortice magnitudinem, piso majori æqualem esse, in rotundum nonnihil concavam, veluti milium ejus Indicum five *Dora*: utriusque fructum non minus jucundi saporis esse pistacijs, eamque ob causam inquilinos abundè ijs vesci, perinde ut nos pineis nucleis & avellanis. Nasci magna cōpia in Persia, Mesopotamia, Armenia, racematim cohærente fructu ut pistaciæ, vel potiùs ut Terebinthi vulgaris, cujus etiam genus æstimantur, cum arbores illum fructum ferentes oblongiusculis folijs Terebinthum satis æmulentur, qua nota à Pistacia, quæ rotundiora & magis conspicua habet folia, differunt. Possent, præsertim majus genus, ad Theophrasti lib. III. cap. V. Indicam Terebinthum referri, & ad *Faël* Serapionis, Avicennæ, & Rhafis, quemadmodum minus ad eorundem *Bel*, quandoquidem illi ipsi Auctores similes facultates his nucibus tribuunt.

COGGYRIA.

CAP. XII.

Cogyria
historia.

Natalis.

BICUBITALIBVS aut tricubitalibus constat virgis, digitalis crassitudinis, nigricantibus, in numerosos subrubentes ramos divisus, hic frutex: folia firma, densa, nervosa, terebinthinis folijs fermè paria, latiora tamen, & orbiculato ferè mucrone, oblongis, subrubentibus pediculis nitètia tenuiores ramulos ambiunt, odore quodammodo lentiscino, gustuque adstringente, non injucundo tamen: ea sub ætatis finem rubescunt, elegantissimoque nitore oculos oblectant: emicat è summis ramulis quidam veluti racemus multorum flosculorum ex herbido pallefcentium, exilibus, longis & puniceis coloris pedicellis inhaerentium: paulatim deinde sese explicant illi pedicelli in latam longamque plumaceam cæsariem, & semina plana lenticulæ modo, sed longè minora sustinent: radix illi dura, lignosa, raris fibris donata, ut Terebintho.

Crescit spontè in monte Badensibus thermis, quæ à Vienna quatuor miliaribus absunt, imminente, vicinisque quibusdam montanis locis, ubi interdum aded pumilam erui, ut uix cubitalè altitudinem attingeret. Olim etiam legere memini, dum Avenione per Arausiorum agrum & Boullinè ad Montelimar proficiscerer, Valentiam Allobrogum & Gratianopolim peturus.

Floret circa Viennam Austriæ inferioris metropolim Maio, calidioribus locis maturius: fructus maturefcit Julio & Augusto.

Nomina.

Cotinus Plin.

Vulgus Herbariorum appellat hunc fruticem Cotinum, & à Plinio ita vocari existimat. Cotini certè breviter meminit Plinius lib. XVI. cap. XVII. his verbis: Est & in Apénino frutex qui vocatur Cotinus, ad lineamenta, conchylj colore insignis. Ex quibus sanè nemo facile colligat, an ei stirpi quæ apud Herbarios tale nomen obtinuit, Cotini appellatio rectè tributa sit: sed ab illis hoc nomen potiùs inditum suspicor, à foliorum tabescentium rubro colore, quo Cotinum inficere scribit Plinius.

Idem

Idem Plinius lib. xiiii. cap. xxiii. Coggygriam describit in hunc modum : Similis & Coggygia folio [unedoni videlicet] magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum vocant) quod nulli alij arborum generi evenit. Ea sanè plurimas notas habet nostræ huic stirpi convenientes.

Plinius autem eo loco ad verbum ferè exprimit Theophrasti κοκκυμηλέαν lib. iiii. Histor. plant. cap. xvi. descriptam post ἀνδράγην. ὁμοίον δ' ἐστὶ τῆς κοκκυμηλέας τὸ δὲ δένδρον μικρόν. ἴδιον δ' ἔχει καὶ τὸ ἐκπαπῶσθαι τὸν καρπὸν. τὰτο γὰρ οὐδ' ἐφ' ἐνὸς ἀκκρόμασι ἄλλε δένδρου, ut vulgata habent exemplaria : at κοκκυγίας legisse videtur, non κοκκυμηλέας, quam Gaza prunum interpretatus est, cùm tamen animadvertere potuisset eundem Theophrastum aliam κοκκυμηλέαν, hoc est, prunum ab hac planè diversam libro iiii. Histor. plant. cap. iiii. describere.

Itaque libenter assentior doctissimo Ruellio, qui κοκκυμηλέας vocem priore loco corruptam esse censet, & κοκκονηλέας legendum esse suspicatur : νηλεία enim apud Theophrastum etiam Vnedonem significat, cujus folijs, fruticis quem describit, folia comparat. Aptius igitur meo iudicio hanc stirpem Coconcleian cum Ruellio, aut Coggygriam (si quis fortè Theophrastum sic scripsisse cum Plinio censet) appellabimus, quam Cotinum: cùm κότινος & Theophrasto & Dioscoridi oleaster sit.

Hoc frutice ad paranda coria utuntur Coriarij, non minus quàm rhoë, cùm alibi, tum circa Viennam Austria, ubi etiam rhois vulgare nomen *Sumach* indiderunt.

Rhus obsoniorum & Coriariorum.

CETERVM quia in Rhois, quo coria perficiuntur, mentionem incidimus, ab instituto non erit alienum de eo hic non nihil agere, prætermittam eam historiam, quæ luculenter admodum à Theophrasto primum, lib. iiii. cap. xviii. Historiæ plantarum, deinde à Plinio lib. xiiii. cap. vi. & lib. xxiiii. cap. xi. postremò à neotericis plerisque descripta est, ne actum agere videamur.

In Hispanica verò mea peregrinatione, magnum ejus proventum Salmanticensi agro esse, isticque quæstus gratia diligenter colitur, observabam. Multi enim agri eo conferuntur, nec minore cura coluntur quàm vineta, alioqui nec tam lætè assurgit, aut si cultura absit, degenerat & sylvescit: imò non desunt qui vitibus interserant, culturæ compendium quærentes, ut eadem operâ cum vitibus fodiantur. Cæduntur singulis annis enati surculi cubitales ad radicem usque aut summam tellurem, deinde desiccantur, in pollinem rediguntur, & in usum convertuntur, ad paranda coria.

Officinæ hunc fruticem *Sumach* nominant Arabica appellatione, Hispani *çumaque*, Galli nonnulli *Rhon*.

Plinius eodem libro xxiiii. cap. xi. meminit alterius Rhus, diversi à superiore. Nec Rhus, inquit, Latinum nomen habet, cùm in usum pluribus modis veniat. Nam & herba est silvestris, folijs myrti, cauliculis brevibus, quæ venena & tineas pellit: & frutex coriarius appellatur, sub-

rutilus, &c. Hæc herba Rhus, quantum conijcere licet, ea esse videtur quam Brabanti & Batavi *Gagel* appellant, nonnulli Galli *Piment*, magni inter eos usus ad conservandas à tineis vestes, & Belgis etiam ad robur suæ cerevisiæ addendum: illi enim incoquere solent, ut magis caput tentet, & temulentos potores efficiat.

Est & alius frutex folijs Oxymyrsines, flore albo in Hispania & Gallia Narbonensi frequens, quod à nonnullis Rhus Plinij nuncupatur. Verùm cùm is nullius alterius Rhus meminerit præterquam illius quam herbam cognominat, & Coriarij fruticis, cujus semen medicamentis & culinæ necessarium: arbitrantur peritiores potius ad Dryophoni Plinij historiam accedere: talis enim est lib. xvii. cap. ix. ejus descriptio. Dryophonon similis herba est, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circumdati utrimque folijs, pollicari amplitudine, qualia oxymyrsines, sed candidioribus mollioribusque, flore candido sambuci, &c.

ROBUR, QUERCVS. CERRVS.

CAP. XIII.

Robur III.

Robur IIII.

ROBOR I quina genera à nonnullis assignari, ab alijs solùm quaterna, Theophrastus lib. III. Hist. plant. cap. IX. & X. scribit: nonnulla tamen nomine discrepare. Ut verò Idæi dividere consueverunt, hæc genera sunt, ἡμερίς, quam nonnulli Robur, Gaza nunc placidam, nunc quercum vertit; αἰγίλωψ, quæ Cerrus: πλατύφυλλος, quæ Gazæ Latifolia, alijs Quercus: φηγός, quæ Esculus: ἀλιφλοῖος ἢ εὐφλοῖος, Gazæ Salicortex, alijs Cerrus femina: omnia fructifera: dulcissimam autem glandem esse φηγόν, sive Esculo, deinde ἡμερίδι, tertiam πλατύφυλλω, quartam ἀλιφλοῖω, postremam & amarissimam αἰγίλωπι, sive Cerro. Macedones autem quatuor genera faciunt, ἐτυμόδρον, quæ Gazæ Veriquercus, πλατύφυλλος, quæ dulcem, φηγόν, quæ amaram, ἄσπεριν, sive Gazæ Cerrum, quæ rotundam glandem fert: hanc nonnulli sterilem omnino, alij vitiosum fructum ferre aiunt, quem nullum animalium gustet præter suam.

Qui plura de his volet, consulat Theophrastum quo diximus libro, & Plinij Naturalis Historiæ lib. XVI. cap. V. & VI. Nos verò eas arbores hîc describemus quæ per Hispanias, & in Aquitania Cantabris finitima vulgò *Roble*, deducto à Robore nomine nuncupantur, quasque illis similes in Austria & Pannonia observavimus: insuper Cerrum, & nonnulla de Quercu non vulgaria.

PRIO R igitur, Quercui vulgari admodum similis est, sed humilior, robusta materie, caudice magis contorto, frequentioribusque ramorum alis cavo: folia magis sinuosa & incisa quàm quercui, nec ita viridia, sed averla parte molli canaque lanugine pubescentia.

Frequens est in celsis Castellæ veteris montibus, atque in Aquitania supra Burdegalam, ubi *Roble* dicitur: tametsi idem nomen Hispani etiam tribuant vulgari Quercui, quæ in Hispanijs frequens est, & montibus Calpi fretorq; Herculeo vicinis semper viret. Quercum etiam propriè *Quexigo* Hispanis dici, & *Enzina de bellotas gruesas* à quibusdam vocari, mihi relatum est.

ALTERA, Quercus ferè magnitudine in Austria, Styria, & Pannonia crescens, strigosior est Quercu, ligno duriore, folio minùs amplo, altera parte nonnihil incano, exiguam glandem fert: incolæ à duritie *Stainatchel* appellant, Vngari *Kemèni cher sa*, nonnulli *Musral*.

TERTIA, humilior est, & interdum humanam altitudinem non excedens alioqui priori facie, foliorum forma, canicieque omnino similis, ut illius pumilum genus esse videatur: fert hæc prægrandem gallam, exigui mali magnitudine, adèd copiosam, ut aliquando ramulum, vix palmum superatè, novem aut pluribus gallis onustum colligere meminerim: in hærebant ex gallæ ipsi ramo contiguæ ferè, sed sine ullo ordine, rotunda quidem & veluti spherica

Roboris varia genera Theophrasto.

Robur I.

Quercus semper virens.

Robur II.

Robur III.

sphærica figura conspicuæ, sed aliquot tuberculis respersæ: rubent eæ dum recentes, præfertim ea parte qua solem spectant. Inveniuntur & in hujus folijs interdum pilulæ ijs similes quæ *Quereus nostratis* folijs innascuntur.

Multis Castellæ veteris montibus frequens est, & plerumque numerosis ab eadem radice stolonibus fruticat. Omnes etiam montes Viennæ Austriæ vicini hoc roboris genere abundant, quod similem fert gallam: sed non aded copiosam.

Hujus ramis contortis, deinde fissis & exsiccatis, Thedæ loco rustici utuntur aliquot Castellæ veteris locis, præfertim circa S. Martinum *Del Castañal*.

QUARTA, in arborem excrescit pusillam: ejus item folia minora sunt, duriora, angustiora, non aded profundè incisa & sinuata, sed veluti aculeatis denticulis tantùm ferrata, infernè quidem candicantia, sed nulla molli lanugine aspersa. Frequentem etiam ista alit gallam superiori similem, & acutis tuberculis ornatam, pallidiore tamen colore.

Robur IIII.

Robur v.

Robur VII.

QUINTA, huic ferè similis est: sed stolonibus brevioribus & magis contortis, rugosioreque cortice: gallæ item extremis ramulis nascuntur, alijs minores, læves & sine tuberculis, colore ex ruffo nigricante, ijs quæ in officinis venales reperiuntur, perquam similes.

Robur V.

Nascitur utrumque hoc genus in Lusitanæ solitudinibus itinere Vlyssiponensi non procul Eboræ, & ab incolis *Carvalla* nuncupatur.

SEXTA humilis est, nec humanam altitudinem excedit, fruticis potius, quam arboris nomine donanda: tenuibus & lentis ramis, folijs secundæ ferè similibus, sed minoribus, nec aded sinuosis, minorum gallarum, quæ plerumque binæ, ternæ, aut plures simul nascuntur, admodum ferax:

Robur VI.

Nascitur in Austria & Pannonia: nullum tamen ejus nomen vulgare intellexi, sed rustici cum secunda confundunt.

INVENTIVR & septimum quoddam Roboris genus (nisi quis ad *Quercum* referre malit) inter Rio frio, & Aldea Galega non procul Vlyssipone, arenoso solo frequentissimum, aded humile, ut rarè pedem altitudine superet, nusquam alibi mihi observatum. Ejus ramuli tenues & flexibiles, vulgaris *Quereus* ramulis simillimi: folia ad quintum genus accedunt, aliquantulum tamen majora & molliora. Hoc fert glandem quernæ vulgari haud minorem, interdum etiam crassiorem, calice planiore, admodum amaram. In reliquis generibus, præterquam in secundo, nullam glandem observavi.

Robur VII.
sive *Quercus*
pusilla.

OMNES porrò adstringendi vim habent, teste Dioscoride, præfertim interior & subiectus cortici liber, qui ligno membranaceus cohæret: quinetiam tunica putamini glandis subiecta. Decoctum ex ijs datur dysentericis, cæliacis, sanguinem exscreantibus. Trita in pefso, feminis fluxione vulvæ laborantibus, sub ditur.

Facilitas

CERRVS.

Cerri hist-
ria.

αἰγίλωψ.

Lithoxyla.

Mons fer-
reus.Generosi vi-
ni ferax.Quercus la-
tifolia exo-
tica.Viscum quer-
cinum.Quercus ma-
rina L.

jora fragmenta in lapides commutata, ipsaque adeo matrice in nigrum silicem conversa (superficie tamen candida & friabili remanente) atque naturales ipsius ligni venas, orbis, reliquamque formam etiamnum retinentia, non modo eruta conspexi, & Ill. Herois D. Balthasaris de Batthyan (cujus in hac Historia mentio sæpe fit) munere habui: sed ipse etiam legi anno M. D. LXXX. in montis Eysenberg vulgo nuncupati, & Pinkæ fluvio Pannoniæ imminentis acclivi, qua ad vallem *Pinkathal* ab ejusdem fluvij eam perluentis nomine nuncupatam, descensus est, atque ad Austrum & *λυβόνοτον* spectat.

Obsitus is mons olim fuit (quemadmodum adhuc vicini) Quercus & Cerri arborum sylvis: nunc vero vinetis generosissimi vini feracibus, quibus varijs locis in spersæ sunt diversi generis præstantissimorum maximorumque persicorum malorum arbores. Est autem hic mons cum vicinis aliquot pagis jam memorati Ill. Dn. de Batthyan. p. m.

AT in eodem Viennensi saltu, Latifoliæ amplissimas arbores inveni anno M. D. LXXVIII. cujus omnes glandes è longis pediculis dependentes, maxima ex parte non modo obsitæ, sed quasi inclusæ erant viridi quadam exerescentia multis inæqualibus angulis prædita & scabra, quæ resiccata, gallarum modo dura & firma erat, quarum etiam vicem explere potuisset. An id vitium illi peculiare fuerit, & singulis annis arborem infestet, me latet, ut qui semel dumtaxat per eam saltus partem iter fecerim.

CETERVM latifolia Quercus per multas Pannoniæ sylvas visci feracissima est: id Vngari *Fay gyöngy*, id est arboreum unionem vocant: ipsam vero arborem *Tölyfa* Illicem esse existimantes.

BRUYI porro genus plerisque Oceani littoribus observabam, quod, an ad Quercus marinæ historiam referri possit, facile judicare non possum: licet cum ea quæ Theophrasto lib. Historiæ Plantarum IIII. cap. VII. describitur, nullam affinitatem habeat.

Nascitur autem hæc planta in scopulis qui mari alluuntur, aut marina aqua operiuntur, sine ramis, sed oblongis latisque folijs, adeo mollibus, ut cum æstus recessit, nullo modo sustinere se queant, sed in saxis strata atque diffusa conspiciantur: multifida vero sunt hæc folia, & secundum alarum exortus atque cavitates, bullas quasdam aqua plenas eminentes habent, eorum vero extrema in quoddam veluti rudimentum exigui cucumeris desinunt, subflavescens, aqua plenum: atra viriditate prædita sunt quamdiu sub aqua latent, aut recente à marinis undis ejecta: siccata autem nigrescunt, & glutinis instar splendent. Nullis radi- bus firmantur: sed lepadum modo saxi, aut Ostreorum testis inhaerent.

CETRVM

MEMI

CETERVM Quercus genus non modo in Viennensi saltu, sed plerisque etiam Pannoniæ sylvis frequens est, eadem altitudine qua vulgaris Quercus, atque etiam celsiore affurgens, caudice erectiore, cortice crassiore & magis scabro: folia frequentioribus incisuris, sed minus altis divisa habet, quam Quercus, & longioribus tenuioribusque pediculis inhaerentia: ramulos breviores, frequentioribus nodis obsitos, gemmas minores, & aliquot gracilibus foliolis ceu staminibus aut villis septas: flores racematim compactos ut Quercus, è quibus, uti nec in quercu nascuntur caliculi, sed ij brevi crassoque pediculo annotinis ramulis adhaerent, non in foliorum alis, omnino hispidi, & molliter echinati, in quibus glans est querna paulo brevior, & obtusiore mucrone prædita, quæ Autumno maturitatem adipiscitur: adhaerent interdum inter folia, multis veluti squamis constantia capita.

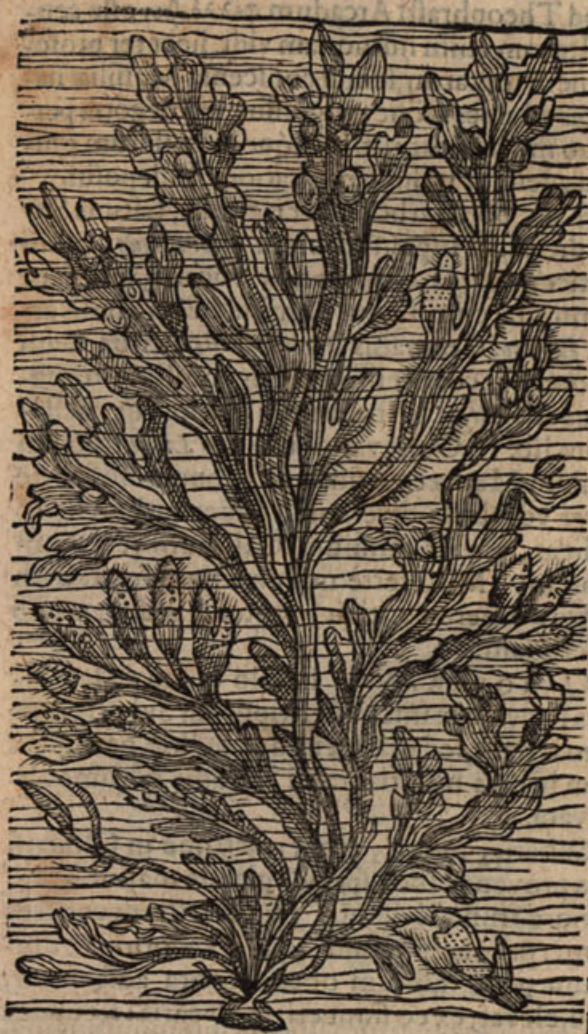
Rustici & materiæ caesores optimè eam à Quercu vulgari distinguere norunt, illius materiem candidiorem, laxioremque, & ad opera minus aptam censentes.

THEOPHRASTO Hist. plantarum libro III. cap. IX. *αἰγίλωψ*; Plinio Natural. Historiæ libro XVI. cap. V. Cerrus dicitur: Germanis *Cerzachel*/Vngaris *Cherfa*.

HIVS Cerri crassiorum atque etiam tenuiorum ramorum libralia interdum aut ma-

Quercus marina.

MEMINI & aliud genus in Flandriæ & Zelandiæ maritimis colligere, folijs latoribus, tenerioribus, sinuosis, confertim nascentibus, pedali interdum longitudine, & alia ex media costa proferētibus, ut in Chamægenista, ea dum aquis operata sunt virescunt, ejecta verò & resiccata, candicant fragiliæque sunt: in hoc genere nullas vesiculas observavi, sed extrema foliorum plerumque in latum expansa: saxis inhærent, aut trabibus in aquam immissis ad infringendum æstus maris vehementiam.

QUERCYS verò marina Theophrasti loco jam memorato descripta, folium habet carnosum, tenue, & Myricæ simile, colore ad purpuram accedens: forma flexuosa, atque in latitudinem diffusa, ramos breves, contortos, spissos: magnitudo arboris tota, cubitalis, aut paulò altior. Vtilis mulieribus ad lanas inficiendas.

Istam aliquando colligere memini ad mare mediterraneum, tempestatibus in littus ejectam cum Alga, & alijs maris purgamētis, dum Mompelij agerem: postea etiam circa Calpen & Valentiam, dum Hispaniam peragrarem, verum cubito minoreni, durissimo ligno. Ejus rami alba falsugine aded conspersi erant, ut saccharo tecti viderentur, in modum foliorum Tamaricis aut Ericæ vulgaris formati, sed crassiores: interdum etiam omnino purpurascens fuerunt, nonnunquam partim albis partim purpurascens ramulis constantes. Nullas radices habebant arbusculæ, sed infima parte

planæ erant, & plerumque aut lapidibus aut ostreorum testis adhærebant.

Multas etiam hujusmodi arbusculas cubitales & ampliores, numerosis ramulis præditas, tum omnino albas, tum prorsus rubescentes, cum plurimis alijs Naturæ miraculis magnâ diligentia conquistis adseruabat Imp. Maximilianus II. felicis. memoriæ, in sua arce Ebersio: // secundo ab urbe Vienna miliari.

SVBER.

CAP. XIII.

SVBERIS duo genera Claris. Matthiolus observavit: ego unicum tantum, nisi fortè quod in extrema Aquitania Pyrenæis proxima nascitur, ab eo quod per Hispanias frequens est, diversum sit. Nam Aquitanicum (quod quidem conspexi) folia non retinet, sed hieme abijcit: ut, cum mense Aprili in Hispanias proficiscerer observavi, folijs enim prorsus viduatae erant quotquot Suberis arbores circa Bayonam conspexi. Quare Theophrastus lib. III. cap. XVI. Plantarum hist. non immeritò tribuit Suberi deciduum folium, cum dicat arborem esse Pyrrehnæ familiarem.

QVOD verò in Hispanijs nascitur, perpetuò viret ut Ilex, cui aded simile est, ut primo aspectu plerumque fallat, nisi cortex crassus, & dirumpi solitus errorem detegeret. Majus est Illice plerumque, & caudice (ubi adolevit) longè crassiore, cortice item denso, carnosio, scabro, & rimoso, qui nisi suo tempore detrahatur, dehiscit, aliòque subnascente expellitur: eo detracto, qui subest novellus ita rubet, ut procul aspicientibus arbores rubrica aut minio pictæ videantur. Suberis rami Ilignis firmiores sunt, folia majora, longiora, molliora, & superne magis virentia, interdum nonnihil dentata, aliquando minime, ut in Illice. Glans magna, ubi maturuit nigricans, Iligna longior & obtusiore cuspidè, calice etiam majore, magis hispido, & per oras molliter echinato: glans admodum adstringentis & exsiccantis gustus, Iligna multò ingrator: magna ex parte conjunctim nascitur, ut pontica nux, sed crasso brevique petiolo, & firmiore quàm Iligna. Ramulis nonnunquam adnascuntur dura & lignosa quædam cinerei coloris tubercula, aded firmiter inhærentia, ut nisi fracto ramo eximi non possint.

Nascitur plerisque Castellæ novæ, Bæticæq; locis, præsertim circa el Puerto de Mirabel, ubi ingentes ejus sunt sylvæ, & tota aded Lusitania.

Sed Matthioli Suber alterum oblongis angustisque folijs quod Pisano agro nasci tradit, mihi nunquam conspectum, quemadmodum nec illius Cerrosugaro Senensî agro frequens, quod

Suber latifolium.

Φελόδρον.

Φελός.

Liege Bello-
ny.Suber Qui-
querani.

quod Theophrasti Arcadum φελόδρον esse cen-
set: Italiam enim numquam vidi, licet ter profe-
ctionem tentarim, semel conscensa Massiliae na-
vi, bis ad alpes usque progressus: sed negotia per-
petuo me revocarunt. Ideoque in posterum om-
nem adeundi Italiam cogitationem deposui.

Hæc porro arbor Græcis φελός, Latinis Su-
ber dicitur. Hispani arborem *alcornoque*, ipsum
corticem *corcha de alcornoque* vocant, glandem
communi cum iligna nomine *bellota*, Italis ar-
bor *sugaro*, Germanis *Pantoffelholz* dicitur. Galli
arborem & corticem (qui illis potissimum cog-
nitus est) *Liege*. Miror autem plurimum, Bello-
nium lib. 11. Observationum suo *Liege* fructum
edulem Memæcylo similem tribuere: nisi fortè
Liege vocabulo diversam à Subere arborem in-
telligat, præter omnium Gallorum receptum
morem. Mihi certè nullum alium fructum in
Subere videre contigit, præter glandem modò
descriptam.

QUIQUERANVS libello quem de Laudi-
bus Provinciæ inscripsit, triplicem Suberi corti-
cem tribuit, sed præstat ipsum audire: nam quæ-
dam in ejus historia tradit, ab alijs minimè ob-
servata.

Suberis, inquit, arbor uberrimè in Olbiensi
ora provenit, Ilicis specie, glande majore & de-
teriore, trunco ingenti. Hunc vestiunt cortices
terni: primus præcrassus, qui in cadorum & om-
nium penè vasorum obturamenta adsciscitur,

piscatorumque retia, contra premente plumbo, elevat, ex eo fiunt etiam alvearia: secundus
crepidas munit & hibernum calceatum. Ex tertio subtili atque admodum delicato, fiunt
pateræ, è quibus quidquid hæcticis propinatur, magna utilitate hauritur. Eò melior hæc ar-
bor quò vetustior. Detrahendis corticibus hæc est ratio. Qua stipes telluri committitur, cir-
cumscinditur ad lignosam usque materiem, pariterque in summis humeris, antequam in
brachia dividat sese: mox à summo ad imum finditur, detrahiturque triplex cortex. Non
explanantur aqua, sed igni, nec demuntur nisi tertio mox anno. Quòd si paucis diebus à
tonfura largi imbres intervenerint, arbor interit, quod rarò accidit, nimirum regione calida
& sicca, & temporum observatione rarò fallente. Hactenus Quiqueranus.

VERVM in Hispanijs primum illum præcrassum corticem dumtaxat detrahere solent:
quo non modo ad cadorum obturamenta, alvearia, & nonnulla etiam vasa rustici utuntur,
sed etiam ad tuguriorum, parietum, & murorum prætexta, præsertim in ea Bætica parte,
quam Estremaduram vocant, ubi interdum totis pagis ædes magnis suberis fragmentis im-
bricum loco tectas conspiciere licet. Idem cortex exterior illa scabritie dearsa muniendis
crepidis & hiberno calceatui idoneus: itaque videtur Quiqueranus præter veterum Aucto-
rum sententiam ex præcrasso illo exteriorique cortice binos fecisse: nam scabritia illa exte-
rior ad nullam rem utilis.

ILEX MAIOR.

CAP. XV.

Ilicis 2. gene-
ra.

ILICIS duo genera recenset Plinius Hist. naturalis lib. XVI. cap. VI. Vnum folio non
multum ab oleis distante, quod σμύλαξ Arcadum esse videtur, Theophrasto descripta
lib. III. cap. XVI. Hist. plantarum, quam Ilici similem facit, folio non aculeato, sed molliore
profundioréque.

Ilicis majoris
historia.

QUÆ autem mihi cognita, arbor est Mali aut Pyri magnitudine, multo frequentiori-
bus brevioribusque ramis prædita quam Suber, quos latè spargit: folia perpetua, supernè vi-
ridia, infernè candicantia, gustu adstringente, foliis Suberis minora, & magis orbiculata, in
adultis arboribus plerumque sine aculeis, præter novella, & nunc primum enata, quæ ali-
quantulum incisa, aculeata sunt: certè in tenellis arboribus ante quam glandem ferre inci-
pian, omnia folia aculeata observabam. Multos in extremis ramulis fert oblongos iulos,
qui in flavos & muscosos flosculos polline & tenui pulvere perfusos explicantur. Glandes è
floribus non oriuntur (nam sunt inutiles) verùm ex alijs quibusdam separatis pediculis: eæ
autem quernis glandibus sunt similes, nunc majores longiorésque, modò minores & bre-
viores, quæ nonnunquam ante maturitatem nigrescunt, & gummi quoddam reddunt gustu
calidum,

Ilex major.

Ilicis majoris ramus floridus.

calidum, saporis tamen non ingrati. Maturarum cortex five putamen nigricat, nucleus candidus, firmus & dulcis est, præsertim majorum: utraque tamen à nonnullis maximè expontuntur, illisque non minùs avidè vescuntur ac nos castaneis aut avellanis: hanc ob causam in foro Salmanticensi, alijsq̃ue Hispaniæ locis, venales mensibus Octobri & Novembri proponuntur: ut non immeritò dixerit Plinius, per Hispanias glandem secundis mensis inseri.

Hac vix minorem Londini anno M. D. LXXXI. in suburbano quodam horto ad dextram Tamensis ripam, supra pontem qui utramque urbem conjungit, multis & frequentibus ramis præditam admodum fragilibus, in quibus confuso ordine & sparsim nascuntur folia Hispanicæ folijs similia. Florebat sub finem Maij paulò seriùs quàm in Hispanijs, & glandes primùm emergentes habebat, quæ an maturitatem consequantur, me fugit: nam sequente Julio Britannia excessi.

Altera porrò etiam vastæ magnitudinis in arcis regiæ ad Westmonasterium horto alebatur, sed magnitudine cum superiore non conferenda, licet adeò crasso esset caudice, ut nemo amplecti posset. Hæc à superiore nonnihil differre mihi visa est: nam minora & magis orbiculata habebat folia, buxeis interdum non ampliora, nullis aculeis horrentia, alioqui subtus incana & supernè virentia, ut prioris folia: nullos in ista flores observavi, & an glandem ferret nemo indicare potuit. An verò Ilex mas sit, quam, Plinio teste, glandem ferre negant, nihil statuere possum.

Quam doctissimus Matthiolus exhibet, mihi videre non contigit, ad id fortè genus referenda est quod Plinius in Italia nasci tradit folio non multum Oleæ dissimili, nam oblongum & angustum est: & Matthiolus Hetruriam ea scaterè asserit.

VISCVM aut hyphear in nulla Ilice observare memini, sed aliquando granum ex puniceo nigricans in ijs arboribus quæ frequentes nascebantur silva illa ponè cœnobium Grammont vulgò dictum, Mompelliano agro, & interdum, in Batia præsertim, tenuem & capillaceum muscum cinerei coloris è ramis dependentem, qualem in Ilicis ramo sua glande onusto adpingere curavi: qui verò florem habet, ex priore Londinensi expressus est, nam quos ex Hispania attuleram ramos, florem omnino corruptum & attritum habebant.

Copiosè nascitur per universam Hispaniam locis præsertim campestribus & collibus, raro in montibus, Lusitaniæ non admodum familiaris, ubi Suber frequentissimum. Narbonensis Gallia & Provincia Ilice etiam abundant, sed minore glande quàm Hispanica.

Nomen Græcum est *πρίνος*, Latinum Ilex, Hispanicum *Enzima*, Italicum *Elce*, Gallicum *Eouise*, & *Chesne verd.* Germanis & Vngaris ignota est. Fructum Theophrastus ex Homero *ἄκυλον* vocat. Hispani *Bellota*, aut *Abillota*.

QVIBVS-

QUIBVS DAM Castellæ veteris locis Ilicis rami cęduntur cubitali longitudine, in strues & acervos congeruntur, & luto operiuntur, deinde subiecto igne in carbones ustulantur, qui Salmanticam & alia loca deportantur. Arborum trunci, ad molarum fabricas & alia opera servantur: est enim materia firma & durabilis.

ILEX COCCIGERA.

CAP. XVI.

Ilicis cocci-
gera historia.

Natales.

Nomina.

NVNOVAM altè assurgit hæc Ilex, sed multis ab eadem radice prodeuntibus ramis fruticat, duorum aut trium (quando plurimum) digitorum crassitudine, sæpenumero unius tantum, aut etiam virgultis tenuioribus, ramosis: folia illi superiore Ilice minora, aliquantulum sinuosa, magis virentia, nec averfa parte aded incana, rigentibus aculeis armata, quæ vetustate interdum rubescunt: pusillam & valdè amaram fert glandem, calice spinoso & echinato.

CRESCIT multis Hispaniæ locis, in Narbonensi etiam Gallia & Provincia: nõ dubium, quin & plurimis alijs, sed non ubique coccum gerit. Nam ijs solum regionibus quæ Mediterraneo mari vicinæ sunt, & magno Solis ardore torrentur, nasci animadvertendam. Sed neque istic perpetuè fert: cum enim frutex aded adolevit, ut glandem alere incipiat, coccum non gignit: ideoq; solent incolæ quadriennes aut adultiores frutices urere, ut proximo anno novelli resurgant, qui deinde singulis annis aliquot subsequentibus coccum ramulis inherentem instar exiguorum pisorum coloris cinerei gignunt. Hunc pueri & mulierculæ colligere solent & mercatoribus vendunt, qui magna ejus copia coacta, deinde præparata, in Emporia postea mittunt.

IPSE frutex Dioscoridi κόκκος βαφικὴ, Latinis Coccus infectoria, Plinio aquifolia ilex. Hispanis major frutex qui glandem fert, *carasca* dicitur, qui verò coccum gignit, *coscoja*. Granum

ipsum Dioscoridi etiam κόκκος βαφικὴ, Plinio coccum & cusculium, unde Hispani suum *coscoja* depravata voce sumpsisse videntur: ait enim lib. ix. cap. xli. Hist. natur. Coccum Galatiæ rubes granum, aut circa Emeritam Lusitanæ in maxima laude est: & lib. xvi. cap. vii. Omnes tamen has ejus dotes Ilex solo provocat cocco. Granum hoc, primoque ceu scapus fruticis parvæ aquifoliæ ilicis, cusculium vocant, pensionem alteram tributi pauperibus Hispaniæ donat. Arabibus *chermes*, Hispanis *grana de tintoreros*, Gallis *vermillon* & *graine*, vel *graine d'escarlare*, dicitur.

Facultates.

PORRÒ coccum vim adstringendi habere, vulneribusque & præcis nervis convenienter ex aceto illini, testis est Dioscorides. Meo tempore in Mompelio mulieribus in difficili partu, & collapsis viribus, scobem ejus ex vino, aut confectionem alchermes præberi solitam memini.

Coccus Pausania.

CETERVM Cocci etiam meminit Pausanias in Phocaicis. Perpetui inter vites ejus fruticis ordines, quem Iones & reliqui Græci coccum, Galatæ qui super Phrygiam sunt, patriâ voce *Hys* nominant. Crescit eadem magnitudine qua Rhamnus, folio nigriore & molliore quàm Lentiscus, in reliquis Lentisco similis: ejus fructus Solani fructui similis, erui magnitudine: gignitur in cocci fructu pusillum animal: id si maturo fructu in aërem exilierit, statim volucre fit, culici similitum. Verum priusquàm concipiatur animalculum, cocci fructum legunt: est etiam animalculi sanguis tingendis lanis utilis. Hæc Pausanias. Veteres autem codices, ut à nobiliss. viro Iacobo Susio, græcæ & latinæ linguæ peritissimo admonitus sum, non habent *χίτος* nec *χίτων*, sed *πρίτος* & *πρίτων*, hoc est ilex & ilici pro lentisco & lentisco: quæ sanè lectio legitima est. nam quæ similitudo cocci infectoriæ cum Lentisco? facilis autem est lapsus à *πρίτος* in *χίτος*.

Hys.

Hygginum.

AB *Hys* autem Galatarum deducta videtur *Hyggin* vox apud Plinium lib. ix. cap. xli. Quin & terrena miscere, coccoq; tinctum, tyrio tingere, ut fieret *Hygginum* &c. Et lib. xxxv. cap. vi. ubi de purpurisso agit. Quare puteolanum potius laudatur quàm tyrium, aut getulicum, vel laconicum, unde preciosissime purpuræ. Causa est, quod hygginum maximè indicitur. Vitruvius etiam lib. vii. cap. xiiii. hygginum meminit.

COCCVM quo modo gignatur, & ejus colligendi rationem Quiqueranus libro supra

suprà memorato multis verbis declarat, quæ hîc subiunximus.

Illicis duo genera: alterum arborefcens, alterum frutex exiguus sesquipedali proceritate lætiffimè viret, folijs lævove præfulgidis, spinarum vallo ambitis numerofo, ftolone affurgit in modum Rosarij: à nostris Fagi appellationem fortitur, quamvis nullam fagi imaginem repræfentet. Provenit locis planis quidem, sed in altitudinem evectis, exilibus & fitientibus collibus, sed infœcundiùs. Vere medio rorati imbribus frutices, coccum hoc modo ordiuntur. Vbi imus fcirpus se in duo brachia partitur, in horum medio primùm omnium increfcit rotundum quiddam, magnitudine & colore Pifi, hoc Matrem vocant, quod ex eo cetera grana producuntur. Matres porrò habet ut plurimùm quinque quælibet cespitum familia, quæ ineunte ætate, æftuque, minutiffimorum vermiculorum catervam profundunt, fatifcuntque in fummitate. In animalia prorepat nova soboles colore candida, pro se quisque in sublime. At ubicunque vermiculi vel geminantis furculi axellis occurrerint, defident, & incrementis aucti, milij magnitudine fiunt. Inde liberius adolefcantibus, albus color in cinerium tranfit, jamque non animal, sed Pifum rursus apparent. Tuncque ea grana maturitatem adeptæ colliguntur, jam coloratis vermiculis fœta: dùmque asportantur mercatoribus, ambiens pellicula præ teneritate rumpitur. Vermiculorum quidem qui citra vaginulam habentur pretium in libram quamlibet, aureus solatus, in granorum verò quæ adhuc eorum partem retinent, hujus quadrans. Torpent interim vermiculi, ac immobiles jacent: ceterum, cum primùm tempeftivitas adest, in lintea præcipitati, soli exponuntur. Tum libato calore statim prorepunt, atque effugere nituntur: sed à custode, qui continuus affidet, concuffu lintei in medium eò ufque reijciuntur, donec emoriantur. Tanta quidem dum hæc fiunt, totòque mox triduo, odoris suavitate atque gratia, ut non Cibetæ, non Moscho, non Ambræ, sed ne Citriorum quidem floribus facile concefferit. Si quæ verò grana legentis effugerint fedulitatem, ea mox alatorum animalium numerosum exercitum in auras effundunt. Observatum est uno anno ex campo lapideo, Arelatenfi agro, hunc proventum undecim aureorum millibus æftimatum. Hactenus Quiqueranus.

Cocci baphica historia ex Quiquerano.

SIMILEM Cocci parandi rationem in Gallia Narbonenfi, atque in Hispania, dum istic degerem, observare memini. Areas enim sub dio habebant ad eam rem destinatas, eminente aliquantulum margine, quibus lineo panno instratis coccum effundebant, custodibus summo feruore Solis perpetuo affidentibus, & extrema lintei bacillo concutientibus, ut vermiculos effugere properantes, in interiorem lintei partem repellerent: istam tamen summam odoris suavitatem non fensit, licet satis acres & sagaces habeam nares.

Cocci parandi ratio usitata.

VERVM Petrus Bellonius Observationum, quas nuper admodum latio donavi, lib. i. cap. xvii. aliam præparandi cocci rationem tradit: ejus verba referam.

Cocci baphicæ census ingens est in Creta: sed ejus collectioni cum potentiores operam impendere nolint, pastoribus & pueris istam provinciam relinquunt. Invenitur mense Junio in exiguo quodam frutice, ex Illicis genere glandem ferentis, sine pediculo inhærens illius fruticis stipiti, colore ex cinereo albicante. Sed quia istius fruticis folia spinis horrent, uti Aquifoliæ, pastores furculam sinistra gestant, qua ramulos deprimunt & inclinant, dextra autem putatoriam falcem, qua illos demetunt, & rotundas vesiculas exigui pifi magnitudine auferunt, qua parte ligno adhæferunt apertas & hiantes, pusillis rubris animalculis lende minoribus plenas, qui per hiatum illum effugiunt, & inanem vesiculam relinquunt. Pueri jam collectam coccum ad Quæstorem deferunt, qui ex dimenso ab illis redimit. Is animalcula à vesiculis cribro segregat, deinde summis digitis leniter eaprehendendo, in pilas efformantur, & color periret. Itaque duo infectionis genera: unum pulpæ, alterum vesicularum: quoniam autem pulpa ad inficiendum commodior est, ejus precium quadruplo majus, quam vesicularum.

Cocci colligendi & parandi alia ratio.

OLEA SATIVA.

CAP. XVII.

OLEA per Hispanias varia sunt genera. Nam nunc magnam & carnosam fert olivam, modò exiguam & gracilem, interdum etiam albam.

HABET verò Olea folium Saligneo ferè simile, densius, firmitus, brevi pediculo ramulis exadverso ut plurimùm inhærens, supernè magis incanum quam infernè, amari gustus, florem copiosum, in ramulis racematim compactum, ex herbido candicantem, quaternis foliolis constantem, & fructus rudimentum amplectentem: fructus ejus ovali est figura, ossicintus nucleo per maturitatem nigrescens, præter olivam quam albam vocant.

Olea historia.

Lusitanicæ Oleæ, minores olivas producunt, sed multum olei ejusque præstantissimi præbentes: sic etiam nonnullæ quæ in Narbonenfi Gallia & Bætica nascuntur oleæ minorem fructum ferunt ex quo plus olei exprimitur, alteri, quod è majoribus olivis elicatur, longè præferendum.

Oleum præstantius.

Circa Hispalim, & crassior oliva nascitur, atque etiam minor, nonnumquam & alba: quam & circa Vlyssiponem nasci, clarissimus eques Damianus de Goës, idemque vir doctissimus pie memorie, in quodam suo prædio, mihi assererat.

C

Immaturas

Olea Sativa.

Oliua legem-
da tempus.Viscum bac-
cis purpureis.

Nomina.

Silvestris Olea.

Facultas.

Oleastris hi-
storia.

Natalis.

Immaturas plerumque condiunt per Hispanias & Galliam Narbonensem: interdū etiam maturas & nigras, præsertim in Lusitania.

Granatensi regno primum Februario colligitur oliua, plerisque verò Hispaniæ locis, Decembri, ut & in Gallia Narbonensi: hi quidem per tictis decutiunt, illi autē rarissimè, sed potius ad motis scalis manulegunt, ne sequētis anni spem decussis germinibus præripiāt: vehemēter enim laborant oleæ percussæ, & detrimentū capiunt.

Non procul Hispali, viscum in oleis copiosè nascens observabam mense Ianuario, olivetorum dominos magno damno afficiens: integros enim olearum ramos, crebrò etiam maximam earū partem cædere coguntur, ne latius vitium serpat, alioqui totas arbores occupaturū, & steriles redditurum. Habet verò id viscum baccas non albas, quales in alijs arboribus natum, sed ex rubro purpurascens, cujusmodi nusquam alibi videre memini. Has cum in Belgium rediissem, & columbis, & alijs avibus devorandas dabam, ut experirer an nasci vellent arboribus imposito aviū illarum fimo: verū operā lusi.

Bellonius lib. 11. Observationū cap. LXXXIIT. simile viscum in oleis Hierosolymitano agro crescere scribit. Oleæ, inquit, istic peculiari nota à reliquis discernuntur: nam viscum quod eis innascitur, rubris baccis est præditum.

Ελαια ημερος Græcis, Olea sativa Latinis, *Oliuo* Italis & Hispanis, *Olivier* Gallis, *Delbaum* Germanis. *Olay* in Ungaris, dicitur: fructus etiā *ελασα* Græcis, *oliva* Latinis & Italis, *azeytuna* Hispanis (oleum enim olivarum *azeyte* vocant) Gallis Latinos sequuntis *olue*, Germanis *oelbeer*: Ungaris *olay magh*.

SATIVÆ oleæ foliorum vis eadem est quæ sylvestris, inquit Dioscorides, sed aliquanto inferior: unde ocularibus medicamentis, ob mitionem vim convenientior est. Sudor ligno vi- rente accenso manans, illitu sanat lichenes, fures, & scabiem, &c.

SILVESTRIS OLEA.

CAP. XVIII.

OLEASTER instar Oleæ adolescit, illi quæ per omnia ferè similis est, cortice tamen læviore, rarioribus ramis, minùs frequentibus & brevioribus angustioribusque folijs, licet eodem modo circa ramos dispositis: flos ut in olea sativa racematim cohærens, fructus exiguis olivis similis, pauca tamen carne præditus, mucrone recurvo, è longis petiolis racematim dependens, primū viridis, deinde purpureus, postremò ubi maturuit niger, succo prægnans purpureo, qui gustatus non nihil linguam vellicat. Totā arbor insigniter amara est.

Nascitur quibusdam collibus juxta Tagum, & multis Lusitaniæ desertis contragosisque locis, inter ingentia saxa, præsertim non procul à çerba, postrema Lusitaniæ (ut nunc circumscripta est) urbe, duobus supra Anam flumen miliaribus, ad radices ferè Castulonensis saltus, quem nunc *Sierra morena*, hoc est Montem nigrum vocant, cujus pars superanda est ijs qui Vlyssipone Hispalim proficiscuntur, ubi magnæ ejus

eius sunt silvæ, in quibus Ianuario mense fructum colligebam anno MDLXV. Maturus fit ejus fructus cum Olea: sed magna ex parte incolis negligitur, & in sturnorum aliarumq; avium escam tantum cedit.

GRÆCI ἀργελαίαν καὶ κότινον, Latini Oleastrum & Oleam silvestrem, Hispani *azebuche*, Nomina. sed frequentius *azuche*: Galli *Olivier sauvage* appellant.

EASDEM cum Olea vires obtinet, sed vehementiores & plures. Quas verò Dioscorides *Facultates*. Oleastro tribuit, easdem Plinius Oleæ adscribit.

Plura verò de Olearū generibus, cultu, & alijs eò pertinentibus videre licet apud M. Catonem, M. Varronem, Columellam, Plinium, Palladium, qui exactè omnia ista descripserūt.

OENOPLIA seu NAPECA Bellonij, CONNARVS Alexandrinorum fortè, apud Athenæum.

CAP. XIX.

NON incommodè forsitā Silvestri Oleæ subijciam Oenopliæ, sive Napecæ, cujus Bellonius meminit, historiam: quam Venetijs ad me anno M.D. XCIII. mittebat c. v. Honorius Bellus Vicentinus, Cydoniæ Cretæ Medicinam faciens, unà cum rami suis floribus onusti icone, ipsius manu delineata.

ARBOR autem est, ipso referente, Piri mediocris altitudine, cujus caudicem & ramos tegit cortex exalbidus, ad cineraceum tendens: ejus folia Paliuri Theophrasti, sive Ziziphurite foliorum sunt æmula, binas uncias longa, unam lata, tribus nervis à petiolo secundum longitudinem excurrentibus prædita, supernâ parte saturâ viriditate nitentia, infernâ ad cineraceum aliquantulum tendentia, quæ ramos alternis inordinata ambiūt: ad quorum exortum multi nascuntur flosculi albi, flosculorum Oleæ instar peculiaribus longis petiolis singuli nitentes: fructus succedit parvo malo valdè similis, magnitudine, vt plurimum, cerasi, interdum tamen, nucem juglandem etiam æquante, suavis gustus, ossiculum in se continens oliuæ instar. Bifera autem est: nam & novo Vere & Autumno singulis annis fructum profert: vernalis tamen plerumque ad frugem non pervenit, ob imbrium copiam, sed à vermibus corrumpitur.

Oenoplia sive Napeca hifloria.

DVO ejus genera: spinosum unum, alterum spinis carens. Spinosum, ab Alpino describitur, qui Connarum Athenæi (& rectè) esse censet, licet icon ipsius, arborem non rectè exprimat.

Ejus genera.

Spinis carens, in Ægypto Syriaque provenit: nascitur & in Creta, in urbe Rhetimo, è Syria allatum, quod non noverat Alpinus, quemadmodum neque ego spinosum: quare diu fui in eâ sententiâ, ut non Connarus Athenæi esset hæc arbor, sed potius Polybij Lotus Lybica, ab ipso Athenæo eodem libro paulò post descripta: præsertim cum viderem arborem spinis carere, hancque meam sententiam Alpino significavi, à quo Oenopliæ ramum spinosum accepi, qui, demptis spinis, idem erat cum Napecâ à me descripta.

Natales.

Vtriusque arboris historia apud Serapionem sub nomine *Sadar* est: sed more suo cū Loto Diosc. (à qua valdè differt) confundit. Bellonius lib. Observationum 11. cap. LXXIX. Napecam inter arbores perpetua fronde virentes enumerat, quod in Ægypto & Syria nascente, verum esse, at in Cretam translata, omnino falsum docet experientia.

Sadar Serapionum.

HÆC arbor in Ægypto & Syria, *Nep*, seu *Nap*, vocatur: at in Creta, proprio nomine caret.

Nomina.

QUAM porrò Democritus apud Athenæum lib. XIII. Deipnosoph: ab Alexandrinis Connarum appellari tradit: magnitudine parva est, Pino, aut Vlmo, ut ait, similis, utraq; non humilior, crebris ramis, non nihil spinosis, prælongis: pallido folio, tenero, natura rotundo. Fructum bis quotannis parit Vere & Autumno, apprimè dulcem, magnitudine oleæ phauliæ, carne & ossiculo, ei, quam diximus oleæ similibus, eximiâ saporis jucunditate. Recens estur: at cum exsiccatu fuerit, molitur in farinam, quam pedibus calcant, non manibus pinunt, aut aqua rigant, quoniam respuit ejus natura, sed cogunt in offas negligentius, &c. Sed ego non satis assequor Democriti mentem, qui Connarum parvam quum faciat, Pino tamen, aut Vlmo (quæ magnæ arbores) non humiliorem esse scribat.

Connarus Alexandrinorum.

PROSPER autem Alpinus lib. de Plantis Ægypti cap. v. Arbor, inquit, in Ægypto, quam

Nabca Alpi-
ni.

illi Nabca dicunt, Loti magnitudine spectatur, instar Acaciae spinosa, folia ferens Iujuba proxima, verum tamen latiora: flores Iujubae floribus quoque plane similes, albos ac parvos, a quibus exeunt pomula rotunda, odorata, dulcia, gustuique valde suavia, cerasorum majorum Marosticensium appellatorum aemula, quae apud primates Aegyptios, ac Turcas sunt in magno pretio. Arbor bis in anno floret, Vere scilicet & Autumno, fecundissimaque est, sed verni fructus non perfecte maturantur, plerique enim ipsorum prius putrescunt, quam maturecant: Autumno perfectissimi ac optimi evadunt, esuique summe jucundi: parum tamen nutriunt, facileque, ut cerasa, in stomacho corrumpuntur, eumque offendunt, si immoderate ipsorum esui indulgeatur. Eam sine dubio esse puto, quam Connarum sive Paliurum olim ab Alexandrinis appellatum, Athenaei scriptis constat: etsi fructus & ossa non videantur Nabca fructui & ossi omnino respondere, quia hic pomo similis est, & os rotundum habet, non oblongum instar olivae. Nusquam tamen in Aegypto exsiccatis illis fructibus farinam fieri apud eos animadverti. Sed praecipuus usus ipsorum est recentium, ac viridium pro cibo: eis enim vesci, perinde atque nostris cerasa mandere, consuetudo est.

Eius facultates.

Sed & in medicum usum cedunt: nam cum eorum facultas frigida sit & sicca, immaturorum frequens est usus ad stomachi alvi que relaxationem firmandam, succo ex ipsis expresso per os sumpto, aut clysteribus injecto: ex iisdem fructibus siccis in aqua maceratis fit infusio utilis ad intestinorum relaxationem & ulcera. Sed maturorum ficatorum decoctum aut infusio, familiarissima est ad omnes pestiferas febres: ajunt enim hos fructus miram adversus venenosas qualitates & putredinem efficaciam habere, corque strenue roborare. Succus item perfecte maturorum, optimus est ad purgandam bilem e ventriculo, & primis venarum ductibus. In omnibus etiam putridis febribus, infusione ex ipsis parata libenter ad fedandum calorem utuntur, &c.

Ceterum Oenopliae iconem spinis carentem, qualem ipse Honorius ad me mittebat, exprimi curavi, ut huic capiti adderetur. Ipsi quidem ramos, Cydonia reversus, in fasciculum compegerat cum aliquot stirpibus siccis, & seminibus ut ad me, Illustris viri Ioan. Vincentij Pinelli opera, curarentur: verum navis, quae ista ferebat, saevis tempestatibus acta, in Siciliam ejecta est, & corrupta, ut fasciculus ille cum magno meo dolore perierit. Exemplum tamen Epistolae quam fasciculo addiderat, Ianuario mese insequentis anni M. D. XCIII. accipiebam Maij sub exitum, Lugduni apud Batavos: quae quoniam earum stirpium quas mittebat, amplam mentionem facit, existimavi me operae pretium facturum, si illam ad calcem mearum Observationum adderem: praesertim cum plerasque contineat, de quibus in meis Observationibus ago. Eam ob causam Lectorem rogatum velim, illam epistolam, & reliquas quas postea ad me misit, legere ne pigeat: nam & eruditae sunt, & de multis stirpibus agunt, quae a Veteribus quidem scriptae sunt, sed pleraeque vulgo Herbariorum nondum satis cognitae.

ZIZIPHVS RUTILA.

CAP. XX.

Ziziphi rutila historia.

Natales.

Tub. res.

PYRI magnitudine interdum assurgit Ziziphus rutila, plerumque minor, contorto caudice, scabro cortice: laeves sunt rami ex nigro rufescentes, ad singula internodia binis spinis firmis ejusdem coloris armati, altera recta, altera hami modo incurva, ut in Rhamno tertio. Ab istis ramorum internodijs bini, terni, pluresve tenues ramuli exeunt lenti & flexibiles, coloris pallecentis, spithameae longitudinis, in quibus alternatim & impari ordine folia nascuntur Rhamni tertij, sive Paliuri Theophrasti folijs similia, tribus nervis distincta, per ambitum crenata, dilutiore tamen viriditate praedita, & majora quam in Rhamno, ad quorum exortus aliquot flores exigui pallidi, quinque foliolis constantes, quales in Rhamno tertio nascuntur, deinde fructus ovali figura, olivae magnitudine, primum viridis, ubi maturuit, rutilus, dulcis saporis.

Alitur in plerisque Hispaniae & Galliae Narbonensis hortis: sponte nascentem numquam vidi.

MEMINIT Ziziphi Plinius lib. xv. cap. XIII. Hist. Naturalis in haec verba. Aequè peregrina sunt Zizipha & Tuberes, quae & ipsa non pridem venere in Italiam: haec ex Africa, illa è Syria. Sextus Papinius, quem Consulem vidimus, primus utraque attulit, Divi Augusti novissimis temporibus, in castrorum aggeribus sata, baccis similiora quam malis, sed aggeribus praecipue decorata, quoniam & in tecta jam silvae scandunt. Tuberosum

berum duo genera, candidum, & à calore sericum dictum. Et lib. xvii. cap. x. Et Zizipha, inquit, grano seruntur mense Aprili. Tuberes melius inseruntur in pruno sylvestri, & malo coroneo, & in Calabrice: ea est spina sylvestris.

COLVMELLA lib. ix. cap. iiii. ubi de Apum passione agit, Ziziphum duorum generum facit. Arbores, ait, probatissimæ, rutila atque alba Ziziphus. Tuberum etiam meminit lib. xi. cap. ii. & inter arbores, quæ primæ florent, recenset. Possunt, scribit, his diebus [pridie videlicet kl. Ianuarias] Cerasi, Tuberes, & Armeniacæ, atque Amygdalæ, ceteræque arbores quæ primæ florent, inseri commodè.

Plinius ex eo sumpisse videtur quæ lib. xvi. cap. xxv. scribit: Floret prima omnium Amygdala, mense Ianuario: ab ea proximè florent Armeniacæ, dein Tuberes & Præcoctes, illæ peregrinæ, hæ coactæ.

PORRO non desunt qui veteribus etiam Græcis hanc arborem cognitam esse putent, & ad Lotum quam Theophrastus lib. iiii. cap. iv. Hist. Plantarum in Pharide insula Lotophagorum nasci tradit, referendam. Optimè sanè convenire videtur arbori quam Athenæus libro xiiii. Deipnosoph. sub finem, Loti nomine describit ex Polybij Megalopolitani libro duodecimo historiarum, his verbis:

Est autem Lotus, arbor minimè procera, aspera, non tamen aculeata [alij spinosa legunt] folio Rhamni, paulò latiore, & crassiore: fructu per initia colore & magnitudine simili perfectis baccis Myrti, dum augetur, coloris phœnicei, oleæ magnitudine, rotundo, nucleo admodum pusillo. Maturus is colligitur & cum alica tufus, ad servorum famulorumque cibum in vasa conculcatur, ac stipatur: ingenuorum autem edulij, detracto nucleo, eodem modo reponitur, ac pro cibo est, gustu caricis & palmulis non dissimili, odore tamen suaviori. Fit & ex eo vinum, in aqua macerato, & trito, saporis grati, & jucundi, qualis est optimi mulsi: merum id & sine aqua bibunt, sed ultra decimum diem non perdurat: quamobrem ad usum tam brevis temporis conficiunt. Fit etiam acetum ex eo.

Eundem etiam usum Loto tribuit Plinius ex Cornelio Nepote lib. xiii. cap. xvii. & eo pastos exercitus ultro citroque commeantes per Africam scribit.

GALENO σπιρὰ δὲ dici plerisque placet. Verùm recentioribus Græcis Ζίζυφα & Ζίζυφα esse, Officinis Iujubas, certum est. Arbor Hispanis açofeiso, Gallis Iujubier, Narbonensibus Guidoulier: fructus iisdem açofeifas, & açufeifas, iujubes, guindoules: Italis giuziole, Germanis autem Rot-Buzst-beerlin.

SANGVINIS acrimoniam edomare creduntur ejus baccæ, & tussim spirandi que difficultatem lenire illarum decoctum: pectori, renibus, vesicæ prodesse. Galenus Serica parvi succi esse ait, nec concoctioni nec stomacho facilia, insolentibus & effrenatis pueris & mulieribus cibi gratia tantum expeti, exiguumque præbere alimentum.

ZIZIPHVS ALBA.

CAP. XXI.

AD superioris altitudinem interdum assurgit hæc arbor, sed plerumque in latitudinem sese pandit: caudice est satis crasso, cortice levi & candicante: rami qui interdum spinosi sunt, plerisque virgulas habent tenues spinis carentes, ut superior, folijs alternatim & sine ordine etiam nascentibus, salignis similibus, mollibus, omnino incanis exornatas, ad quorum exortum oblongi nascuntur flosculi, coloris ex argenteo pallescentis, gravem, non tamen injucundum odorem late spargentes & caput feriètes, quibus succedunt oblongiusculæ baccæ, exiguis olivis aut ziziphis similes, albæ, fungosa sed dulci carne sive pulpa præditæ, osseo intus nucleo caniculato.

Crescit spontè in sepibus cum Rhamno & Vitice juxta urbem Guadix regno Granatèsi: & in omnibus ferè viridarijs alitur non modò per Hispanias, sed etiam per Galliam & Germaniam.

Floret ætatis initio, fructus Autumno maturescit: sed rarè admodum frigidis regionibus fructifera est.

BELLONIVS libro Observat. ii. cap. cxi. existimat esse Ziziphum albam Columellæ, & scribit apud Heracleam agrorum sepes ex hujusmodi fruticibus constare, earumque fructum in uribus venalem proponi, & à Græcis vernaculo sermone Ziziphia vocari.

Item alio libello quem de Ratione cicurandi sylvestres arbores edidit, quemque etiam nuper

Ziziphus
Cappadocia
Plin.

admodum latio donabam, à Plinio Zizipham Cappadociam appellari putat, cujus in hęc verba meminit, de coronis agens lib. XXI. cap. IX. Natur. Historiæ. Duo earum genera, quando aliæ flore constant, aliæ folio. Florem dixerim esse genistas, namque & ijs decerpitur luteus, item rhododendron, item zizipha quæ & Cappadocia vocantur: his odoratus, similifque olearum floribus.

Iovis barba
Plinij.

NON desunt qui Iovis barbam arborem, opere topiario tófilem, & in rotunditatem spissam, folio argenteo, cujus Plinius lib. XVI. cap. XVIII. Natural. Hist. meminit, esse existiment. Anguillara tamen libello de stirpibus, quarta opinione, binas alias proponit argenteis omnino folijs, magis ut videtur ad descriptionem accedentes.

Elaagnus
Theophr.

ETIAM Elaagnum nuncuparunt nonnulli. *Ελαίανος* tamen Theophrasti, quæ lib. III. cap. XI. Hist. Plantarum descripta est, videtur Salicis genus esse: & aliquando illud esse existimavi quod secundum aquas nascens, ampliora, candidioraq; habet folia quam ceteræ salices, ad mali folium nonnihil accedentia, sed longiora: florem seu iulum mollem, villosum, candidantem ante quàm sese expandat, populi albæ iulo similem, lignum reliquis salicibus lentius, & ad multos usus utile. Sed perlecto postea Doctissimi Rauwolfij Hodæporico germanico idiomate cōscripto, animadverti ipsum aliam arborem observasse apud Halepū, *Saffas* ab incolis appellatam, quæ ad *ελαίανος* historiam magis accedere videtur, odorato flore præditam, ex quo organis elicitur liquor ad roborandum eor perutilis. Eam verò esse censet quæ Arabibus *zarneb* & *zarnabum*, Serapioni *zurumbesh* appellatur.

Salix larifolia.

Elaagnus
Rauwolfij.

Nomina.

HANC autem ziziphum scribit idem Rauwolfius circa Halepū & in Libano monte spontè crescere, & ab incolis *Scisefun* vocari. Vulgus autem plerisque locis Oleastrum appellat, & legitimum esse putat: Castellani & Granatenses *Arbol parayso*, hoc est, Arborem paradysi: Galli, teste Bellonio, *Injubier blanc* & *Olivastre*. Matthiolus commentarijs in Diocoridem Oleam Bohemicam appellat & *ελαίανος* Theophrasti esse censet.

AZADARAC Herbariorum. CAP. XXII.

Azadarac
historia.

Nat ales.

Arbor sancta.
Lotus alba.
Ziziphus alba.

Nomina.

SVPERIORI hanc arborem subiiciendâ putavi, quoniam à nonnullis eodem cum illa nomine nuncupatur, licet maxima sit inter eas differentia.

EST verò vasta & procera, non minùs aliquando quàm Lotus, caudice crasso, cortice in novellis lævi, ad ficus corticem ferè accedente, in adultioribus scabro & rimoso: illius folia ad fraxini folia aliquantulum accedunt, sed plurima è ramoso & oblongo pediculo dependent, ut Cicutæ aut Barbæ Caprinæ integrum folium æmulentur, viridia admodum, & nigricantia, & sub hiemem cum suis pediculis decidentia. Æstate in minoribus ramis oblongi nascuntur pediculi aut virgulæ è foliorum exortu, multis longiusculis stellatisq; floribus purpurascens, odoratis racematimque coherentibus exornati: quibus succedit fructus initio viridis, maturitate autem candicans, magnitudine Mespili aroniæ, foetidus, ingrati saporis, osseum & hexagonum continens nucleum qualis ferè in nonnullis Myrobalanis conspicitur. Tota hieme perdurat is fructus in arbore, nullis degustantibus avibus.

Nusquam hanc arborem spontè nascentem vidi: sed in multis Beticæ viridarijs, & etiam secundum regias vias alitur: nullibi autem major mihi conspicua, quàm Hispali in Regio palatio. Italiæ plerisque locis frequentem esse intelligo. Memini & in Mompelio olim videre.

ISTIC meo tempore Arbor sancta dicebatur: Doctissimo & celeberrimo viro Gulielmo Pellicerio Mompeliensi Episcopo Lotus alba existimabatur, alijs verò Ziziphus alba, quam opinionem adhuc retinere magni nominis viros mitor, cum nullas notas habeat quæ albæ zizipho conveniant: nam ubi oleæ flos & ceteræ notæ quas Auctores Zizipho albæ sive Cappadociæ tribuunt? Italis Herbarijs Sycomorum vocari audio, non minùs ineptè & imperitè quàm Herbarij Galli secundam Aceris speciem eo nomine donarunt.

Bæticis vulgari sermone *Arbol parayso*, quemadmodum Castellanis Ziziphus alba dicitur: Italis *Perlato*: Tripolitanis *Zenselacht*, teste Rauwolfio, qui eam ibidem nascentem multis Tripolitanae urbis plateis, ad umbram præbendam, atque alijs locis in sua peregrinatione

natione observavit, fructum retinentem, donec sequente anno nova germina præbeat. Plerique eam esse putant, quam Avicenna lib. II. cap. XVII. Azedaraeth appellat. Arbor inquit, nota habens fructum similem Nabach [id est loto] & nominant eam in Rechi arborem Myrobalanorum, & est ex magnis arboribus.

Azedaraeth.

Florem Azadaraeth calidum in tertio, siccum in fine primi, Avicenna loco memorato scribit, & cerebri obstructions aperire asserit: stillatitium verò ejus liquorem pediculos interficere, & comam alere, si eo vino permisto caput abluatur. Fructum autem pectori noxium, & valde perniciosum esse. Rauwolfius addit canes interimere, si cum cibo obijciatur: ex quibus quidem facultatibus, Zizipham esse non posse, conijcere licet.

Facultates.

PINASTER ET ALIÆ RESINIFERÆ. CAP. XXIII.

Pinaster II. Austriacus.

Pinaster III. Austriacus.

PINASTRUM appello Pinum silvestrem, sequutus Plinium, qui Natur. Histor. lib. XVI. cap. X. Pinastrum nihil aliud esse quàm Pinum silvestrem scribit, & quæ Theophrastus Histor. Plant. lib. III. cap. X. de *πινυ ἀγρία* tradit, ad Pinum silvestrem transtulit. Ejus in meis peregrinationibus varia observavi genera: terna in Hispanijs, quaterna in Austriacis Pannonicisque montibus & silvis.

MAIOR Hispanicus, in Pini altitudinem excrefcit, interdum etiam superat, à medio ramosus: folia habet Pini, oblonga, bina semper simul juncta, in viriditate nigricantia, acuminata & pungentia: strobilo paulò minore quàm Pini, alato inter squamas, quibus compactus est, nucleo, molli & nullo putamine incluso, sed tenui cortice duntaxat tecto. Caudex rectus, cortex levior & minùs scaber quàm Pini. Plurimam Resinam fundit.

Pinaster I. Hispanic.

Crescit id genus in Aquitania, in Pyrenæis frequentissimè, & plerisq; alijs Hispaniæ locis.

AUSTRIACVS major, duorum est generum, adeò inter se similitum, ut pauci, nisi materiæ cæsores, discernere queant: alterum tamen genus lætiore & erectiore est caudice, lævior cortice, majore cono, Austriacis *Weisse* ferent dictum: alterum crassiore plerumque est caudice, scabriore cortice, folijs paulò crassioribus, minore cono *Schwartz* ferent appellatum.

Pinaster II. Austriac. duor. gen.

Tenuia porrò & oblonga habet utrumque genus folia, pungentia, bina semper conjunctim ex eodem tubulo prodeuntia, & circa ramos in orbem quasi nascentia. Maio mense in extremis ramis quasi botros sive uvas quasdam fert tenuibus squamis obsitas, qui spontè apertis se squamis iulos ostendunt virentes aut pallescentes, plenos tenui polline luteo, sive farina, quæ levis auræ afflatu dispergitur. Ex medijs deinde botris nova germina eodem mense prodeunt suis novellis folijs tenui quadam veluti membrana inclusis onusta, quæ ex-

Pinaster III. Austriac.

trema

trema parte, ante quam folia succrescant & explicentur, fructus rudimentum dant, grandiore jam firmiterq; ad germinum basim inhærente superioris Autûni immaturo fructu, viridi, ramorum alas spectante & reflexo. Vtrumque hoc genus Vngari *vad senjö*, & *köz senjö* nominant, & ex eo passim in montanis Austriacis & Pannonicis conficiuntur asseres, rotæ ab aqua versatæ opera secti: ex albo etiam, quod parum ab Hispanico majore, & solis fortè natalibus differre videtur, scandulæ, & vinearum pali.

Pinaster II.
Austriacus
alcer.
Pinaster III.
Austriacus.

Nigri verò genus interdum invenitur tristiore arbore, contorto caudice, & in latum sparsis ramis, minore adhuc quàm præcedens cono.

CRESKIT & ad nonnullorum Austriæ montium radices in scopulis, & supra Badenses thermas quatuor supra Viennam milliaribus, in montium crepidine tenui gramine obsita, aliud quoddam genus contorto admodum caudice, divaricatis ramis, quorum furculi multò graciliores lentioresq; sunt quàm in superioribus duobus generibus: folia item habet illis longè tenuiora & breviora, tametsi bina semper coniunctim ex eodem tubulo in virgarum ambitu nascétia: extremis virgis botrus sive uva exiguorum iulorum veluti nucamento tenuiorum squamarum inclusa adnascitur, qui non virescunt aut flavent ut in ante dictis, sed purpurascunt, deinde in tenuissimum pulverem abeunt, succrescente ex eorum medio novo germine suis novellis folijs membrana vel vesicula inclusis onusto: hujus conus etiam minor est, & obtuso plerumque mucrone.

Pinaster II. Hispanicus.

Pinaster III. Austriacus.

Pinaster I.
Hispanicus.

MINOR Hispanicus duorum hominum altitudinem rard superat, inflexo & contorto caudice, ut plurimum ab imo ramoso: folia illi majori similia, sed breviora, & diutius virentia: coni etiam minores, oblongi tamen, turbinati, & candicantes, multa plerumque resina infecti, non admodum ijs dissimiles qui Austriaco, albo cognominato, innascuntur: nuclei quales in majore, nigra membrana contecti. Murciano & Valentino regno frequens.

Pinaster III.
Austriacus.

PINASTER pumilio Austriacus humanam non superat altitudinem: sed statim à radice in lentos & obsequentes, tametsi crassos, rugosóque & denso cortice tectos, ramos dividitur, atque in latitudinem diffunditur: hos per singulas squamas bina semper ex eodem tubulo simul prodeuntia & juncta folia ambiunt, quemadmodum in Pinu & vulgari Pinastro, magis tamen carnosa sunt, crassiora, breviora, & obtusiore mucrone prædita, coloreque saturatius virente: strobili unciales squamatim compacti lariceis conis haud majores, sed magis turbinati, rectiq; pediculo retrorsum non inflexo ut in prædictis generibus, nucleus alatus ut reliquorum, & inter compactiles squamas latens: radix crassa, lignosa, in diversa tendens.

Nascitur

Nascitur in summis Austriae & Styriae alpium supercilijs, inter saxa & scopulos ut plurimum, ubi nullae aliae arbores proveniunt.

Pinafter III. Hispanicus.

Picea Pumila.

ALTER pumilio ejusdem ferè cum superiore altitudinis, licet in lentos & obsequentes ramos divisus sit, non sunt tamen adeò crasso rugosoque cortice tecti, neque ita in latitudinem diffusi: virgæ etiam graciliores, folia exilia, Laricis folijs non dissimilia, non adeò tamen mollia, neque ut illa decidua, sed immortalis viriditate prædita, ut superiorum folia: strobili exigui & graciles, nucleus etiam pusillus & nigricans, alatus ut reliquorum. Solo Murciano regno genus hoc, idque rarissimè conspexi.

Pinafter III.
Hispanicus.

PRIOR, Pinus silvestris montana Theophrasti nonnullis esse putatur, quemadmodum minor Hispanicus, marina. Pumilio Hispanicus, alterum fortè Piceæ genus descriptum Belonio lib. III. Observat. cap. XLI. Pinum silvestrem Hispani vocant *Pino carax*. Nucum Pinastris fructus Plinius Pityidas appellat. Dioscorides tamen $\pi\pi\upsilon\iota\delta\ \omega\upsilon$ vocabulum Piceæ Pinusque fructui indifferenter tribuit: quem vim adstrictoriam habere, & aliquantum exalfacientem, tussi pectorisque vitij auxiliari, per se, aut ex melle sumptum, scribit.

Nomina.

E Pinastris majoris Austriaci inferiore parte, radicibus viciniore, fiunt assulæ illæ pingues ad ignem accendendum, & lumen præbendum idoneæ, magni per multas Germaniæ provincias usus: strangulat enim humor ad radices descendens ipsas arbores, sic ut in Tedam vertantur, ex qua assulæ. Est verò Tedæ vocabulum $\delta\mu\alpha\upsilon\upsilon\mu\omicron\nu$, & interdum arborem significat quam Plinius lib. XVI. cap. X. Natur. Hist. sextum resiniferarum genus facit. Resinam autem ex Pinastro indigenas colligere non observavi, quemadmodum in Aquitania, apud Cantabros, & alijs Hispaniæ locis, ubi arbores vulnerantur, ejus rei causa, singulis annis novum vulnus supra annotinum infligentes, donec ad decimi aut duodecimi pedis altitudinem pervenerint, & humor ab ea parte manare desierit, tum demum simili modo ex alia parte, ac deinde alia aperitur.

Teda.

QUÆ verò Theophr. lib. III. cap. X. Plantarum Histor. $\omega\iota\tau\upsilon\varsigma$ sit, ex Gazæ versione & vulgatis græcis codicibus, difficulter admodum judicari posse existimo, quandoquidem ejus materiam operibus ineptam esse, & magnitudine pino minorem, minusque erectam asserere scribit. At ut ex melioris notæ codice colligere licet, omnium doctiorum judicio ea est arbor quam Plinius appellat Piceam, & apud recentiores rei herbariæ Scriptores eodem nomine donatur: arbor procera, & in metæ modum crescens, folijs brevibus, rigidis, & pungentibus, unde quaque ramos singularim cingentibus, qui cruciformiter, & decussatim in arbore nascuntur, quam ob causam Vngari *keröziös fenjö*, hoc est cruciatam abietem nuncupant. Fert verò ea Maio mense in extremis ramis singulares iulos pallefcete farina plenos, deinde

πῖνος Theop.

Picea.

strobilos

strobilos sive conos mollibus squamis imbricatis compositis constantes, purpurascens dum novelli sunt & primum nati, deinde paulatim in longitudinem excrecentes, quæ in maturis septem aut octo interdum unciarum est, sub quibus exiguum alatum semen, Pinaestro simile fovetur.

ἰλάτη ἀβήνη.
Picea sativa. SED & multas habet notas, ex quibus conijcere liceat, Theophrasti loco jam memorato ἰλάτην ἀβήνην esse, hoc est, abietem masculam. Eam autem appellant Hispani *Pino alvar*, Germani *seuchten*/aliqui *rot thannen*. Meminit etiam Plinius lib. xv. cap. x. *Piceæ sativæ* quæ *fapiniæ* nucem ferat.

Picea pumila.
la. Illius autem genus reperitur, quod numquam valdè assurgit, sed pumilum manet, fert quædam nucamenta nucis ponticæ magnitudine, è squamulis imbricatis compositis, sed in pungens foliolum desinentibus compacta, quæ maturitate dehiscencia, concavas inanitates & veluti cellulas ostendunt, à summis & extremis nucamentis ramuli nonnumquam enascuntur, frequentibus, brevibus, & pungentibus foliolis obsiti: sed & tota arbuscula brevioribus & pallidioribus folijs quàm superior prædita est. In hac neque florem, neque fructum observavi: & haud scio an ferat. Videtur eam C. V. Dalechampius non ignorasse, sed Pinum Tubulum, sive Tibulum vocare. Plinio tamen Tibulus Pinaester est gracilis, succinctior, enodis, liburnicarum ad usus, pænè sine resina.

Pinus tibulus.

ABIES CVM SVIS IVLIS.

Abies.
ἰλάτη θήλεια.

ABIES autem Plinij, ἰλάτη θήλεια, abies femina Theophr. lib. iii. cap. x. est, arbor celsissima & formosissima, cortice lævi, & candidiore quàm in Picea, ramis etiã decussatim crescentibus, & in latera, velut alæ, expansis, quos ambiunt folia plana in junioribus & bifido mucrone conspicua, supernè viridia, averfa parte cineracea, & utrimque in ramulis veluti pectinatim disposita, ita ut totus ramus complanatus, & compressus videatur: in vetustis autem arboribus folia istum ordinem (nisi in tenellis ramis) non servant, nam rigidiora magisque obtusò mucrone, licet pungenti, redduntur. Adultæ arbores circa majorum ramorum extremos quasi furculos, in singulorum foliorum alis prona parte exigua quædã nucamenta interdum ferunt, è quibus singulares brevesq; iuli emergunt, qui deinde in flosculos explicantur: perdurant ea nucamenta in alterum nonnumquam annum. Crassiores habet quàm Picea conos, obtusa cuspede, latioribusq; squamis præditos, Cedrinorum ferè modo, inter quas prominent veluti membranacea foliola: non propendent ut Picearum coni, sed firmi & quodammodo cælum spectantes, extremis ramis circa arboris cacumen solùmmodo nascuntur. Tam verò hujus quàm Piceæ coni virent Autumni initio, & multam resinam fundunt. Sub Autumni finem & hiemis initium maturitatem consequi feruntur.

Stelis. In hac porrò arbore viscū, quod Stelin Plinius ex Theophrasto appellat, observavi anno redemptionis humanæ M. D. LXXXIII. sed longè majore deinde copia anno M. D. LXXXV. in vivario Illustris Dn. Hyneck à Waldstain Promarchionis Moraviæ non procul à Piernitz ipsius urbe (cuius arcem incolebat) albis, perinde atque vulgare viscum, baccis præditum.

Nomina. Tenuiores hujus arboris ramos solent Viennenses, venali vino ante suas ædes suspensos proponere, ut aliarum regionum incolæ hederam. Itali *Abeto*, Hispani *Abeto*, Galli *Sap* & *Sapin*. Germani *Weisse Thannenbaum*/Austriaci simpliciter *Thannen* nominant, Vngari *fenyõ fa buk aleuele eoy fetõl all*.

Larix. SED celsissima etiam est Larix, à Theophrasto minimè descripta ut arbitror: nam Gazæ Larix nihil aliud quàm πίτυς est, quam prioribus libris perpetuò Piceam interpretatus est, interdum autem eodem πίτυος vocabulo & piceam & laricem simul expressit.

Plinij larix est Theophr. πύκη. CETERVM Plinius de Larice agens, omnia illi adscribit quæ Theophrastus πεύκη tribuit, ut ex multis locis inter se collatis videre licet, quorum aliquot in medium proferemus.

Theophrastus Plantarum Histor. lib. iii. cap. iii. ἰδία δὲ τοιαύδε τῶν ὄρων ἄ ἐν τοῖς πεδίοις οὐ φύεται: περίτε μακεδονίαν, ἰλάτη, πεύκη, πίτυς, ἀγρία, φίλυρα, &c. Plinius Histor. Natural. libro

libro xvi. cap. xviii. Montes amant cedrus, larix, teda, & ceteræ e quibus refina, item aquifolia, buxus, ilex, &c. Rursus eodem capite Theophr. αείφυλλα μὲν οὐν ἐστὶ τῶν ἀγρίων ἃ καὶ πρότερον ἐλέχθη, πεύκη, πίτυς, ἀγρία, πύξος, ἀνδράχνη. Plinius eiusdem lib. cap. xxi. Silvestrium generis folia non decidūt abieti, larici, pinastro, junipero, cedro, terebintho, buxo, ilici, aquifolio, &c. Theop. præterea ejusdē lib. cap. x. διαφορὰν δὲ ἔχει πίτυς καὶ ἄλλην πρὸς τὴν πεύκην. πεύκην μὲν γὰρ ἐπικαυθεῖζῶν τῶν ριζῶν οὐκ ἀναβλασάνειν. τὴν πίτυν δὲ φασὶ τινες ἀναβλασάνειν ἄσπερ καὶ εἰς λέσβον ἐμπροθέντος τῆς πυρραίων ὄρεος τῆς πιτυώδους. Plinius eiusdem lib. cap. x. Larix ultis radicibus non repullulat, picea repullulat, ut in Lesbo accidit, incenso nemore pyrrhæo.

Hinc factum esse arbitror, ut eodem capite perpetuam comam Larici tribuat: nam sic scribit, Omnia ea perpetuò virent, nec facillè discernuntur in fronde, etiam à peritis: tanta natalium mixtura est, sed picea minus alta quam Larix, &c. Ipsa tamen experientia aliud nos docet: folia enim, quæ vicena, & plura nonnumquam simul ab eodem exortu è tuberculis ramos confuso ordine ambientibus exeunt penicilli modo, tenuia, mollia, viridia, ijs ferè similia quæ in Corrua tertiâ Hispanicâ à me descripta nascuntur, perennia nō sunt, sed ineunte hieme decidunt, & novo vere alia ex iisdem tuberculis renascuntur: rami longi sunt & graciles, deorsum propendentes, in quibus unciales coni è mollibus squamis imbricatim sibi invicem incumbentibus compositi, ex rubro pulcerrimè purpurascens. dum novelli & recentes sunt, ex iisdem tuberculis è quibus folia prodeunt, brevi & crasso firmoq; petiolo, sursum, hoc est, ad brachiorum alas reflexo, nitentes, ut mucrone cælum spectent, qui alata parvula femina continent.

Laricis folia hieme decidua.

Græcis dicitur λάριξ, Latinis Larix, Italis Larice, Hispanis Alerce, ut asserunt nonnulli, nam nullam in Hispanijs nascentem videre memini: Gallis Meleze, Germanis Lerchenbaum, Vngaris vörös fenyő kibol terebintiina lezön.

Nomina.

Illud autem animadvertendum, Vngaros omnibus arboribus coniferis jam memoratis fenyő nomen, quod propriè apud eos Juniperum significat, adscribere, quia folium spinæ simile & quasi juniperinum habent.

MAXIMA porrò copiâ, harum arborum pleræque crescunt in Viennensi saltu, tum alijs montibus Alpihus vicinis, atque etiam in ipsis Alpihus, exceptis earum summis jugis & supercilijs, ubi nullæ, præter pumilionem pinastrium priore loco descriptum, persistere possunt. Crescunt & plerisque alijs Germaniæ & Bohemiæ locis, rariùs tamen Larix.

Abies marina Belgica.

Vinetorum pedamenta & pali Viennēsi agro ex abiete fiunt, atque etiam ex Pinastro, quem album ipsi cognominant: circa Neapolim verò, & supra Badenses Thermas, totoque illo tractu ex larice (nam eâ abundant) ut quæ corruptioni minùs sit obnoxia.

Fiunt item istic ex larice longissimi canales, tectis supponendi & aptandi, ad pluviam & imbres ex ijs decedentes excipiendum, sunt enim commodissimi: nam cum firma & solida materie constent, diutissimè solis ardoribus, & alijs aëris injurijs resistere possunt, nec finduntur, aut vitium contrahunt, eaque de causâ non picis, non alterius rei inductione egent. Horum magna copia Viennam advehitur quinquaginta pedum aut majore longitudine.

Canales è Laricemira longitudinis.

QUI plura de Coniferis arboribus cognoscere volet, Petri Bellonij libellum cui titulum fecit de Coniferis arboribus & perpetua fronde virentibus, cum ijs quæ Matthiolus in primum librum Dioscoridis cap. de Pinu & Picea commentatus est, atque cum alijs qui postea scripserunt conferat.

ABIETEM verò marinam quam Theophr. Plant. Histor. lib. iiii. cap. vii. describit, videre non memini, & mihi ignotam fateor: Quercus enim & Abietis historiam confudisse videtur, multaq; notas quercui tribuisse existimo, quæ Abieti, aut ejus generis arbori marinæ meliùs fortasse convenirent.

Abies marina Theophr.

Memini autem post meum ex Hispanijs reditum observare annis sexagesimo sexto, & sexagesimo septimo supra miliesimum & quingentesimum in Flandriæ orâ maritimâ varias arbuscularum formas Ostreorum testis & Mytulorum

*Abies ma-
na Belgica.*

tulorum conchylis adnatas, quarum Aliquæ Abietis figuram ita referebant, ut pumi-
læ Abietes viderentur, ramulis ordine utrinque dispositis, sed fragiles admodum, & pusillæ,
rarò palmi altitudinem excedentes, ex tenuibus veluti squamis contextæ, nonnullæ omni-
no planæ, in orbem prominentibus ramulis aliæ.

*Cupressus
marina Bel-
gica.*

Aliæ Cupressos ita æmulabantur, ut satis mirari nequirem Providentiæ divinæ opus & ar-
tificium, ramulis frequentibus in orbem, sed nullo ordine nascentibus, & sursum spectanti-
bus cupressinorum foliorum modo efformatis. Harum tamen aliquot annis inter chartas
ad servatarum & compressarum rami, si in vitrum aut aliud vas aqua plenum injiciantur, sta-
tim sese explicare & in orbem diffundi, seque surrigere incipiunt: eaq; adeò de causa pisca-
torum vulgus satis obscœnum illis nomen indidit.

Plures adhuc collegeram, sed cum plerisque alijs Naturæ miraculis in cistâ repositas à
Divo Maximiliano II. Viennam evocatus, in Belgica reliqui, nec ad manum habui cum hæc
describerem, nec etiam ab eo tempore conspexi, ideoque earum historiam dare nequeo.

HARVM autem marinarum plantarum, uti & reliquarum stirpium, atque omnium Na-
turæ miraculorum diligentissimus observator erat Illustris vir Carolus à S. Audomaro p. m.
Dn. de Dranoutre, Moerkercke, &c. Dynasta.

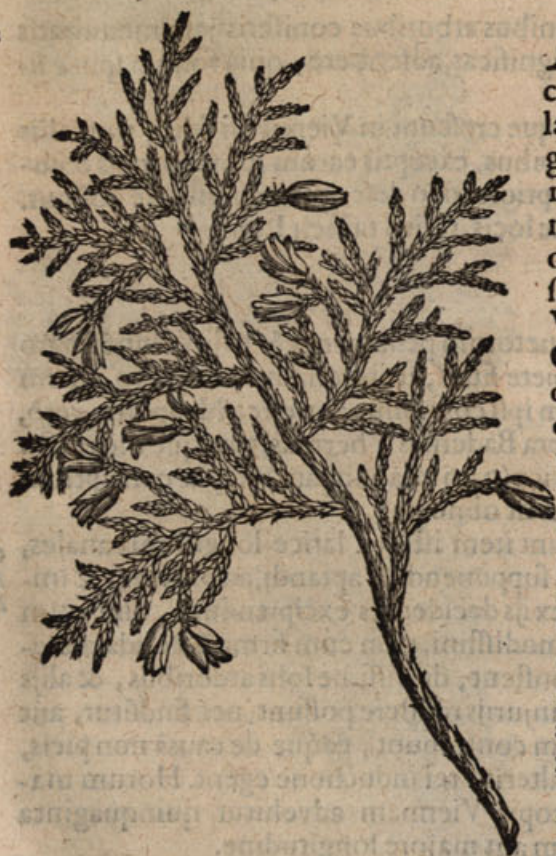
*Myricama-
rina Batavi-
ca.*

SEd & anno M. D. XCV. inter rejectamenta repertas, maris littore arenosos aggeres non
procul Lugduno Batavorum alluentis, quatuor aut quinque plantulas conspicebam con-
chis Tollinarum adnatas, graciles valde, digitalis aut majoris longitudinis, in breves & sal-
fugine obductos ramulos divisas, quæ Myricæ vel Ericæ ramulos mirum in modum referrent.

ARBOR VITAE.

CAP. XXIII.

*Arboru vita
historia.*

Natales.

ADMODVM elegans est ea arbor, cujus ra-
mum hic expressum damus, perpetuò viret,
caudice est recto, aliquot orgyias alto, nodo so, pau-
latim succrescente, cortice ex rubro nigricante, li-
gno duro; frequentes habet ramos in alarum for-
mam expansos, qui in alios ramulos planos alter-
natim è latere succrescentes divisi, denuo in multa
oblonga folia è numerosis foliolis, quaternis simul
semper compositis constantia expanduntur: flores
Vere extremis folijs prodeunt, quemadmodum in
Cupresso, pusilli, flavescentes, quorum nonnulli
deinde in exiguum fructum pinei nuclei magnitu-
dine efformantur, conii modo è sex squamulis te-
nellis compactum, initio viridem, deinde pallestem,
postremò ubi planè maturuit, nigricantem,
quaterna plerumque semina paleacea, medio (in
quo medulla acris & amariusculi saporis) paulu-
lum extuberante continentem. Tota arbor gravi-
ter odorata est, reliquas congeneres longè superans
odore, quem, si quis folium nonnihil duntaxat di-
gitis confricaverit, facilè eluere non possit. Hunc
autem non modò viridis ex se exhalat, sed etiam
multis jam annis excisa & resiccata retinet.

Primum mihi inspecta est hæc arbor in horto
Regio *Fontaine belleau*, non procul Aurelia Gallo-
rum, eò ex Americæ Septentrionali ora, *Canadas*

dicta, delata, Gallorum Imperium obtinente Francisco hujus nominis primo, litteratorum
omnium summo Mæcenate, nec antè, ut existimo, Europæ cognita. Deinde apud doctissi-
mum virum Nicolaum Rassium Regis cheirurgum celeberrimum, eundemque omnium
Naturæ miraculorum studiosissimum & peritissimum, qui primus mea opera eam Belgio
communicavit, ubi nunc adeò frequens est, ut nullus sit rei herbariæ studiosus, qui eam in
suo horto non alat: inde porrò in plerosque Germaniæ hortos transijt: facilè enim rami de-
pacti radices agunt, quemadmodum sæpe sum expertus, præsertim loco umbroso & fertili
pinguique solo. Nascitur etiam semine: sed tenellæ plantæ ante quàm in ramos dividantur &
explicentur, Oxycedrum, Juniperumque majorem primum enatas admodum æmulantur.
Frigoris patientissima est: hieme tamen fuscum & fuliginosum colorem contrahentibus fo-
lijs, quæ novo Vere pristinum nitorem & viriditatem recipiunt.

AD quam arborem veteribus descriptam referenda sit, non facilè quis conijciat.

Sic Theophr.

Plurimi *Θύαν* quam Theophrastus lib. IIII. Plant. Historiæ cap. I. montium cacuminibus,
locisque argentibus proceram nasci tradit, esse existimant, & cujus lib. V. cap. V. meminit in
hæc verba: Thyum ab alijs Thya appellatum, nascitur apud Ammonis fanum, & Cyrenensi
agro, forma Cupresso similis, ramis, folijs, caudice, & fructu: vel potius ceu Cupressus silve-
stris. Multa etiam ubi nunc urbs est: & tradunt contignationes basilicarum adhuc existere,
nulli

nulli enim putredini obnoxium esse hoc lignum. Crispissima verò ejus radix, ex qua præcipua opera fiunt.

Anguillara porrò Theophrasti Thyam nihil aliud esse censet, quam Sabinam primam, siue vulgarem. Sed licet Sabinæ genus inveniatur bacciferum: ejus tamen fructus, juniperi vulgaris fructu non major, valde absimilis est cupressino, cui Thyæ fructum Theophrastus similem facit, quemadmodum & totam Thyæ plantam cupresso. Et facile in doctissimi Guilandini sententiam problematis ix. & x. defensione concesserim, plurimum ad Thyæ historiam à Theophrasto proditam accedere arborem sui generis Cupresso simillimam in Syria,

Habel fructus.

Ægypto, & Arabia nascentem, cujus fructus *Abhel* toto Oriente notissimus, pilularum Cupressi magnitudine, colore rufo in nigrum declivi. Talem verò *Habel* nomine insignitum, sub anni M. D. LXXIX. initium cum alijs plerisque exoticis mihi dabat doctissimus vir Bernardus Paludanus Frisius, nunc Enchusianus poliatros, & omnium rerum naturalium (quibus amplissimum musæum refertum habet) peritissimus, è peregrinatione sua Syriacâ & Ægyptiacâ redux: quâ de causâ illius iconem lectoris oculis hîc subiiciendum duxi.

Sabina baccifera.

Abhel.

Habel.

Plinius etiam Naturalis Historiæ lib. xiiii. cap. xvi. Thyæ meminit, & pleraque ex Theophrasti loco jam dicto desumpsit.

Non desunt qui ad arborem Brutam (de qua idem Plinius lib. xii. cap. xvii.) referant. Petunt, inquit, in Halimæos arborem Brutam, Cupresso fusæ similem, exalbidis ramis, jucundi odoris accensam, & cum miraculo historijs Claudij Cæsaris prædicatam. Folia inspergere potionibus Parthos tradit, odorem esse proximum Cedro, fumumque ejus contra alia ligna remedio. Nascitur ultra Pasitigrin in finibus oppidi Sitacæ, monte Zagro.

Bruta Plinij.

Hæc quidem arbor ad Cupressum nonnihil accedit: verum ramos sursum non attollit quemadmodum illa, sed in planas veluti alas expansos, ut dixi, in latitudinè diffundit. Hujus item folia tametsi ex foliolis squamatim compacta, omnino plana sunt, non rotunda uti Cupresso, Junipero maiori, Sabinæ: nec rotunditatem ante contrahunt, quàm in ramos excrescant.

Galli *arbre de vie*, hoc est, arborem vitæ nuncupant, nescio qua ratione ducti, nisi fortè ob immortalem ejus comam, quam tamen cum multis alijs communem habet, aut odoris ejus vehementiam, quam salubrem esse existiment, hoc nomen indiderint. Vulgus Herbariorum & Thuiam & Arborem vitæ appellat. Nonnulli plura Thuæ genera constituunt, & hanc arborem tertium genus esse volunt.

Nomina.

Non dubium est, quin ad pleraque sit utilis: nemo verò illius facultates nostro ævo prodidit, quod sciam. Cum tamen magnam habeat partium tenuitatem, & amari scula sit, verisimile est digerendi & abstergendi facultate præditam.

Hanc porrò describere videtur Ovidius lib. ix. cap. xiiii. his verbis. Sunt præterea nonnullæ aliæ, quas inter arbores recenseo, crassitudine & longitudine præaltæ Pini, cujus folia Hispanicam filicem planè referunt, tametsi longè majora: ejusdem tamen formæ, ut videlicet singula folia è multis folijs simul connexis constent. Habent igitur istæ arbores folia veræ Filici omnino similia, satis viridia: & magna ex parte in torrentium ripis & convallibus humidis sponte nascuntur.

Arbor Filicæ similis.

IVNIPERVS.

CAP. XXV.

IVNIPERI duo genera veteres constituunt, majus & minus. Dioscorides unius fructum nucis juglandis magnitudine interdum augeri, alterius nucem ponticam æquare ait: cum tamen reliqui Junipero fructum non majorem quàm myrto tribuant: sed nec ipse cap. de Cedro.

VERVM de Junipero cujus descriptio à Dioscoridis interprete tanquam notha rejecta est, primum agemus, deinde de altera cui spina pro folio est.

Juniperus, quam majorem appello, frutex est humanam altitudinem raro superans, caudice contorto, non recto, multis ramis prædito, scabro cortice: folia habet carnosa, & ex continua quaternorum foliorum mutuo connexorum serie composita, quemadmodum Cupressus: flores Junipero vulgari & Oxycedro similes, flavos, sed extremis folijs insidentes ut in Cupresso & Thuia: quibus succedit fructus baccarum myrti magnitudine, rotundus, primum viridis, deinde ad phœniceum colorem tendens, qui maturitate nonnihil mollescit, sapore & odore Juniperi baccis simili, qui tria aut quaterna, vel etiam plura grana oblonga & striata habet, medullam albam & resinam olentem continentia. Vere floret, fructumque diu retinet ante quàm maturescat, uti Juniperus. Primum semine natus hic frutex, & adhuc tener, folia habet omnino dissimilia, utpote quæ alterius juniperi folia æmulentur, nisi breviora & paulò molliora essent: cum verò jam tertium aut quartum annum attigit, rotunda & cupressæ folia efformare incipit: ut inferiores rami pungentibus & acutis folijs, summi verò obtusis & rotundis onusti interdum conspiciantur. Quam metamorphosim nisi quis diligenter observaverit, facile in errorem induci possit, ut credat adolescentem à jam adultâ diversam plantam esse.

Juniperi majoris historia.

Juniperus major Diosc.

Juniperus Alpina.

Natales.

NASCITUR ad Thyrrhenum mare: nam inter Calpen & Malacam, Baticæ item & Gallia Narbonensis ora maritima observabam.

OPTIME convenit hic frutex cum Junipero majore, quæ tamquam spuria è Dioscoridis codice ab interprete rejecta est, ut dixi. Ejus vero hæc est descriptio.

Juniperus
major Diosc.

IVNIPERVS major, quam aliqui silvestrem Cupressum appellant, alij Mnesitheum, alij Acateram, Romani Juniperum, vulgò cognita est, Cupresso similis: asperis maritimisq; locis plerumque nascitur, easdem quas supradicta [videlicet juniperus vulgaris] vires habens.

Cedrus Phœ-
nicia minor.

NISSI fortè ad Cedrum minorem alteram, quam Theophrastus & Plinius phœniciam vocari, folio ab oxycedro differre, odoratioremq; esse scribunt, ut certè hæc est, referre malit.

Juniperi ma-
joris & Sabinæ
baccif. dif-
ferentia.

EX Neotericis nonnulli Sabinæ bacciferæ nomine appellarunt, cum tamen à Sabina, etiam baccifera, plurimum differat odore & forma: nam Sabinæ gravis odor, hæc Junipero vulgari etiam odoratior: Sabinæ extremi rami in acuta folia plerumque desinunt, contra vero hujus obtusa sunt, Sabinæ item baccæ maturitate nigrescunt, minoresq; sunt quàm hujus, quæ, ut supra dixi, phœniciei sunt coloris. Sunt etiam qui Oxycedrum folio Sabinæ appellant, Galli, Bellonio teste, *serbin*, quæ nonnulli magno, inquit, errore pro Sabina utuntur. Nec desunt qui Thuiæ primum genus faciant. Ex ejus sanè odore & sapore colligere licet similibus virtutibus præditam esse cum vulgari Junipero.

Juniperus
vulg. celsior,
& arborescens.

EA porrò Juniperus cui spina pro folio est, vix totà Lusitaniâ reperitur, Castellâ verò novâ admodum frequens est: sed ea præsertim quæ celsior & arborescens supra Segoviam, quâ inde Madritium itur, ut istic trabes & ædium contignationes incolæ sibi fabricent: nec immeritò Plinius lib. Natur. histor. cap. xvi. cap. xxxix. dixerit hanc in Hispaniâ vastam nasci. Sed & in Belgio & plerisque Germaniæ locis vulgarem juniperum in justam ferè arboris magnitudinem excrescere observabam, præsertim in hortis & cultioribus locis natam.

Juniperus
alpina.

ALIAM autem elegantem Juniperum pungentibus folijs, in Austriacarum Alpium quibusdam jugis mihi primum observatam hîc adjungam.

Cubitalem altitudinem ea non excedit, sed depressa est, & quasi humi spargitur, multoq; crassioribus & brevioribus constat ramis quàm vulgaris, lentis etiam, fractu contumacibus, & contortis: tenellos ramos ambiunt terna folia, æqualiter semper nascentia, ut in vulgari, verum latiora, breviora, crassiora, nec minus quàm illa pungentia, colore interius ex cæruleo candicante, exterius viridi: florem non conspexi: fructum autem in ramulis gestat vulgari similem, paulò tamen (ut mihi quidem videbatur) longiorem, antè quàm plenam maturitatem consequatur: deinde, ubi maturuit, nigrum, ejusdemque cum illo saporis.

Natales.

Crescit in scopulis Durrenstein & Etscheri, quibus duntaxat locis inveniebam Augusto mense

menſe pauculas ſtirpes fructu maturo & immaturo onuſtas. Guſtus autem indicabat, facultates à vulgari non abſimiles poſſidere.

VULGARIS porro Iuniperus Græcis ἀρνειόχορ, Germanis Krametbaum oder Wachholterbaum / Nomina. Gallis Gineure, Italis Ginepro, Hiſpanis Enebro, Vngaris Teviſkes fenyö. Ejus baccæ græcis ἀρνειόχορ, gallis graine de Geneure, italis Granello di Ginepro, hiſpanis Neurinas, germanis Krametbeer.

OXYCEDRVS.

CAP. XXVI.

IUNIPERO ferè ſimilis eſt Oxycedrus, magna ex parte contorto ut illa caudice, interdum etiam in arbuſculam excreſcens, tenui & ruſcente cortice: folia habet Iuniperi vulgaris modo pungentia, aliquantulum tamè longiora & rariora, terna ſemper circa ramulos ſimul naſcentia ut in Iunipero: fructum initid viridem, deinde ſaveſcentem, poſtremò, cum maturuit, punice coloris, Iuniperi fructu multò majorem, ut interdum avellanam magnitudine æquet, & tuberculis quibuſdam, veluti ſquamarum rudimentis obſitum, nucleos tres aut quatuor inæquales continentem, majores quàm in ſuperiore, medulla intus alba. Floret Iuniperi modo, & eodem tempore utriuſque fructus maturitatem adipiſcitur.

PROVENIT plerique Hiſpaniæ & Narbonenſis Galliæ aſperis locis: nuſquam autem majorem videre memini, quam ſupra Segobiam & Guadarrama, itinere Madritiano, ubi arborum magnitudinem & altitudinem interdum æquat, trunco humani corporis craſſitudinem æquante, ex quo, veluti ex trunco Iuniperi, quæ ſimul cum iſto eadem altitudine creſcit, ædium trabes & contignationes incolæ faciunt.

Iſtic porro in ejus ramis menſe Octobri enatam plantulam obſervabam digiti longitudine, inſtar viſci ramaſam, geniculatam, viridem, interdum ſaveſcentem, ramulis miricæ recentis natis, ſive ejus plantæ quam nonnulli Salicorniam, Mompelliani marinum Sempervivum vocant, ſed paulò minoribus constantem, quorum extremis aliquando inhæret veluti fructus Muſci, qui in arboribus aut ſaxis naſcitur, fructui perſimilis. Acido & valdè adſtringente guſtu eſt tota hæc plantula, Oxycedro, veluti viſcum in alijs arboribus, innaſcens.

THEOPHRASTVS hunc fruticem ὄξύκεδρον καὶ κέδρον λυκίας appellat Hiſtor. Plant. lib. III. cap. XII. Plinius, eum ſequutus, Natural. Hiſt. lib. XIII. cap. V. Cedrum minorem Lyciam & Oxycedrum. Nam quam alij pro Lycia exhibent, nihil aliud eſt meo judicio, quam novella majoris Iuniperi, ſive Cedri minoris Phœnicie planta, quæ baccas proferre non ſolet, donec Tamaricis ſive Cupreſſi folia contraxerit, licet non deſint, qui quartum Thuie genus ex ea facere non vereantur. Minorem autem Phœniciam voco, ad majoris Coniferæ quæ & Cedrelate Plinio eſt, in Syria, Phœnicia & alijs locis creſcentis, differentiam. Hiſpani autem Oxycedrum à Iunipero non diſcernunt, ſed eodem nomine Enebro utramque vocant. Narbonenſes Galli Cade appellant, & oleum ex eo confectum, huile de cade, capitis malæ ſcabiei, quæ illis Raſcle dicitur, pecorumque ſcabiei & ulceribus, quibus à tonſurâ nonnumquam infeſtantur, adprimè utile. Idem oleum, quod cedriæ ſimile eſt, Hiſpani Miera appellant.

THEOPHRASTVS hunc fruticem ὄξύκεδρον καὶ κέδρον λυκίας appellat Hiſtor. Plant. lib. III. cap. XII. Plinius, eum ſequutus, Natural. Hiſt. lib. XIII. cap. V. Cedrum minorem Lyciam & Oxycedrum. Nam quam alij pro Lycia exhibent, nihil aliud eſt meo judicio, quam novella majoris Iuniperi, ſive Cedri minoris Phœnicie planta, quæ baccas proferre non ſolet, donec Tamaricis ſive Cupreſſi folia contraxerit, licet non deſint, qui quartum Thuie genus ex ea facere non vereantur. Minorem autem Phœniciam voco, ad majoris Coniferæ quæ & Cedrelate Plinio eſt, in Syria, Phœnicia & alijs locis creſcentis, differentiam. Hiſpani autem Oxycedrum à Iunipero non diſcernunt, ſed eodem nomine Enebro utramque vocant. Narbonenſes Galli Cade appellant, & oleum ex eo confectum, huile de cade, capitis malæ ſcabiei, quæ illis Raſcle dicitur, pecorumque ſcabiei & ulceribus, quibus à tonſurâ nonnumquam infeſtantur, adprimè utile. Idem oleum, quod cedriæ ſimile eſt, Hiſpani Miera appellant.

MYRICA.

CAP. XXVII.

DVO Myricæ genera Veteres nobis prodiderunt, ſilveſtre unum, aliud ſativum ſive domeſticum.

MYRICA ſilveſtris magna ex parte tantummodo fruticat, interdum in vaſtam arborem adoleſcit: ſcabro caudicis cortice, ramorum verò pumicante: folia habet Cupreſſi, aut Ericæ humilis vulgaris, coloris ex viridi ad cinereum tendentis: flores extremis ramis in oblongis pediculis confertos & racematim compactos, exiguos, foris purpuraſcentes, cum expanſi ſunt, candidos, quinque foliolis conſtantes: qui deinde in exiguum ſemen tomento involutum

Myrica silvestris I.

Myrica silvestris II.

lutum efformantur, exiguis veluti valvulis inclusum, quibus maturitate dehiscentibus effluit ut in Salice, Populo & similibus. Ter plerumque in anno floret, vere, æstate, autumno: recentibus floribus semen jam evanescens semper subsequenter. Hanc Plinius inter eas recenset quæ nullum fructum, imò ne semen quidem proferunt: cum tamen Dioscorides illi fructum tribuat compage muscosum.

Natales.

Nascitur plerumque juxta flumina, aliquando satis etiam procul ab illis: Observabam & in Narbonensi Gallia stagno Volcarum vicinam: nusquam tamen ampliorem videre memini, quam supra Madritium Regum Hispaniæ Regiam, planicie multis hujusmodi arboribus confita, non procul ab amnium Xarama & Henares confluentibus, sub Compluto, Hispaniæ *Alcala de Henares* nuncupato, quod fluvius Henares eam urbem alluat: magnæ tamen istæ arbores, quas hominis ulna amplecti vix potuisset, diversum florem non ferunt ab eo qui in fruticantibus dumtaxat tamaricibus provenit. Frequens etiam hæc est Belgicis hortis.

Nusquam eam neque in Hispania, neque in Gallia, perpetua coma virentem vidi: sed novo vere singulis annis nova foliorum germina proferentem.

Myrica silvestris II.

A L I V D hujus silvestris genus in Pannonia nascitur solummodo fruticans, nec unquam, veluti superius, arborecens: brumam etiam fert, & riguis ut gallicum & hispanicum gaudet: crassiores huic sunt virgæ, folia crassiora & latiora: singulis annis novos surculos producit cubitales, virides, ut plurimum desinentes in quandam spicam palmaris aut semipedalis longitudinis, è floribus ex albo purpurascens, majoribus quam in superiore, quinque etiam foliolis constantibus confertam: ijs succedunt oblongi & mucronati caliculi, qui dehiscentes, semen pappo salicis modo involutum ostendunt: ex majusculorum foliorum, surculos ambientium, alis, nascuntur alij ramuli exiguis foliolis onusti.

Natales.

Copiosè ad flumen Drafen, ante D. Hippolyti urbem, vulgò *Sant Pelten* nuncupatum, octo à Vienna Austriæ inferioris urbe miliaribus distantem, crescit: ad amnè etiam *Schwartze* oppidum *Neutriche* alluens, binis supra Neapolim Austriæ miliaribus, præsertim arenosis illis locis quæ hieme ab ijs annibus inundantur.

Tempus.

Floret Maio & Junio, ac deinceps tota ferè æstate flores & semen proferre non desinit.

Huic similem, quibusdam Germaniæ locis ad Rhenum fluvium, & in Tyrolensi comitatu nasci intelligo: frequentem etiam vidi ante paucos annos Londini Trenobantum in aliquot hortis.

Myrica sativa.

SATIVAM, quam Dioscorides mitiorem vocat, & in Ægypto Syriaque nasci scribit, fructu Gallæ proximo, gustu adstringente, cujus etiam Plinius meminit, numquam conspexi.

Bellonius observationum lib. II. cap. xxv. & xxvii. in Ægypto se vidisse ait magnas arbores My-

res Myricæ gallam ferentes, ab Arabibus hujus temporis *chermafel* appellatam, magni olim in medicina usus: fructum verò arboris esse negat, sed excrementum potiùs arbitratur his verbis. Tamarices in Ægypto locis humidis & arenosis siccisque indifferentem nascuntur, illarum enim silvulæ perinde in aridioribus locis reperiuntur, atque in humidis littoribus. Eæ autem excrescentiâ, quam gallam nominavimus, adeo onustæ sunt, ut parum absit quin rami nimio pondere rumpantur.

VOCATUR autem à Græcis *μυρίκη*, Plinio Myrice, Tamarix & brya silvestris, officinis Tamariscus, Hispanis *Taray*, Gallis *Tamarisque*, Italis *Tamarice*, Germanis *Tamarischen baum* oder *holz*.

FOLIORVM Tamaricis decoctum ex vino & aceto, lieni indurato prodesse, testes sunt veteres medici, & ipsa etiam experientia: atque in eundem usum potorios calices ex ejus ligno tornari, è quibus bibant lienos: multis alijs insuper morbis utilem esse Tamaricem: majoris gallam cruentis excreationibus, & cœliacis in potu dari, & contra profluvia feminarum, regium morbum, & phalangiorum morsus: illitu tumores inhibet: cortex in eisdem usus adhibetur. Decoctum foliorum cum vino potum lienem absomit, multas præterea alias facultates huic frutici tribuit Dioscorides, & Plinius.

Memini etiam Francofortum ad Mœnum adferri solita doliola è Tamaricis ad Rhenum nascentis ligno concinnata, ad sextarium dimidium fortè capacia, nonnulla etiam paulò majora, quibus contentus liquor lienosus proficit.

ERICA Coris folio.

CAP. XXVIII.

ERICAM Dioscorides lib. i. Myricæ similem facit, longè tamen minorem: libro verò III. Corin folio Ericæ pinguiore ac minore. Plinius Natur. Histor. lib. XXI. cap. IX. fruticem esse scribit non multum à Myricæ differentem, colore Rorismarini & penè folio. Ex quorum sententijs colligi posse videtur, plura esse Ericæ genera, ut certè sunt: quemadmodum ex iconibus & earum descriptionibus subjectis videre licet.

PRIMUM itaque genus Ericæ, simile est Myricæ, & Septentrionalibus regionibus maximè familiare, locis incultis, rarè supra cubiti altitudinem assurgens, plerumque minus, tenuibus ramis, duris, lignosis, fruticosum, colore ex nigro rubescente: frequentia habet folia, è foliolis quaterno ordine dispositis constantia, uti Cupressus, tamarix, & similes, viridia admodum, quæ temporis successu in ramulos efformantur: flores secundum ramulos à medio ad summum usque propendent bullati quodammodo, quaternis foliolis constantes, elegantissimo purpuræ dilutioris colore, interdum etiam, sed rarè, albo. Bis quidem floret: sed majore ex parte Autumno tantum, licet nonnumquam etiam vere. Rariùs provenit in calidioribus regionibus.

Isti per omnia similem plantam, sed paulò elatiorem, folijs tomentosis & incanis, paulò etiam dilutiore flore inveniebam incultis, supra Windesorem Regum Angliæ Regiam, locis.

ALTERVM Ericæ genus diverso à superiore est folio: etenim Myricæ folio non respondet, sed Corin, foliorum forma & situ admodum æmulatur. Itius autem generis multæ sunt species, magnitudine, foliorum & florum forma, coloreque, inter se differentes.

PRIMA, omnium quas unquam conspexi maxima, humanam altitudinem interdum superat, fruticosa admodum, ligno duro, ex rubro nigricante: folijs exilibus & brevibus, quaterno ordine ramos obsidentibus, gustu admodum adstringente, flore copioso, racematim penè totos ramulos occupante, ut interdum majores rami pedali longitudine onusti conspiciantur: est autem is flos concavus, veluti exiguum cymbalum, oblongus, odoratus, pulcher, albus.

Nascitur in Lusitanæ solitudinibus inter Vlyssiponem & Conimbricam celebrem ejus Regni Academiam: inveniebam etiam citra Tagum decimo ab Vlyssipone miliari, inde Hispalim profecturus. Floret Novembri, Decembri, & Ianuario, his enim mensibus & observavi & legi.

Erica Coris folio II.

Erica Coris folio III.

Erica Coris folio IIII.

II.

III.

IIII.

ALTERA, ejusdem ferè altitudinis cum prima, etiam fruticosa, tenuioribus ramis tamen, ejusdem cum superiore coloris, exilibus similiter folijs quaternis ramulos simul amplectentibus, quorum extremis oblongiusculi flores insident superioribus similes, colore purpurascens. Tota etiam adstrictionis particeps.

Provenit iisdem quibus prima locis, illa etiam frequentior, & eodem tempore florens.

2. Non multum illi dissimilis, quæ Narbonensi agro frequens, longiore paulò & copiosiore est folio, flore purpureo, minore, & extremis ramulis confertim stipato, cujus iconem exhibere videtur Claris. Matthiolus:

TERTIA illis persimilis, paulò tamen humilior, aliquantulum majora & latiuscula, nigrioraq; habet folia, quaternis ordinibus circum ramulos nascentia: plurimos flores per intervalla secundum ramulorum longitudinem nascentes, superioribus forma similes, herbacei primùm coloris, deinde ex albo purpurascens. Tota etiam adstrictoria facultate prædita.

Supra Vlyssiponem frequè inter superiores, pluribus tamen locis occurrit, ut etiam citra Tagum. Floret Decembri & Ianuario.

QUARTA etiam fruticosa est, duorum cubitorum altitudine, nonnumquam amplior, fragili ligno, tenuibus & minutis folijs, ut in Corrua prima ferè, viridibus, quæ in desiccatis non nihil ramis facile defluunt: istius flos reliquis minor est, cavus etiam & herbacei coloris. Extremis ramulis capitula è multis folijs compacta nonnumquam gignit, his nõ multum absimilia, quæ in vulgari & duriore Thymo aliquando cõspiciuntur.

Vulgaris

Erica Coris folio v.

Erica Coris folio vi.

Erica Coris folio vii.

Vulgaris admodum hæc est toti Hispaniæ, Lusitaniæ & Aquitaniæ: nam spatiosis illis solitudinibus, & incultis inter Burdigalam & Bayonam locis, quæ vulgo *Landes de Bordeaux* nuncupantur, nullum ferè aliud virgultû conspicitur. Nota est etiam Narbonensi Galliæ, conficiendis scopis maximè idonea. Verno tempore & sub hiemem florēt.

QVINTA minor est superioribus, cubitalis v. videlicet ut plurimum altitudinis, ramis gracilibus fruticosa, quos terni per intervalla ramuli ambiunt, ternis folijs admodum exilibus circa illos disposito quodam ordine & serie nascentibus: flores plurimos habet superioribus paulo majores coloris purpurei obsoletioris, confertim circa ramulos longis pediculis inhaerentes.

Incultis Lusitaniæ locis supra Vlyssiponem frequens. Florebat istic Decembri.

SEXTA admodum similis est quintæ, paulò tamè humilior, neque fruticosa, sed omnes ferè virgas seu tenues ramos à radice proferens singulares, cinericeo cortice obductos, quos serie quadam ambiunt ramulorum rudimenta, seu germina è multis folijs confertim nascentibus constantia, nigrioris quàm alterius coloris: flores concavi, quintæ floribus forma similes, elegantissimi saturatoris purpuræ coloris, è longiusculis pedicellis verticillatò ambitu, per intervalla, & è summis ramis depèdent.

Nascentem hanc vidi in Castella veteri Hispaniæ, supra Lutetiam Galliæ, & in Anglia supra Windeforam mense Septembri florentem.

SEPTIMA

VII. SEPTIMA multos teretes humiq̄ue procumbentes ramos habet, pedales, interdum etiam cubitales, ex atro purpurascens. Hos plurima gracilia ambiunt foliola, Tertix folijs penè similia, paulò tamen longiora, quaternis plerumque, interdum quinis versibus ordine disposita, adstringente gustu: flosculi in summis ramulis oblongi, concavi, purpurei dilutioris coloris, ex quatuor foliolis ejusdem ferè coloris prodeuntes, qui maturi & reficcati, nigricans & minutum semen continent: radix dura, lignosa, in diversa tendens: ipsi tamen procumbentes rami, humiq̄ue diffusi, tenues capillaresq̄ue fibras nonnumquam agunt.

Copiosè admodum crescit supra Seehof in ascensu Herren alben magno miliari germanico supra Gamingam: invenièbam etiam inter saxa & scopulos in ipsis Durzstein Senealben atque aliarum Styriacarum & Austriacarum alpium præaltis jugis, ubi Junio & etiam serius floret. Inter Pragam & Noribergam etiam Junio florentem colligebam anno M. D. LXXIX.

Erica Coris folio VIII.

Erica Coris folio IX.

VIII. MINOR est octava, & pedalem altitudinem raro superat, magna ex parte humi procumbens, quaternis folijs, ramulos, contrario exortu, semper ambientibus: flores secundum ramulorum summam longitudinem inter folia dependent, cavi, pusilli, in quatuor angulos desinentes, herbaceo colore præditi, in quibus deinde semen: radix dura & lignosa.

Maximâ copiâ nascitur in ascensu montis illius qui superandus est ijs qui Gaminga ad Seehof vicinaq̄ue loca proficisci cupiunt, quo loco & florentem & foliacea capitula proferentem Augusto mense collegi, nusquam alibi mihi conspectam. Quartæ genus esse videtur pumilum.

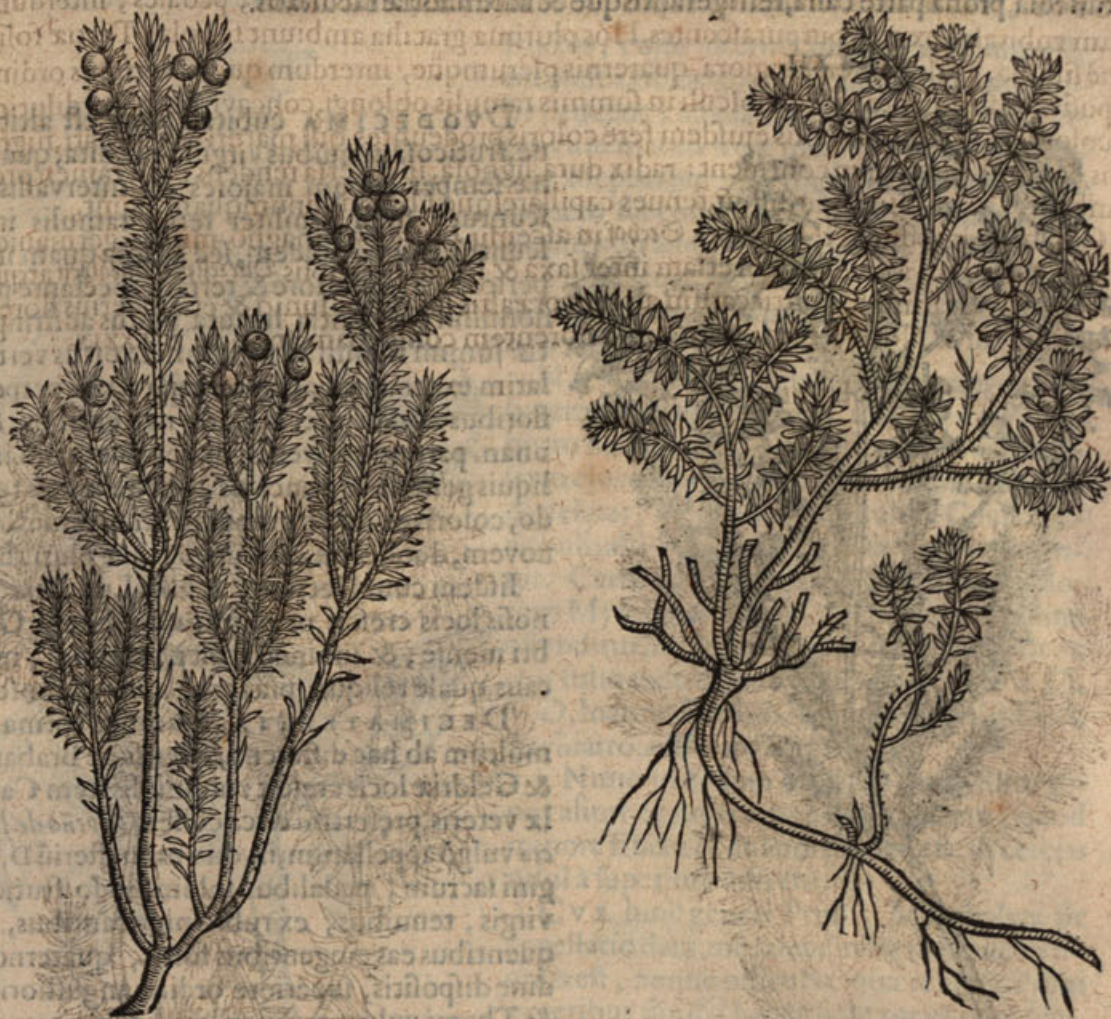
IX. NONA, æquali cum illa excrescit altitudine, tenuibusq̄ue virgulis prædita est humi diffusis; ex purpura nigricantibus, quæ summa parte in multos plerumque ramulos dividi solent: folia in ordines & versus digesta, ut in reliquis, tenuia admodum, Ericæ sextæ in Hispania & Gallia nascentis folijs similia, terna semper, quemadmodum in illa, æquali inter se situ virgulas ambiunt: summi ramuli onusti sunt concavis & oblongis flosculis extrema parte in quatuor angulos sectis, coloris cum quatuor illis foliolis, unde enascuntur, carnei, octonis staminulis nigricantibus, stiloq̄ue purpurascente è medio flosculo emergentibus: semen maturitate nigricans, exiguum habet: radicem alijs similem lignosam. Adnascuntur interdum hujus etiam ramulis viridia capitula, è latioribus foliolis compacta, capitulorum Thymi modo.

Invenitur hæc apud arcem Stetsstain in silva illi imminente qua ad Seneberg ex arce iter est, alia item ad sinistram oppidi Neuttreche silva, & nonnullis montanis Pannoniæ silvis. Floret ut plurimum Aprili & Maio, quo tempore aspectu venustissima est.

Erica Coris folio x.

Erica Coris folio xi.

DE CIMA fruticosa est, cubitalibus affurgens ramulis, fragilibus, nigriore quam reliquæ cortice: folia superioribus similia habet, sed nigriora & crassiora; trino ordine circum ramulos disposita, calidiusculi cum quadam adstrictione gustus. Septembri & Octobri fructum à reliquis differentem summis ramulis inhaerentem gerit, pulcherrimum, candidum, transparentem, obscuriores & inæquales uniones formâ & colore referentem, succulētum, acidi saporis, tria granula dura plerumque continentem, qui Novembri exsiccat, & spontè decidit. An floreat ignoro, incolæ negabant, & fructum paulatim intumescere grandiusculumque fieri donec maturescat affirmabant.

In unâ Lusitaniâ hoc genus observabam non procul Vlyssipone inter Riofrio & Aldea galega, ubi qui Tagum trajcere volunt, naves conscendunt, & etiam supra Vlyssiponem solo admodum arenoso, copioso suo fructu albo onustum: ut initio mânæ grana isti frutici inhaerentia existimarem, adèò procul aspicienti imposuerunt: jam enim primùm exoriebatur Sol, & frigidiuscula erat aura, utpote Novembris initio.

HVM diffusa est Vndecima, & latas occupat areas, multis ramis lignosis, flexilibus tamen constans, ex atro rufescente cortice tectis, qui interdum fibras agunt, ut latius serpere, & sufficiens alimentum melius attrahere queant: affurgentes ramulos numerosa ambiunt foliola, ternis, interdum quaternis versibus disposita, crassa & carnosa, superiori ferè similia, sapore primùm linguam exsiccante, deindi acri & linguam vellicante: pusilli ad foliorum exortus flosculi, tribus foliolis constantes, coloris ex herbaceo subalbicantis, purpurascētib; staminulis internè præditi: his succedunt rotundæ baccæ, juniperinis haud minores, initio virides, maturitate nigræ, & purpureo succo, uti mora, plenæ, in quibus multa inæqualia & veluti triangula grana: radix lignosa & dura est.

Hanc florentem, & viridibus baccis onustam, multasque adhuc superioris anni maturas retinentem, inveniēbam in præcelso montis, vulgè Wechsel appellati, scopulis, quinto supra Neapolim Austriæ urbem milliari, mense Junio: postea etiam Augusto, immaturo & maturo fructu plenam in Sneberg & Sncalben celūssimarum Austriæ & Styriæ alpium jugis. Illius etiam arenosis Hollandiæ tumulis erutæ ramum suis baccis maturis & immaturis onustum ad me misit N. V. Ioannes ab Hoghelande anno M. D. XC.

Certum est eam ipsam esse, quam Matthiolus in montibus qui Boëmiâ à Silesia disjungunt inventam, bacciferam cognominat, ac describit, tametsi subvirescentem pulpam suæ fructui tribuat, quæ in mea nigricat, & purpureo succo manus inficit: sed immaturis fortè baccis præditam observavit. Multum autem differt ab Oxycocco Cordi, sive Vaccinijs palustribus

palustribus Dodonæi. Hujus enim folia crassa, carnosa, & acriuscula sunt, illius autem latiuscula, prona parte cana, refrigerantisque & adstrictoriæ facultatis.

Erica XII.

XII.

XIII.

DVODECIMA cubitali pænè est altitudine, fruticosa, tenuibus virgulis prædita, quæ ternæ semper circum majores ex intervallis nascuntur: folia similiter ternæ ramulis innascuntur, exigua quidem, sed latiora quàm in superioribus, inferiore & terram spectante parte nonnihil cãdicantia, hirsuta, gustus adstringentis: summi ramuli ad foliorum exortus verticillatim exornantur per intervalla ternis perpetuò floribus æquali inter se spatio nascentibus, & in unam partem converfis, majoribus quàm in reliquis generibus, concavis, ventre magis turgido, coloris ex rubro purpurascētis, numero sex, novem, duodecim, quindecim, aut pluribus.

Iisdem cum Decima, & alijs Lusitanæ arenosis locis crescit ut plurimum. Floret Octobri mense, & subinde semen exiguum, nigricans, quale reliquæ (præter bacciferas) profert.

DECIMATERTIA, foliorum forma non multum ab hac differens, plerisque Brabantæ & Geldriæ locis crescit: nonnullis item Castellæ veteris, præsertim circa collem *la Peña de Francia* vulgò appellatum, in quo monasteriũ D. Virgini sacrum, pedibus solummodo fruticans virgis, tenuibus, ex rubro nigricantibus, frequentibus eas cingentibus folijs, quaterno ordine dispositis, superiore ordine angustioribus, & Thymi vulgaris minoribus, hirsutis tamen & pilosis: summis ramulis plerumque dependent quini aut seni flores simul juncti, Lilij convallium floribus similes, paulò tamen oblongiores

neque aded vètriosi sicut prioris flores, coloris ut plurimum ex rubro dilutiùs purpurascētis: interdum etiam albi. Floret Vere & Autumno.

Epin.
Tetralix.

Epinon Græcis, Erica & Ericæ Latinis, Atheniensibus *Tetralix*, teste Plinio (Theophrastus quidem Tetralicem nominat inter plantas quæ ætate germinant, sed qualis sit non describit) Galli *Bruyere*, Itali *Erica*.

Primum verò genus, quod folio Tamaricis est, Hispani *Quirihuëla*, Lusitani *Queiro* appellant, Germani *Heyden*/Vngari, apud quos non minus abundè nascitur quàm in multarum aliarum Provinciarum solitudinibus, *téli zöd*, id est hiemale viride.

Acacalis.

Alterius generis primam Lusitani *atorga* vocant: quartam *urs* & *urqueira*, Hispani *breços*: septimam montani pastores aliqui *zinnect*: decimam Lusitani *camarinhera*, fructum verò *camarinhas*, eam Amatus Lusitanus suis in Dioscoridem commentarijs *Acacalis* esse existimat, cujus Dioscorides statim post Ericam meminit: duodecima Lusitanis *temerinha*.

Erica facultates.

FOLIORVM Ericæ succus oculorum imbecillitatem sanat, si oculis instilletur: flos & coma serpentium moribus illitu medetur. Memini, dum Mompelij agerem, Claris. virum D. Gulielmum Rondeletium, Regium tum Professore, felici successu usum esse oleo ex Ericæ floribus confecto, ad tollendos herpes fœdos & jam inveteratos totam faciem occupantes.

Lusitani decimæ fructum, qui Septembri & Octobri venalis Vlyssipone invenitur, febricitantibus exhibent, ad sitim qua premuntur restinguendam: avidè etiam idem fructus à pueris & mulierculis expetitur. Si Acacalis est, aquam in qua maduerit ejus fructus, ad collyria quæ ad excitandam oculorum aciem conveniunt, addi, testis est Dioscorides.

PRUNVS MYROBALANVS.

CAP. XXIX.

Prunus cognominata Myrobalanus.

FACILE adolescit hæc arbor, & in vastam excrescit amplitudinem, majoresque ejus rami subinde in alios divisi, opacam admodum præbent umbram: caudex multò lævior gratioreque oculis cortice præditus est, quàm reliqua prunorum genera: tenuiores rami graciles admodum, tenerimo cortice vestiuntur: folia quodammodo media inter Prunum & Cerasum, tenella, per ambitum serrata sunt: flos candidus, tenuior quàm in vulgari: fructus,

Prunus Myrobalanus.

Arbutus.

fructus, cujus alternis annis feracissimus est, rotundus, oblongo tenuique petiolo inter folia pendens, aspectu jucundus, per initia vi- ret cum maturefcere incipit rubet, maturita- tem adeptus purpura nigro commixta nitet, carnem succulentam & palato gratam, nu- cleum non admodum magnum habet.

Floret cum alijs ejus generis novo Vere: sub Julij finem & Augusto fructus maturita- tem adipiscitur.

NON DVM vulgaris erat, cum eam descri- berem: sed qui habebant, ex Cæsarei Palatij horto nacti erant, ubi omnium primas con- spexi ejus arbores tres ingentes, unde primum eò delatas, incertum: nonnulli è Constanti- nopoli, alij è Gallia genus duxisse arbitraban- tur. Certè ea arbor quæ Biturigibus Gallo- rum Myrobalanorum Chepulorum nomine ostenditur, huic perfimilis esse videtur, ut ex ejus folio inde delato mihi què donato à Cl. V. D. Ioanne Posthio, nunc Palatinalis Elect. Archiatro, æstimare licet.

2. Nunc in eodem Cæsareo horto illius ge- nus alitur ex superioris nucleo natum, quod minore fructu & dulciore pulpa est: in ceteris nihil à superiore differt.

CVR huic generi Pruni, Myrobalani sit appellatio data, me latet: nam nec fructus si- milis est, neque officula, quæ reliquis Pruni generibus similia habet, licet parva, cum legi- timorum Myrobalanorum officulis sive nu- cleis quæ caniculata sunt & striata, quidquam commune habent.

ARBVTVS.

CAP. XXX.

ARBVTVM Theophrasti à Dioscoridea differe peritissimus rei herbariæ Anguil- lara censet. Cujus sanè sententiæ non possum non subscribere: cum Arbutus mihi hæcenus observata, cum Cõtonea malo nihil similitu- dinis habeat.

EST verò pumila arbor, aut potiùs frutex, frequentibus ramis, quorum summitates ru- bescunt: alioqui trunco & majoribus ramis satis scabro cortice tectis: folia nullo ordine & temerè nascentia ramulos ambiunt, Laurinis similia, ejusdem interdum amplitudinis, per ambitum serrata, semper virentia, lævia & splendentia: flores extremis ramis singulati appendice racematim coherent, albi, qua par- te Soli obversi sunt, nonnihil purpurascen- tes, concavi, Lilijs convallium floribus perfim- iles: fructus frago similis, orbiculatus, mul- tò major, & rotundis prunis interdum magni- tudine par, initio viridis, deinde flavescens, postremò, cum plenè maturus, rubro colore elegantissimo conspicuus, interiore tamen carne pallecente, edulis, & à tenuis fortunæ hominibus valdè expetitus, ideo què Vlyssi- pone, & alijs quibusdam locis venalis à rusti- canis mulierculis in foro proponitur: semen milio non majus, tenui membrana obdu- ctum in medullis continet.

Arbuti li-
florin.

Baticæ

Bæticæ & Lusitanie incultis, inter Myrtum, Cistum, & alios frutices provenit, semperque ferè aut florens, aut fructu onusta conspicitur, imò interdum utroque abundans: solet enim deciduo flore, novum germen extremis ramis proferre, in sponsonem alterius floris. In Narbonensi Gallia nascentem etiam observabam. Crevit etiam apud meos Belgas semine, & à nonnullis fictilibus exceptus, cum alijs perpetua fronde virentibus diligentissimè adservari solebat.

Bellonius lib. i. Observationum cap. XLIII. refert in vallibus monti Atho (veteribus aded celebrato) vicinis, Arbutos nasci vastæ magnitudinis, cum alibi duntaxat fruticent: ut minus mirum videri debeat, si Iuba (referente Plinio Natur. Histor. lib. xv. cap. XXI. III.) quinquagènum cubitorum in Arabia eas esse auctor est.

Κόμαρ. *Μιμαίκιλον*. Dicitur porò Græcis *κόμαρος*, Latinis Arbutus, Gallis *Arbousier*, Hispanis *madroño*, Lusitanis, addita aspiratione *madroño*: fructus Græcis *μειμαίκιλον*, Latinis Vnedo, Hispanis *madroños*, Gallis *arbouses*.

Facultates. PLINIVS Nat. Hist. lib. XXIII. cap. VIII. ait unedonis fructum esse difficilem concoctioni & stomacho inutilem: lib. verò xv. cap. XXI. III. pomum ejus in honorem, ut cui nomen ex argumento sit, unum tantum edendi. Athenæus lib. II. Deipnosophistarum scribit, ei qui plures septem Arbuti fructus ederit, caput dolore vexari. Longè tamen plures ab alijs devorari observabam, cum per Bæticam & Lusitaniam, Vlyssiponem profecturus, iter facerem, & ipse multos edi sine vllâ noxâ: verum quidem est non aded grati saporis esse ut fraga. Amatus Lusitanus ex Arbuti folijs & floribus aquam vitreis organis elici scribit, eamque servari tamquam sacratissimam adversus pestem & venena antidotum.

ADRACHNE THEOPHRASTI,

CAP. XXXI.

Potulaca sive
ἀδράχνης
historia.

Nomen vul-
gare.

Adrachnes
historia ex
Theophr.

ISTIVS etiam iconem brevemque historiam, cum Oenopia supra descripta, mittebat idem Honorius Bellus.

POTULACA, inquit, seu *ἀδράχνη* Theophrasti, frequens provenit in Creta, montibus Leucis, & alibi inter saxa, fruticis potius, quam arboris modo: perpetua fronde viret, foliaque habet laurinis aded similia; ut solo odore dignoscantur: nam Adrachnes folium odore caret: caudicis & ramorum omnium cortex aded lævis, rubens & splendens est, ut corallij rami esse videantur: ætate rumpitur cortex, & in tenuissimas bractæas decidit, quo tempore neque rubens, neque splendens cernitur, sed medium quendam inter pallidum & cineraceum colorem acquirit: florem & fructum bis, ut Arbutus, profert, & hunc quidem aded similem, ut alterum ab altero nullo modo dignoscere queas. Differt tamen arbor hæc ab Arbuto: quoniam tantum provenit in montibus, neque folium ferratum habet, neque corticem caudicis scabrum: ligni materies durissima est, fragilis tamen, quia flecti non potest: rusticis igni struendo servit, & ad verticilla conficienda mulierum fufis appendenda. Theophrastus recenset hanc arborem, inter eas, quæ detracto cortice non intereunt, & perpetuâ fronde virent, hiemeque in cacumine folia retinent: quod ita se habere, à me observatum est: ideo iconem duplicem ad te mitto.

Vocatur hæc arbor in Creta, & tota ferè Græcia, *ἀδράχνη*. Hæc Bellus.

Nos autem ex Theophrasti de Historia Plantarum libris I. III. IIII. V. *ἀδράχνης* (sic enim habent exemplaria græca, tametsi potius *ἀδράχνης* legendum videatur, quia vulgaris notitiæ herba est *ἀδράχνη*) historiam quam paucissimis verbis concinnabimus.

Virent, inquit, perpetuò ex silvestribus [præter alias plerasque] *ἀδράχνης*, Arbutus &c. Adrachne quidem atque unedo, inferiora folia, ut apparet, abijciunt, summi autem rami (assidue enim ramos gignunt) semper virent. Arbuto etiam similia folia habet Adrachne, magnitudine non valde præstans, cortice albo & circumrumpi solito prædita, tum fructu Arbuto simili. Adrachne & Apharca primum fructum maturant, cum uva dulcescit: posteriorem, cum floret: bis enim istæ fructiferæ hieme ineunte videntur. Cortice autem in orbem detracto, omnes arbores ferè, necari videntur, excepta Adrachne, quæ tamen & ipsa, si quis carnem vehementer presserit, germenque futurum luxaverit, morietur: itaque veriùs, fortè, excepto

excepto subere dixerim: hoc enim & iuari potius cortice detracto, affirmant, videlicet tam externo, quam carni proximo, sicut etiam Andrachnem. Andrachnes verò lignum mulieribus ad tela, sive opus textorium expetitur.

Plinius autem cap. xxii. lib. xiiii. Naturalis Hist. Adrachnen appellat. Adrachnen, inquit, omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretantur, cum illa sit herba, & andrachne vocetur, unius litteræ diversitate. Ceterum adrachne est silvestris arbor, neque in planis nascens, similis unedoni, folio tantum minore & nunquam decidente: cortice non scabro quidem, sed qui circumgelatus videri possit: tam tristis aspectu est.

Andrachnes historia ex Plin.

Hanc arborem multis etiam locis, in sua peregrinatione observavit Petrus Bellonius, atque lib. ii. Observationum cap. ciiii. scribit, iter facienti Halepo Antiochiam, in tumulis nascentem sibi conspectam, cujus ramos suo fructu onustos, quilibet eorum qui comitabantur, abstulerit, ut in itinere ederet: maturus enim erat, elegantique suo colore, singulos ad edendum invitabat. Racematim autem cohærebat, magnitudine & colore fructus Rubus idæi, quem Galli *Framboises* appellant, mollisque erat ut Arbuti fructus.

Nos ejus iconem, qualem ab ipso Honorio Bello accepimus, Lectoris oculis subijcere volumus, tum qualis est suo fructu onusta, tum hieme suo fructu privata, utramque eadem tabellâ expressam.

TINUS, seu Laurus silvestris.

CAP. XXXII.

INTER Lauri genera Plinius Nat. Hist. lib. xv. cap. xxx. Tini meminit, nulli fortè veterum Latinorum præterea cognita, nisi M. Cato lib. de re Rustica cap. viii. eam Lauri silvaticæ nomine intelligat. Ejus tria genera non nihil inter se differentia observabam.

Laurus silvatica.

PRIOR frutex magnitudine Cornum feminam æquat, virgasque habet oblongas, quadrangulas, ramosas; folia ordine distincta, perpetuo gemina simul inter se aduersa, magna, lata, Cornus feminæ folijs pæne similia, ad laurina tamen accedentia, perpetua, hoc est immortalis viriditatis, nigricantia & splendentia, nullo odore, & amaro sapore prædita cum nonnulla adstrictione: summis ramis florum quinis folijs constantium umbellas profert candidorum & odoratorum: deinde fructus succedit Myrti baccis paulò longior, planior, angulosus, cærulei coloris elegantissimi.

Tinus I.

Nascitur præruptis & lapidosis locis inter alios frutices, & in sepibus circa oppida Lusitaniæ *Montemor ho novo*, & *Tomar*, ubi cum suo flore & fructu colligebam mense Novembri, tametsi aliàs Julio & Augusto floreat, fructus Octobri maturus sit.

Tinus II.

Tinus III.

ALTER, eadem qua superior altitudine assurgit, frequentioribus & firmioribus ramis, cortice ex rubro virescente tectis: circa quos folia superioris, aliquantulum angustiora & oblongiora,

Tinus II.

E

longiora,

longiora, plurius venulis distincta, sibi invicem opposita, ut in priore: flores extremis ramis umbellatim etiam nascuntur, colore nonnihil foris purpurascete, minus odorati quam superioris. fructus etiam minor est plenior, nigrior.

Vno dumtaxat loco in Lusitania quodam monasterio *Pera Longa* dicto, locis incultis supra Vlyssiponem recens extracto, observavi secundum piscinas, & deinde Bæticae maritimae.

Tinus III.

TERTIVS in Belgicis hortis mihi primùm conspectus, semine ex Italia delato natus apud nobilem & clariss. virum Ioannem à Boisot, peritissimum & diligentissimum rei herbariae cultorem, arbusculæ magnitudine, quæ singulis annis florem & fructum ferebat. Alunt nunc & plerique alij rei herbariae studiosi, nobilesq; viri & matronæ, ramis ex ea quam dixi arbuscula detractis & terræ commissis enatos fructes. Minore verò est folio quam superiores, Laurino tamen latiore, lævi, nigricante, perpetuo, ramos ordine quodam per intervalla ambiente, ut in superioribus generibus: umbellæ florum nonnihil foris purpurascetium summos ramos coronant, deinde fructus ex cæruleo nigricans, lævis, minor quam in alijs. Bis plerumque floret Vere & sub hiemem.

ἀλάτρη ἀγρία
Silvestris
Laurus.

THEOPHRASTO lib. I. cap. xv. inter perpetuo virentes è silvestribus, dicitur δ'ἀλάτρη, à Plinio Tinus & silvestris Laurus. Lusitani priorem *Vna de perro* (est tamen & alia planta dissimilis hoc nomine donata) Alterum *follado*, à foliorum ut arbitror frequentia, Bætici *dursillo*. Italicam Anguillara *laurò salvatico* vulgari nomine dici scribit, & à Brutijs *Molesso*: Bellonius *lentagine* nuncupat.

ALATERNVS.

CAP. XXXIII.

HVIVS fructis perpetuo virentis duo genera, in mea peregrinatione Hispanica observare memini.

Alaternus I.

Alaternus II.

Alaternus I.

VNUM arborescens interdum, longis ramis, non admodum crassis, neque in multas alas diuisis, flexilibus deinde virgultis, quæ externo cortice è candido virescente integuntur, latente sub eo membrana quadam flavescete quæ lignum ambit: ramos vestiunt incondito ordine disposita folia, media inter Oleæ atque Illicis folia magnitudine, crassiuscula, leviter per ambitum serrata, ex viridi nigricantia, gustu ingrata, & cum amaritudine paululum mordicantia: ad singulorum foliorum qui in ramulis nascuntur, exortus, flores oleæ similes, coloris ex herbido pallecentis, racematim ex oblongis pedicellis dependent vere, interdum etiam media hieme. Nullum in hoc fructum vidi.

Alaternus II.

ALTERVM multò humilior est, ramis brevioribus, cortice qui eos ambit, ex albo, viridi, & purpurascete coloribus simul permixtis infecto: folia illi superiore minora, magis circinate rotundita-

rotunditatis, in ambitu etiam serrata: ex foliorum alis flores è longiusculis pediculis dependent ut in superiore, illis tamen majores, & coloris magis herbacei: quibus succedit fructus racematim cohærens, Lentiscini magnitudine, initio viridis, deinde nonnihil rubescens, qui tribus nucleis constare videtur: plenior, & nigri coloris, maturitate fieri arbitror, nam immaturo fructu colligebam Aprili, & floribus onustum Februario & Martij initio.

Primum genus Vlyssiponési agro, locisq; vicinis in Lusitaniâ observabam. Alterum etiam iisdem locis, præterea multis Bæticæ, tum Granatensi regno & Valentino.

PLINIVS lib. xvi. cap. xxvi. Alaterni meminit, cui folia inter Ilicem & Oleam tribuit. Hæc aded causa fuit cur huic frutici Alaterni nomen dederim, non Celastri quem Theoph. etiam inter perpetuo virentes recenset, & tardè fructum maturare ait. Nec refert quod Plinius Alaternum neget fructum ferre, etenim in arbore non valdè sibi nota hallucinari potuit, quemadmodum in ceteris quas eodem loco commemorat. Fructum, inquit, arborum solæ nullum ferunt, hoc est, ne semen quidem, tamarix scopis tantum nascens, populus, alnus, ulmus attinia, alaternus, cui folia inter Ilicem & Oleam. Nemo enim rei herbariæ aded ignarus est, qui alnos ex semine, quod in globulis adultiores ferunt, nasci non sciat, cum & ipsis rusticis id sit notum: tamarix sanè ex semine non semel mihi nata est: populos, salices seminibus papposa lanugine involutis provenire, ulmos item attinias ex samaris (ferunt enim semen sed minus quàm latifolia) plerumque vidi.

CETERVM Alaternum eandem cum Theophrasti Philyca esse, Bellonius lib. i. Observat. cap. xlii. censet. Nemo est in monte Atho, inquit, cui arbor Plinio Alaternus dicta, veteri legitimo nomine, quo ipse Theophrastus illam donavit, Philycæ, ignota sit: Corcyrenses vero & Cretenses *ἰλαίωρον* appellant, quia ejus folium inter Ilicem & Oleam medium est, teste Plinio. Theophrastus quidem varijs locis in sua Plantarum Historia *τῆς φιλύκης ἢ τῆς κηλάσρου* meminit, sed formam non describit: utramque tantum maturè germinare, & serò fructum reddere, Philycæ honorem in alendo pecore, semper enim fronde abundare, maxime flexibilem esse, candoreq; Celastri.

Lusitanis prior *casca* appellatur, quibusdam *fliznero* & *sanguentio*: Gallis, Bellonio teste, *Dalader*, & *sanguin blanc*: Lucensibus *Ileiro*. Anguillara Alaternum vocari tradit vulgari appellatione *Alatrerna* & *Linterna*.

Nullum illius usum medicum novi. Sed Lusitani asseriebant ejus cortice in aqua decocto piscatores sua retia subrutilo colore inficere: & tinctorum è fragmentorum ligni, quod pallet, decoctione, nigrescentem è cæruleo colorem conciliare.

PHILLYREA.

CAP. XXXIIII.

PHILLYRAM, de qua Theophrastus, à Phillyrea Dioscoridi descripta diversam esse, nemo, ut opinor, jam ignorat. Nos de Phillyrea hîc agemus, cujus aliquot genera in Hispanijs & Narbonensi Gallia observabam, omnia folijs concinno ordine dispositis, & contrario inter se petiolorum exortu nascentibus, ut in Olea, Myrto, & plerisque alijs.

PRIOR altius assurgit quàm Ilex coccigera, ramosq; habet pollicaris vel etiam amplioris crassitudinis, cortice viridi, sed candicantibus maculis asperso, tectos: folia Ilicis coccigera, majora, viridiora, crassiora, in ambitu nonnihil spinosa, adstringentis quidem gustus, sed non ingrati. Hujus flos non est mihi conspectus, sed fructus Lentiscino æqualis, è foliorum alis dependens, maturitate niger, officulum continens.

ALTERA priorem magnitudine superat, multis ramis candicante cortice obtectis prædita: folijs Alaterno priori panè similibus, firmioribus tamen, & minus nigricantibus, saporis quidem aliquantulum acris, sed in quo amaritudo sentiat. Neque istius florem conspexi, ipsum autem fructum racematim inter folia propendentem, magnitudine granorum piperis, aut fructus Myrti, rotundum, nigrum, calidi gustus, osseum & durum nucleum candido & fragili cortice obductum continentem, Decembris initio legebam.

TERTIA superioribus minor est ut plurimum: illius tamen arbusculam videre memini duorum hominum altitudinem æquantem, & ab illa ramulum suis floribus onustum avelebam,

Celastri
Theophr.

Plinio Alaternus
sterilis.

Philyca
Theophr.
ἰλαίωρον.

Phillyrea i.

Phillyrea ii.

Phillyrea iii.

Phillyrea ii.

Phillyrea iii.

Phillyrea ii.

Phillyrea iii.

Phillyrea v.

Natalis.

lebam, è quo subjecta icon delineata est, & cum plerisque alijs stirpibus in meâ peregrinatione collectis adservatur. Ejus autem rami exalbido cortice teguntur, ut in alterâ, aliquantulum rugoso: folia habet superioribus angustiora, nullis crenis ferrata, ejusdem ut in præcedente coloris, adstringentis gustus: flores oleæ similes pusillos, ex herbaceo candicantes, confertim inter foliorum exortus nascentes: fructum deinde rotundum, superiori similem.

QUARTA humanam altitudinem æquat, ramos tamen minores & frequentiores habet quàm superiores, nigriore cortice tectos: folia Oleastri, angustiora, viridiora, amaritudinis non expertia: flores etiam exiguos, albicantes, oleæ similes, simul congestos, & inter foliorum alas circa ramulos nascentes: quibus succedit fructus, maturitate niger, baccarum Myrti magnitudine, ossiculo duro præditus.

QUINTA, jam descriptæ, forma, magnitudine similis, in hoc differens quòd ejus rami tenuiores, rariores minufque conferti: frequentiores etiam habet virgas à radice germinantes, fractu satis conrumaces: folia etiam ex adverso disposita, paulò longiora & angustiora quàm Quarta, oleastrinorum modo firma, saturatiùs virescentia, subacris saporis. Hanc & flore & fructu carere incolæ mihi affirmabant: sed utrùque superiori simile proferre non dubito.

Prior frequens est in Lusitaniæ incultis circa Eboram. Altera varijs Lusitaniæ locis, in sepibus, sed nusquam copiosior quàm circa Tomar insignem pagum, unde plurimum fructum in Belgium detuli. Tertia desertis Bæticæ locis: ejus etiam unicam arbusculam in Narbonensi

nenſi Gallia conſpiciebam ad ingreſſum pagi *Peraul*, vicini Volcarum ſtagno, ſecundo à Mompelio miliari. Quarta abundè in Caſtella nova Hiſpaniæ, locis incultis non procul à Tago flumine diſſitis invenitur, & frequenter Mompeliano agro in ſepibus. Quintam nuſquam alibi vidi quàm in incultis Caſtellæ veteris & Bæticæ.

Omnes autem, præter ſecundam, cujus fructus amicis à meo reditu communicatus, & à plerisque terræ creditus non eſt natus, non modò in cultiſſimis hortis Illuſtrium virorum Dn. Caroli à Divo Audomaro, Domini in Dranoutre, Moerkerke, & c. Dn. Ioannis de Brancion, ſed etiam in elegantiſſimis Nobilium virorum Dn. Ioannis Dilſi, Ioannis Boisot, Generoſæ Dn. Mariæ de Brimeur Magnifici viri Conradi Scheti uxoris, Raphaëlis de Coxia pictoris Regij, Georgij van Rye mercatoris Machlinienſis, & aliorum quorundam rei herbariæ ſtudio ſe oblectantium, conſpectæ aliquando fuerunt. Et poſteriora quidem tria genera alias ſpecies peperiffe videntur: nam quædam breviorè & latiorè folio, aliæ longiorè & anguſtiorè, quædã etiam ferrato aliquantulum folio natæ ſunt, à matre nonihil degenerâtes.

Φιλλυρέα Græcis dicta, Latinum nomen non habet: ſed græca voce Phillyrea dicenda. Prior à quibuſdam vernaculo Hiſpanorum ſermone *azebo* dicitur, illius ſemen Oxyacanthæ nomine ad Belgas miſſum. Altera Luſitanis *adorna*. Tertiæ, quartæ, & quintæ indifferenter nomina dabant incolæ, modò *piadera*, modò *ladierna*, nunc *lentisco*, nonnulli etiam *torviſco* (quod Thymelex proprium & peculiare eſt) nuncupantes. Tertium genus Peraulaniſ ſtagni Volcarum accolis, ſi benè memini, *alader* dicebatur. Quartum verò meo tempore Mompelianæ academiæ ſtudioſi, nunc Oleaſtrum, interdum etiam Halimum appellabant.

Dioscorides Phillyræ folia commanducata, ad oris ulcera commendat, vel eorum decocto collui os jubet: pota verò urinam ac menſes ciere dicit.

HALIMVS.

CAP. XXXV.

VNUM Halimi genus Dioscorides tradit. Plinius Naturalis Hiſtoriæ lib. xxii. cap. xxii. duo genera recenſet, & tertium ex Cræteva addit.

HALIMVS ergo Dioscoridis, quem & majorem & latifolium appellare licet, frutex eſt omnino candidus, Rhamno ſimilis, ipſo etiam candidior, eademq; altitudine aſurgens, multis ramis ex una radice prodeuntibus, craſſis, lignoſis, & fragilibus, nullis rigens ſpinis: folia oleæ, ſeu potius Rhamni, breviora tamen & latiora, interdum rhomboide figura, alba, carnoſa, quodammodo ſplendentia, ſaporis acidi, circa ramos, nullo ſervato ordine temerè naſcuntur: flos oleæ pænè, muſcoſus, purpuraſcens, racematim in ſummis ramis cohæret: deinde ſemen latum Atriplicis, aut portulacæ quam marinam vulgò appellant, copioſum: radix dura eſt, lignoſa, & in multos ramos ſparſa. Fløret æſtate, ſemen Autumno matureſcit: inveni etiam Decembri florentem & maturo ſemine onuſtum.

PLVRIMVS ſpontè provenit Vlyſſipone viciniſque locis ad Tagum, aut ejuſoſtia, & æſtuaria mari proxima in ſepibus mixtim cum Rhamno, aut ſolus: Hiſpali item in ſepibus. Natus etiam nobis ſemine quod Vlyſſipone attuleram, quem etiamnum apud quosdam rei herbariæ ſtudioſos ali exiſtimo: verùm minus albus erat quàm natali loco, & ampliora naçtus folia, Atriplicis ſilveſtris ferè magnitudine &

forma, carnoſa tamen, & ſalfedinis nonnihil retinentia.

Fruſtra hunc, verbis Amati Luſitani induçtus, Salmanticæ ad ædem D. Virginis, cui cognomen *de la Veiga*, fluvio Thormi vicinam, ſepe requiſivi: ſed Rhamnum iſtic frequentem, quemadmodum tota illa ſuburbiorum parte inveni: niſi Atriplicem ſilveſtrem, illic ut plerisque alijs locis ſatis abundè naſcentem, pro Halimi frutice fortaliſ ſumpſerit.

HALIMI genus aliud, ſupra cubitalem, aut ſeſquicubitalem non aſurgit altitudinem, flagellis potiùs, quàm ramis, adedò infirmis, ut plerumque procumbant & humi fundantur, candidis quidem illis, ſed minus ſuperioris ramis: hujus folia oblonga, anguſta, pingua & carnoſa, cinerei & albicantis coloris: flos ſummis flagellis racematim cohærens innaſcitur,

Halimus II.

Halimus. 111.

αλιμος.

Halimi fa-
cultates.Syringa uni-
garu.

herbacei potius quam purpurascens coloris, deinde semen superiori penè simile, paulò tamen minus. Floret quo superior tempore.

In maritimis regni Valentini nascitur: videre & legere etiam memini in aggeribus illius Insule, quam duo Rhodani cornua faciunt, inter Fanum D. Ægidij & Arelaten, cum Mompellio Arelaten & inde Massiliam proficiscerer. Alitur etiam à nostratibus in hortis. Alebat etiam Viennæ in suo horto cultissimo Cl. Vir Doctor Ioannes Aicholtzius insignis Medicus, & dum vixit amicus carissimus, adeò prolifico semine, ut plurimæ illi plantulæ singulis annis sponte nascerentur.

AD Halimi etiam genera referri potest alia planta non modò in maritimis Mediterranei maris, sed etiam ad Oceanum sitis, ut in aggeribus Flandriæ, Zelandiæ, & Hollandiæ nascens, pedibus ramis, humi procumbentibus, ex cinereo colore purpurascens, folijs priori similibus, pinguioribus & magis carnosissimis, minus tamen incanis, & ex viridi potius canescentibus: flos etiam extremos ramulos ambit racematim, ex herbaceo purpurascens, deinde semen secundo simile.

CL. Vir Iacobus Dalechampius (ipsum enim magnæ illius Plantarum Historiæ, quæ proximis his annis Lugduni apud Rovilium expressa est auctorem esse iudico) verùm Dioscoridis Halimum Tholosæ in hortis coli ait: sed cum fructum Ribes vulgari similem ei adpingat, dubia mihi est ejus fides: Dioscorides enim nullius fructus in

ejus Historia meminit: nec ipse etiam Plinius. Ego verò primum quem descripsi, legitimum Dioscoridis αλιμος esse censeo, & mitius genus Plinij: Lusitani *Salvedeiras* à salagine, Hispanenses *marisma*, quòd maritimis crescat, appellant. Alter silvestre genus Plinij videtur, cui tenuiora folia tribuit: illius vulgare nomen mihi ignotum. Tertius vulgò *Portulaca marina* dicitur.

Omnes autem perpetua sunt fronde, & aliquid ad fine cum Atriplice silvestri (cujus varia inveniuntur genera foliorum amplitudine & exilitate inter se differentia) habere videntur, & fortè etiam facultates non dissimiles.

HALIMI folia Dioscoridi & Plinio, cibi gratia decoquuntur: radix drachmæ pondere in aqua mulsa pota, tormina discutit, ruptaque & convulsa mitigat. Plinius deinde utrumque genus prodesse dysentericis etiam exulceratis cum pane, stomacho verò ex aceto. Ulceribus vetustis illini crudum, & recentium vulnerum impetus lenire, & luxatorum pedum ac vesicæ dolores: sed in eisdem remedijs, effectus majores silvestris esse, & in sananda hominum ac pecorum scabie: semine linguæ subdito sitim non sentiri, &c.

Lusitani certè tenellas prioris, atque etiam Rhamni cimas in cibos recipiunt. Clariss. eques Damianus de Goës, idemque vir doctissimus Halimi majoris folia cum surfuribus decocta, & podagris quæ à calida causa proveniunt, malagmatis modò calida imposita, dolores lenire mihi affirmabat, cum Vlyssipone essem.

Tertij generis turiones & folia Flandri, Oceani accolæ, sale condite solent, & in usum servare, non secus ac Tyrreni maris maritimis vicini, fœniculum marinum.

FRUTEX CORONARIUS.

CAP. XXXVI.

VALDE elegans est hic frutex, multis ab radice longis virgibus præditus, rectis, cinereo cortice tectis, digitalis aut majoris crassitudinis (quæ tandem brachialis interdum evadit) nodosis & quodammodo geniculatis, multam medullam in se continentibus: hæc demum in multos tenellos virides ramos sparguntur, quos ex intervallis bina semper folia contrario pediculorum exortu nascentia exornant, laurinis majora, oblòga, per extremum mucronata, rugosa, viridia, in ambitu crenata, amariusculi, primum degustantibus, saporis, deinde acris: flores extremis ramulis insident, terni, quini, septeni, nonnumquam plures, bini semper inter se oppositi, extremo impare: constant ij quatuor folijs mucronatis, albis, numerosis fibris pallidis mediam floris cavitatem & umbilicum occupantibus, odor jucundè gravis, qualis in aureorum malorum & citriorum floribus: his succedunt capitula è multis quasi valvulis compacta, supernè obtusa, primum viridia, deinde maturitate nigricantia, quibus

quibus dehiscuntibus, oblongiusculum & tenue semen excidit, quod plerumque novellas plantas sequente anno procreat: nascitur etiam avulsione, & stolonibus radices spargentibus mirè se propagat. Floret Iunio, semen Augusto maturum est.

Nusquam sponte nascentem hunc fruticem vidi, sed in Belgicis hortis mihi primùm conspectus, nescio unde delatus: postea in Hispanijs unus aut alter, è Belgio haud dubiè missus. Nunc pauci sunt, in Germania, alijsque vicinis regionibus horti, in quibus ob odoris suavitatem & elegantiam non alatur.

Frutex coronarius.

ῥσρς Theophrasti.

AN veteribus fuerit cognitus hic frutex, nondum statuere possum: passim verò ab Herbarijs Frutex coronarius, quòd ejus flos odoratus in coronas interdum addatur, & Syringa à virgarum rectorum longitudine & fungosæ interioris medullæ copia, appellatur: Austriacæ matronæ, *Welsche holder* id est, italicam sive peregrinam sambucum à florum odore vocant.

Sunt qui ῥσρς Theophrasti esse censeant. Sed cum illius ῥσρς, quam à nonnullis ῥσρς appellari dicit, adèd luculenter sit ab ipso descripta Hist. Plant. lib. III. cap. X. non video quibus rationibus suam opinionem stabilire possint. Nemo enim in re herbaria vel mediocriter versatus est, qui non agnoscat Ostryon sive Ostryam, illam esse arborem quæ in omnibus penè Germaniæ, Galliæ, Pannoniæ, & multarum aliarum Europæ Provinciarum silvis obvia est, ῥσρς sive fago, non fraxino, ut vult Plinius, qui lib. XIII. cap. XXI. Natur. Hist. eam describit, corpore & cortice similis, folijs fagi sed minoribus, durioribus, per ambitum ferratis, non splendentibus supernè ut illa, ante hiemem tamen, priusquam defluant, similiter flavescentibus, extremis ramulis spicam alatarum ligularum, in quibus semen hordeo simile later, propendentem ferens. Herbarijs quibusdam Fagulus dicitur, nescio quo auctore, nisi fortè à fagi similitudine nominis occasionem sumpserint. Germani *Hanen buche* appellant, Galli *Cherme*, Atrebatenses mei populares ad græcam vocem alludentes *Hestre*, è cujus crassioribus virgis crates texuntur.

Coronarius porrò frutex an vllum in medicina usum obtineat, nondum intellexi: sed nobiles apud nos matronæ, floribus syndone munda exceptis, & in conclavi ab aëre perflato supra mensam stratis, singulisque diebus maridorum & pridianorum loco recentibus suppositis, chirothecas suavi odore imbuere solebant.

EST alius quidam frutex à nostris etiã Syringa vocatus, superiori dissimilis. Nam quamvis ab eadem radice multas proferat virgas rectas & nodosas, magis tamen fraxini, quam Syringæ superioris, tenellas virgas referre videntur: multis etiam fruticat ramis, circa quos ad singulos nodos bina folia contrario situ nascuntur, latiora quàm in præcedente, & longiore

Frutex coronarius.

Syringa.

ῥσρς ῥσρς Theophr.

Plinius emaculatus.

Syringa caruleo floro.

nixa

Syringa cæruleo flore.

Lilac Matthioli.

Cauda vulpina.

Evonymus i. five latifol.

Evonymus i. latifolius.

neum quodammodo colorem accedentibus præditi, forma persimiles Evonymi vulgaris floribus:

nixa petiolo, crassiuscula, dura, nigricantia, & ad populi nigrae sive hederæ foliorum formam accedentia: summis ramis oblongos veluti racemos fert, è quibus multi flores superiore minores, obsoletioris cærulei coloris dependent, odorati quidem, minus tamen quàm prioris Syringæ: ijs succedit longiusculus fructus, duabus veluti membranaceis valvulis constans, quo bina oblonga & compressa semina continentur, coloris ex atro rufescentis. Facile pangitur.

Hunc etiam alunt nostratum horti, atque plerique Germaniæ, & aliarum Prouinciarum: floret cum superiore, interdum maturius.

LILAC hunc vocat Doctis. Matthiolus, & ex pictura quæ Constantinopoli fuit illi allata, tum ramulis flore & fructu refertis ab Antonio Cortuso sibi missis, qui ex Aphricâ acceperat; sed in eo fallitur quod fructum pistacijs similem illi tribuat, nucleo intus conferto & admodum pingui, ex quo oleum exprimatur, quod de Ben appellant: nam hujus fructus multum à Pistacijs differt, ut ex ejus historia liquet.

Bellonius hujus meminisse videtur Observationum lib. III. cap. L. Nam postquam dixit Turcos nullis parcere sumptibus, & summam adhibere diligentiam, in conquirendis exoticis arboribus, quæ elegantibus floribus sint præditæ, addit: Alunt fruticem hederæ folijs perpetuò virentem, violaceis floribus, oblongum pediculum ambientibus, & vulpinæ caudæ crassitudinem æquantibus, qua de causa ipsi sua lingua vulpinam caudam appellant.

Verùm nostra Syringa cærulea perpetuam non habet comam, ut ille Caudam vulpinam habere asserit: sed deciduo est folio, ut superior.

EVONYMVS. CAP. XXXVII.

NON minùs familiaris est universæ Pannoniæ Evonymus vulgo dictus, quàm reliquis provincijs quas quidem adij: alit tamen etiam quædam alia ejus genera nusquam alibi mihi observata.

VIRGAS habuit primum genus, cum id reperi, cubitales duntaxat, lætas & fractu contumaces, quas ambiebant bina folia ex adverso semper nascentia, le viter in ambitu serrata, Evonymi vulgaris folijs non absimilia, quod ad formam attinet, sed longè majora, Citriæ mali folijs amplitudine non cedentia, viridia, gustus ingrati & amari: radicem digitalis crassitudinis summa tellure in cubitalem longitudinem excurrentem, multisq; flavescens fibris donatam. Nullos tum flores observabam: sed posteaquam in cultissimo horto C. V. Doctoris Ioannis Aicholtzj, Viennensis Medici, veteri amicitia mihi cõjuncti, cui binas stirpes quas erueram, adoleverunt; ad humanã vel ampliorem altitudinẽ post paucos annos excreverunt, ampliora folia nactæ sunt, flores & semen tulerunt. Maio enim mense oblongi tenuesq; inter infima folia pediculi nati sunt, è quibus aliquot dependebat flosculi, quatuor albicantibus foliolis & ad carneum quodammodo colorem accedentibus præditi, forma persimiles Evonymi vulgaris floribus:

floribus: quibus successit fructus, ut in vulgari, quadrangulus, interdum etiam quinque angulis constans, major tamen, & quasi alatus, maturitate dehiscens, & alba grana aurea pulpa inclusa nonnumquam Augusto, sed potissimum Septembri mense continens. Sub Autumni finem, folia abicit cum reliquis arboribus quibus perpetua non est coma, & extrema ramulorum cuspide oblongam gemmam, spem proximæ novo vere germinationis, producit.

Vno dumtaxat loco hunc fruticem observabam anno reparatæ salutis humanæ M. D. Natalis LXXIX. Maio mense in silva illa quæ ex *Grebén* Ill^{us} Dn. Balthasaris de Batthyan arce descendens est versus Warasdinum, ea Pannoniæ parte, quæ olim Interamnis appellabatur, nunc autem Slavoniæ nomen obtinet, Germani *Windischeländ* vocant, ultra Dravum flumen: & inde binos illos frutices Viennam adferebam.

Evonymus II.

BICVBITALIBVS ramis assurgit alterum, aut etiam majoribus, digitali, interdum pollicari crassitudine, lentis & obsequiosis, deo cortice obductis, viridi primum, deinde multis nigricantibus maculis aspero, qui in summo dividuntur in plures ramulos, ordine & serie quadam inter se oppositos, quos exornant folia similiter ex adverso sita, latifolia Myrti folijs paria, teneriora, leviterque in ambitu crenata, gustu primum exsiccante, deinde amariuscule & calido: è quorum sinu, in oblongis gracilibusque pedunculis, unus, bini, aut ad summum terni flosculi splendentes & purpurascens dependent, quatuor foliolis constantes, umbilico quadrato, & luteis staminibus quatuor angulos occupantibus, Cogygræa floribus non multum absimiles, majores tamen: fructus succedit in quadrangulis siliquis vulgaris Evonymi similibus, spongiosus, aurei coloris, ijs dehiscens tenui filo propendens, in quo grana extrema parte nigra & splendentia, Fraxinellæ granorum instar, bina interdum & terna eodem loculo & pulpa comprehensa.

Evonymus II.

Copiosè nascitur in silvosis utriusque Pannoniæ montibus: sed qui Alpes attingunt, id alere desinunt. Invenitur & in Moravia: nusquam verò abundantius, quàm in silva arci Greytzenstein Ill. Comitis Nicolai de Salmis vicina, secundo à Vienna Austriæ miliari, ad levam Danubij ripam. Floret Maio: fructus Au-

Natalis.

gusto plerumque maturefcit, maturius quàm vulgaris. & primum genus hîc descriptum.

Ευώνυμον Græcorum, Evonymus Latinorum censetur potiori doctorum virorum parti is frutex qui apud Herbariorum vulgus tale nomen obtinuit, tamen si quidam aliter sentiant, & *τετραγωνίαν* (Gaza quadratoriam vertit) cujus solum nomen apud Theophrastum lib. III. Hist. Plant. cap. VI. inter sero germinantes invenitur, esse volunt: ejus autem *εὐώνυμον*, aliam quandam stirpem, quam infra suo loco describam.

Evonymus.

Tetragonia.

PORRÒ vulgarem Evonymum à capris maximè appeti, & ejus folijs avidè sine noxa vesci, dum in Pannonia essem, didici, eamque ob causam, ab Ungaris *kechke rage sa*, id est, à capris rosa arbor dicitur: licet id Theophrasti opinioni repugnet, qui Evonymi folia, capris præcipuè, mortifera esse scribit. Germanis autem *Spindelbaum* dicitur, Gallis *Fusain*, & *bois à faire lardoires*.

Evonymus vulgaris.

PERICLYMENVM.

CAP. XXXVIII.

VULGARIS Periclymeni, duo genera sunt cognita, utrumque vicinis fruticibus plerumque se circumvolvunt: sed illud quod in Septentrionalibus Regionibus nascitur, extremis ramis multos flores odoratos admodum, & rubrum fructum in unum caput coactum profert, alterum in calidioribus regionibus veluti Italia, Hispania, Narbonensi Gallia crescit, latioribus folijs & binis aut ternis acetabulis extremos ramulos ambientibus, in quorum singulis seni plerumque flores exoriuntur præcocios & minus odorati quàm in priore, quibus succedunt bæccæ ferè puniceæ. Utrumque genus Belgicis & Germanicis hortis valdè familiare, pergulas interdum vestit. Neutrum spontè nascitur, quod sciam (certè non observavi) in Ungaria, Austria, Bohemia: Matronæ Austriacæ *Rosen von Jericho* appellant.

Periclymen duo genera.

ALIVD porrò genus est, quod nullo adminiculo egens per se consistit. Istius plura genera observabam. Nam præter primum, cujus cum luculenta descriptio extet Pemptade III. lib. III.

Secundi generis.

Periclym. I. lib. III.

lib. III. cap. XXI. Historiæ stirpium Claris. Viri Remberti Dodonæi Cæsarei Medici, hic repetendam esse non duxi: Lectorem tamen admonitum volui, inæquales baccas non ferre, quemadmodum nonnulli existimant, sed geminas semper, easque perpetuò ferè æqualis magnitudinis, cum in Pannonia, Austria, Moravia, Bohemia, ubi plurimum, tum in Allobrogum, Helvetiorumque alpibus, & alijs locis in quibus spontè crescit. In Belgicis autem hortis cultum, vix unquam æquales ad maturitatem perducere deprehensum est; at cum altera excrescat & turgida fiat, una semper exilis, plena tamen remanet, lagenulamque gestatoriam, aut cucurbitulam referre quodammodo videtur.

Periclymenum rectum II.

Periclymenum rectum III.

Secun. gen.
Periclym. II.

ALTERVM humilior est, humanamque altitudinem rarissime attingit: multò graciliores & rariores habet ramos albicante cortice tectos: folia priore teneriora, longiora, in ambitu nonnihil serrata, supernè virentia, infernè minus incana quàm primi: tenellis germinibus enascuntur inter folia graciles pediculi; unum interdum, sed binos ut plurimum flores sustententes, superiore minores & teneriores, non pallecentes ut illi, sed purpurascens, quibus succedunt gemelli fructus æquè magni ac in priore, etiam æquales, nigri tamen, non rubri, succulenti, gustu ingrato. Radix dura est & lignosa.

Hujus unum fruticem in Pyrenæis montibus, binos aut ternos apud Allobroges, deinde frequentiores varijs montibus Austriæ & Stiriz, invenièbam.

Secun. gen.
Periclym. III.

TERTIVM ejusdem cum secundo altitudinis, crassiusculo est stipite, multos in ramos diviso, nigricante cortice obductos, qui scaber est, & plerumque multis locis hiat: interdum statim à radice in multos ramos sese dividit: tenelli ramuli purpurascunt, & incana lanugine pubescunt: folia contrario situ inter se disposita, ut in reliquis Periclymeni generibus, illi quòd rubras baccas fert non dissimilia, exsiccantis & amariusculi gustus: flos non fuerat mihi conspectus cum hujus historiam primùm evulgarem, quandoquidem sub finem Julij solummodo observatus frutex suo maturo fructu onustus: at aliquot deinde annis elapsis, semine natæ stirpes, tertio à satù anno, flores è tenellorum ramorum alis pediculo inhærentes, protulerunt geminos, rudimento fructus, ut ceterorum, innixos, pusillos, pallecentes, cavos & in quinque lacinijs divisos, ut reliquorum Periclymeni surrecti generum flores, è quorum umbilico prodeunt quinque staminula flava appendice insignita, fructus singularibus baccis, utrimque inter folia brevi pediculo dependentibus, constat, Chamæmepilo Gefneri magnitudine æqualibus, sed longioribus paulò, coloris cærulei, quæ vinoso & acidiusculo succo plenæ, manus rubro colore inficiunt, & multa plana grana continent. Radix lignosa latè diffunditur, & multis fibris prædita est.

Crescit spontè ad radices cujusdam montis pago Malitz vocato contigui, ad sinistram, via
quæ

quæ ad Taurum, superioris Stiria Saltzpurgensem Ditionem pertingentis præcellsum montem, ducit: nunc autem semine natum in quibusdam hortis alitur. Incolæ fructum diligenter colligunt, & in tinctorium usum reponunt.

Periclymeni III. & IIII. flores.

Periclymen. rectum IIII. cum fructu.

QVARTVM genus humilius est, rard cubitalem superans amplitudinem, ramis secundo crassioribus, candidioribus, lentis & fractu contumacibus: folia illi omniũ maxima, Laurinis non minora, per extremum mucronata, supernè virentia, infernè candidiora, nulla tamen lanugine pubescentia, neque in ambitu serrata, duriora etiam quàm superiorum: flores in longo crassiusculoq; petiolo gemelli, secundo forma similes, nutic ex purpura candicantes, modò purpurei: fructus plerumque unicus, rard geminus, tametsi gemino flori succedat, omnium crassissimus, exigui cerasi magnitudine, ruber, succulentus, transparent, duplici in summo, ubi flores inhæserunt, stigmatate notatus, sed unicum granum continens.

Frequens est in montibus Pyrenæis & Allobrogicis, sed omnium abundantissimum in Pannonicis, Austriacis, & Stiriacis, præsertim supra monasterium Neuberg, vbi, & in reliquis vicinis Alpibus plurimæ stirpes elegantissimæ proveniunt.

Florent omnia surrecti Periclymeni genera Aprili & Maio, fructus Julio & Augusto plerumque perficitur.

Primum genus *Hunds Kirschen* & *Beinholz* à quibusdam appellatur vulgo, quidam Xylostei nomine, postremam Germanicam vocem exprimentes donarunt. Austriacarum & Stiriacarum Alpium incolæ tria priora genera *Hunds beer* vocant. Quarti nullum vulgare nomen didici. Verùm mihi non probatur eorum sententia, qui hoc genus Plinianam Chamæcerasum esse existimant: cum ejus fructus nulla saporis gratia commendetur, nullamque habeat rota stirps cum Ceraso affinitatem. Sed magis verisimile judico, ipsius Chamæcerasum non esse diversam ab ea quæ plurimis Pannoniæ, & vicinarum quarundam Provinciarum locis spontè provenit, cujus historia paulò post sequetur: nec mihi satisfaciunt qui Ficum Idæam, cujus Theophr. lib. III. Plant. Histor. cap. XVII. meminit, esse volunt: nam hæc planta nullam, mea opinione, notam habet cum ipsius, nec cum Pliniana ficu Idæa convenientem.

Ad Periclymeni etiã genera proculdubio referenda est hæc elegãs planta, cujus iconẽ cum descriptione liberaliter pro mutua quæ inter nos erat amicitia comunicabat C. V. Thomas Pennæus Londinensis medicus, cum alijs aliquot elegatissimis stirpibus, de quibus suo loco.

CAVLICVLIS verò dodrantalibus est, quibus quatuor, sex, rariùs octo adhærent folia ex adverso per intervalla sita, Phillyreæ Narbonensis, sive mediæ, folijs similiã, sed paulò majora, magisque nervosa, in mucronem desinentia, quinque costis ab ipso pediculo ad mucronem excurrentibus. E supremorum foliorum cavis duo veluti ramuli exeunt binis folijs eodem

Chamaericlymenum.

Aliud Chamaericlymenum tenuius.

Nomen.

Chama-mespilus Gesneri.

Chama-mespili historia.

dem modo quo in caule dispositis præditi, qui cacumine quaterna alia folia gestant. Ex istorum ramulorum medio, pediculus nudus & sine folijs exit, in cuius summo rubræ bacce (flores non fuere observati) racematim cohærentes nascuntur, Prutenis rusticis circa Gedanum vulgò Dantiscum appellatum expetitæ atque etiam in Norwegia & Suecia, ubi in maritimis copiosè nascitur, tenui radice se propagans, & vicina loca occupans, hinc inde fibras spargit.

Qui ad me mittebat, Chamaericlymeni nomen, nec immeritò indidit.

CONSIDERANDVM porrò an eadem non sit (certè persimilis) cuius brevem historiam mihi communicabat, & plantulas aliquot siccas relinquebat doctissimus vir D. Henricus Hoierus Medicus Anno M. D. xcvi.

TERTIVM, inquit, locum assignamus herbulae [inter bacciferas videlicet stirpes ab ipso in Norwegia observatas] quæ folijs Hypericon humile mentitur: florem unicum profert, nigellæ flori quodammodo similem, ex quo bacca per maturitatem rubentes, nõ secus ac vaccinia rubra, ejusdè quoque magnitudinis propendent, intus albæ, succulentæ, sapore admodum dulci: quæ manducatæ, scabiem prurituque generare vulgò creduntur, atque hinc illis nomen inditum Echrubbebeeren.

Plantulae autè quas mihi siccas relinquebat valdè tenellæ erant, ex quibus observabà (quòd Hoierus brevitati studens prætermiserat) singulis furculis sive cauliculis sena plerùque, interdum octona inhæreere folia, ex adverso, sive contrario situ semper nascentia, in imis cauliculis minora, in extimis ampliora, Afcyri folijs valdè similia, è quorum sinu ad latus pediculi florem sustinentis, aliquando unicus, ut plurimum bini, utrinque scilicet unus, exsurgunt ramuli binis aut quaternis folijs simili serie dispositis præditi: florem porrò summis cauliculis nitentem, quatuor folijs candicantibus cõstantem, in cuius medio multarum baccularum suis petiolis inhærentium rudimenta nigricantia, quæ magnam gratiam flori addere debent.

CHAMÆMESPILVS GESNERI.

CAP. XXXIX.

FREQUENS est hic frutex in omnibus non modò Alpibus, sed montibus etiam quibusdam Viennæ Austriæ vicinis, bicubitalibus, vel cubitalibus, interdum etiam longè brevioribus virgultis, pro locorum, in quibus crescit, naturâ, lentis, nigro cortice tectis, sic tamen ut tenelli rami canescant: folia alterius generis Idææ vitis folijs haud multum dissimilia sunt, magis tamen ad cotoneæ mali foliorum similitudinem accedunt, minora tamen, crassiora, supernè virentia, infernè canâ lanugine pubescentia, alternatim in virgultis nascentia. Ineunte Vere è singulorum foliorum alis flosculos profert herbacei coloris, concavos, ternos aut quaternos, in uvam quasi cõgestos, qui deinde in fructum extuberant rotundum, magnitudine baccarum myrti,

myrti, aut potiùs Spinæ appendicis, siue vulgatæ oxyacanthæ, colore foris initio subflavescente, deinde rubro, carne intus pallida, fungosâ, oxyacanthæ iam dictæ ferè sapore, quina officula siue semina continente. Augusto maturus est.

GESNERO Chamæmespilum appellare placuit: quem alij recentiores sequuti sunt. In Epistolis satis apertè docet à Coronastro ipsius (ne quis eandem stirpem existimet) differre, cui majora folia, baccas non adèò rubras, nec adèò rotundas tribuit. Sunt qui Dioscoridis ἐπιμηλίδα, & Theophrasti mespilum ἀνθηνοειδὴν esse censent. Epimelis sanè Dioscoridis, quam & σιτάριον appellari ait, vulgaris nostra mespilus est. Anthenoides verò Theophrasti (quam Gaza Gallicæ appellatione expressit) qualis sit, non facilè judicari posse arbitror. Mihi porrò videtur hîc frutex plurimas notas habere communes cum κοιδάριω siue arbuto Dioscoridis, quæ à Theophrasti Arbuto differt, ut cap. de Arbuto adnotavi. Anguillaræ autem videtur Dioscoridis κόμαρος esse Andrachne, quam Theophrastus Plant. Histor. lib. 111. cap. xvi. Arbuto subjungit, illi quæ similem facit folio & fructu.

Ἐπιμηλίς.
Ἀνθηνοειδής.

Κόμαρος.
Diosc.
Andrachne
Theophr.

VITIS IDÆA.

CAP. XL.

IDÆÆ Vitis nomen diversis stirpibus tribui video à Rei Herbariæ peritis: sed maxima pars Myrtillum germanicarû officinarum, hac appellatione Theophrastum intelligere, vult. Sunt qui alium fruticem ab eo describi arbitrantur. Nos utriusque generis stirpes hoc capite describemus, à priore initium faciètes, quod plurium opinione id nomen sibi vindicare debet: cujusque species (præter vulgarem nigris baccis, aliam buxeis nec deciduis folijs, baccisque rubris, & tertiam palustribus nascentem) duas ab alijs minimè descriptas observasse puto.

Vitis idæa,
πιδύνημα.

PRIOR flexibilis est ramis & humi diffusis, gracilibusque, multis germinibus vix è musco (quo rami occultantur) prominentibus, in quibus nullo ordine digesta sunt folia, prioris Ledi alpini folijs penè similia, paulò tamen longiora, angustiora, teneriora, minuique crassa, admodum venosa, supernè virentia, infernè dilutiora, leviter per oras crenata, & mollibus quibusdam villis hirsuta, longo pediculo in hærentia, gustus valdè adstringētis: in summis germinibus præcedentis anni, baccas fert (florem non observavi) rotundas, cerasij nonnumquam magnitudine, oblongis & tenuibus pediculis dependentes, coloris initio viridis, deinde rubri, postremò nigri, succulètas, non ingrati saporis, nulla officula continentes, sed plana duntaxat semina, alba, numero ut plurimum quina: radix lignosa quibusdam fibris donata est, & rami per terram sparsi similes fibras nonnumquã agunt.

Vitis idæa 1.

Maturis & immaturis baccis onustum hunc fruticem, juxta Ericam bacciferam alteram nascentem, in unius Snealben jugi supra Neuberg scopulis mense Augusto eruebam.

VICINIOR est vulgari Altera, quæ ramos etiam habet humi interdum diffusos, teretes, lentos, nonnumquam verò firmos & erectos, cortice modò cinereo, modò rubescente tectos, in multas alas divisos, & in his folia, illi quæ rubro est fructu forma similia, sed teneriora, venosa, subtus exalbida, gustus adstringentis & non nihil acidi: flos vulgari similis, ex candido purpurascens, concavus, labris in quinque crenas divisus, & exterius reflexis, suis intus staminulis: fructus vulgari similis, maturitate niger, saporisque gratia non minùs quàm vulgari officinarum myrtillus commendabilis, plurima granula in se continens: radix est dura, lignosa, multis fibris capillata: sarmenta, siue rami procumbentes, subinde radices agunt.

Vitis idæa 2.

Invenitur in Weitzalben jugo duobus supra Neuberg germanicis miliaribus: postea etiam observabam in descensu Herzen alben supra Zeehof multo fructu onustam, atque in Etschero Austriæ monte supra Gamingam. Anno deinde M. D. LXXIX. reperi in silva Noribergensi urbi proxima, ad Latomias, ubi & vulgares nigris & rubris baccis maxima copia nascuntur sub Pinastris, Piceis & Abietibus, duce & comite C. V. Ioachimo I. F. Camerario. In Silesiacis verò montibus etiam provenire audio.

FORMA & amplitudine hæc à superioribus differt: etenim multis stolonibus statim à radice fruticat, ternos, quaternos, & quinos interdum cubitos altis, crassis, valdè ramosis, nigricante cortice obductis magna ex parte: primo vere folia ex gemmis in ramulorum lateribus nascentibus

Vitis idæa.
111.
C. V. Ioachimo
I. F. Camerario.

Vitis idæa II.

Vitis idæa III.

nascensibus promit subtrus omnino incana, & multo tomento obsita, supernè autem viridia, è quorum medio veluti corymbacea florum quinis foliolis candidis constantium coma emergit, sine odore: folia deinde paulatim sese explicant, tomentosamque illam lanuginem abijciunt, & in ambitu serrata conspiciuntur: fructus floribus succedit, rotundus, niger, umbilico quinque alis aut lacinijs septo, spinæ appendicis fructu major, succulentus, subdulci melleoque sapore, quali ferè Ceratia seu Siliquæ, continens dena aut plura grana oblongiuscula, plana, subnigra.

Abundantissimè nascitur montibus Viennæ Austriæ vicinis, veluti ad Brunnam, Medeling, Cumpostkirche, Baden, Fischa, atque etiam ad radices Styriacarum alpium. Floret, ut dixi, ineunte Vere, fructus Augusto maturus est.

Nomina.

AN priorem rectè in hanc classem retulerim, alijs judicandum relinquo: nec enim mihi ipsi in illius nomenclaturâ satisfacio. Ledi alpini generibus adscribi posset, nisi baccæ quibus prædita est, & aliæ quædam notæ refragarentur. Vulgare nomen non intellexi. Simlerus verò ad Commentarij de Alpius calcem ejus meminisse videtur, & Cartot & Studen appellare: nam parum à Rosæ montanæ frutice differre asserit. Hujus sanè folia satis ad illam accedunt.

Altera ab Austriacarum & Stiriacarum alpium Venatoribus Jegerber nuncupatur, libenter enim ejus baccis victitant, ut ipsi mihi retulerunt: unde nomen inditum. In Silesia vocatur *Kausch* quemadmodum & ea quæ rubro fructu prædita est, & palustris: similem etiam apud illos usum obtinent, qualem Ledon alpinum Insectoribus alpinis præstat.

Tertiam Itali Vitem Idæam Theophrasti, cujus meminit lib. III. cap. XVII. Hist. Plantar. esse censent. Austriaci rustici montani *Fliegenber* vocant, vel quod muscæ ejus fructum ob dulcedinem appetant, aut quia neglecta ab avibus, muscisque in pabulum cedunt. Pena & Lobelius *Amelancher* nomine describere videntur in doctissimis Adversarijs. Iosias verò Simlerus *Stubirtin* hoc est, pyrum petræam, loco supra memorato (ni fallor) appellat. Gesnerus in Epistolis varia (si modo hanc intelligit) tribuit nomina, Myrtomalidis, Petromelidis, Pyri cervinæ, Pyrastræ idææ. Dalechampius Epimelidem alteram vocat, & rubrum fructum tribuit, *Cotonastrum* Gesneri esse censens: deinde alio loco *Amalanchier* illi *ἀμαμνλῖς* seu *ἰμομνλῖς* Athenæi lib. XIII. est.

Pyrum petræam.

Myrtomalidis.

Petromelidis.

Pyri cervinæ.

Pyrastræ idææ.

Epimelidis alteræ.

ἀμαμνλῖς.

ἰμομνλῖς.

Cotonastrum.

Cydonago.

Dyospiros.

COTONASTRUM porro, quem Gesnerus Cydonaginem, Dyospiro & *Wildefuten* in Epistolis appellat à superiore omnino distinguere videtur, cum illius baccas rutilas esse ait, siccas, carne & succo nullas, seminibus intus quaternis triangulis.

Eum

Coronaster fortè Gesneri.

Eum fruticem legisse arbitror in Enealben jugis Iunio florentem & fructus rudimentum efformantem, cubitalibus ramis, lentis, nigro cortice tectis & nudis, quorum summitates desinebant in brevia germina incana, quinis aut senis folijs prædita malo similibus, supernè virentibus infernè nonnihil candicantibus, in ambitu serratis, gustus amaricantis: inter quæ veluti umbella flosculorum occultabatur quinque folijs constantium, coloris purpurascentis, quorum deinde sedes in exigua mala extuberabat. Illum ipsum quem legimus ramum hîc adpingi curavimus. An verò Agriomelea Bellonij, quam lib. I. cap. XVII. in Cretæ montibus invenisse scribit, exiguorum malorum pyris forma similibus feracem? Ea sapè Ομομηλίδι Athenæi quodammodo convenire videtur: & ipse Bellonius eodem loco, Allobrogum Amalancier, sive Cretensium Codomalo, ab Agriomelea distinguit.

Agriomelea.
ὁμομηλία
Athen.

VVA VRSI. CAP. XLI.

FRVTICAT pedibus ferè ramulis, flexilibus & lentis, humi diffusis, rubescente cortice tectis, ut teneriores Arbuti ramuli: folia illi frequentia, nullo ordine ramis adherentia, Arbuti folijs minora, carnosa, Chamælexæ Italicæ foliorum planè æmula, minimè tamen hirsuta, cum adstrictione amaricatia: extremis ramulis flores profert ex candido purpurascentes, sive candidos, quibus leuiter purpurasces color admixtus sit, cavos, Arbuti floribus similes, & uvæ modo simul congestos: fructum (quem non vidi) incolæ rubentem, rotundum, exigui cerasi instar, acidum referebant: radix parva sed lignosa. Perpetua fronde viret.

Vva Vrsi
Galeni.

Vva Vrsi.

Vnico loco nascentem conspexi arido solo & aprico, via regia, in colle imminenti cuidam viculo *Venta el bahul* vocato, inter Guadix & Baça, regno Granatensi, iam florentem Martio anni M. D. LXV. seriùs tamen plerumque florere, fructum æstate maturescere, & in planta ad hiemem usque perdurare ipsi incolæ affirmabant.

PERITIORES quidam Hispani quibus eam ostendebam, Chamædaphnen esse existimabant, crassitudine foliorum proculdubio decepti. Mihi verò ad amussim quadrare videtur ἀρκετος ἀφίλω quam Galenus lib. VII. cap. IIII. De Composit. Medic. κατὰ τόπους his verbis describit.

ἀρκετος ἀφίλω
Galeni.

Vva Vrsi in Ponto nascitur, planta humilis & fruticosa, folio Memæcyli, fructum ferens rubrum, rotundum, gustu austerum.

Nam quod nonnulli Vvam ursi Galeni à Theophrasti Vite idæa differre nõ putant, falluntur illi meo iudicio: quandoquidem Vitis idæa nihil aliud esse videatur quàm ea planta cujus superiore capite aliquot genera descripti. Et hæc à Vitis Idææ illo genere pumilo quod buxeis folijs semper viret & rubris bacis præditum est, multis notis differt, licet nonnulli

Vva ursi dif-
fert à Vite
idæa.

nulli qui huius iconem à me in Hispanicis observationibus ante exhibitam ab illius iconè discernere non noverunt, ita sensisse videantur. Magis adhuc falluntur qui hanc meam cum Alpigena & Chamærhododendro Lobelij confundunt: nam si vtriusque historiam & iconem diligenter contulissent, plurimum inter se discrepare animadvertissent.

Alpigena.

Non defunt qui Vvam urfi faciant spinam illam perpetuò virentem Oxyacanthæ vulgari floribus & fructu persimilem, quæ in Belgicis hortis Pyracanthæ nomine ali solebat. Eam Anguilara, & rectè quidem meo iudicio, Oxyacantham legitimam esse censet: nam Theophrastus lib. 1. Histor. Plant. cap. xv. & lib. 111. cap. 1111. perpetuam comam Oxyacanthæ tribuit. Dioscorides Pyraetri folio esse ait. cumque insuper baccas habeat myrti, plenas, rubras, fragiles, &c. aptissime Oxyacantham referre mihi videtur.

*Pyra-
cau-
tha.*

Oxyacantha.

CHAMAECERASVS.

CAP. XLII.

*Periclym-
sur-
ret. 1111.
non esse Cha-
maceras.*

*Chamaceras
historia.*

Supra dixi, eorum sententiam mihi non sprobari, qui quartum Periclymeni surrecti genus Plinianam Chamæcerasum esse existimant, & meas rationes istuc attuli. Plinius quidem Nat. Hist. lib. xv. cap. xxv. enumeratis aliquot Cerasi generibus, addit: Sunt & Macedonica parvæ arboris, raroque tria cubita excedentis: & minore etiamnum frutice Chamæcerasi. Neutram autem harum, fruticem illum qui inter Periclymeni genera descriptus est, dici posse censeo: sed eos quos nunc describam.

VARIÆ altitudinis invenitur Chamæcerasi frutex: nam interdum in cubitalem, bicubitalem, aut ampliorem magnitudinem attollitur, umbrosis videlicet locis & tenui solo: siccioribus autem locis, & juxta semitas plerumque supra pedalem altitudinem non assurgit. Tenuis autem & lentos habet ramos seu virgas nigricante ex cinereo cortice obductas, quæ ex intervallis quædam tubercula, & veluti gemmas proferunt, unde tanquam ex cachrye, aliquot exigua foliola, Myrti Tarentinæ folijs æqualia prodeunt, simulque flores bini, terni, quaterni aut plures sese explicant, candidi, quinque foliolis constantes, multis in medio staminibus præditi, Cerasi vulgaris floribus persimiles, minores tamen: infra hos flores, atque etiam in extremis virgis, ex alijs tuberculis exeunt sine floribus folia superioribus majora, Cerasi vulgaris acerbo fructu foliorum formam imitantia, & in ambitu similiter crenata, longè tamen minora, & atra viriditate splendens, subamari gustus: floribus succedit exiguus fructus, rotundus, carnosus, maturitate ruber, exsiccantis minusque grati saporis, quàm sint acida cerasa, osseo intus nucleo: radix crassa, longa, dura, paucis fibris prædita, profundum petens, & quæ difficulter erui possit.

Crescit passim in Pannonia, Austria inferiore & Moravia, editioribus siccisque locis, ad vinetorum etiam in collibus sitorum margines, & juxta publicas vias. In Bohemia videre non memini. Floret Aprili cum primùm folia germinare incipiunt: fructu Junio, interdum etiam Julio duntaxat maturus est.

Natales.

Græcis *χαμαίεραος* dicitur, Latinis Chamæcerasus, Germanis Austriacis *Erbe weixel/Vn-
garis Vad-megy*, id est, silvestris merasus (merasum enim vocant illam seriùs maturescens Cerasum austero fructu nigro) Gallis, apud quos sponte non nascitur, *Cerisier main* nuncupari poterit.

Nomina.

CETERVM Macedonica Cerasus per Pannonias & Austriam, in agrorum & vinetorum marginibus frequentissima est, raro ad trium cubitorum altitudinem accedens, nihil in reliquis à vulgari, quæ acerbum & rubrum fert fructum differens: nam flores, fructum, folia similia habet.

*Cerasus Ma-
cedonica.*

INVENIUNTUR porò in Austriâ & Pannoniâ alij frutices qui cum Ceraso aliquam affinitatem habent, & à nonnullis inter ejus genera referuntur: quemadmodum qui à plerisque Mahaleb vocatur, odorato flore, in scopulis & saxosis Pannoniæ locis nascens, & collium urbi Viennensi vicinorum radicibus, à rusticis Austriacis eam ob causam *Stein weixel/*
hoc

Mahaleb.

hoc est petrosa Cerasus appellatus. Hunc etiam plerisque Narbonensis Provinciae & Allobrogum locis non procul à Rhodano sitis observare memini. Sunt qui Vaccinium Plinij, & Lacatha, cujus nudum nomen apud Theophrastum Plant. Hist. lib. III. cap. IIII. & VII. c. x. Vaccinium Plinij. Lacatha Theophr. esse censent. Plinius tamen Nat. Hist. lib. XVI. cap. XVIII. Vaccinia aquosis solummodo nasci tradit, tingendi causa ad servitorum vestes: in quem sanè usum neminem hunc fruticem aut ejus baccas usurpare intellexi; at palustris illa Vitis idæa, cum ea quæ nigris & rubris baccis, est tincturæ apta, quemadmodum paulò antè annotabam.

Cerasus item avium, aut Cerasus racemosa vulgò herbariorum nuncupata, in silvis frequens, Germani *Eltern* oder *Elxen* dicunt, Vngari *Zelnice* fa. Belgicæ officinæ, ante quàm res herbaria adèd exculca esset, pro Vitice habuerunt. Sunt qui Padum Theophrasto lib. Hist. Plant. III. cap. I. esse censent. Sed cum Theophrastus eo loco Padum duntaxat retulerit inter arbores umbrosas gaudentes, nulla addita descriptione: quâ ratione suam opinionem stabiliant, non video. Cerasus avium. Padus Theophr.

MYRTVS.

CAP. XLIII.

CATO tria Myrti genera tradit, nigram, albam, & conjugulam. Plinius lib. XV. cap. XXIX. Myrti tria genera veteribus nota. Naturalis Hist. suo tempore aliter distincta fuisse Myrti genera refert, videlicet in sativam atque silvestrem, & in utroque genere latifoliam inveniri. Sativarum genera topiarios deinde facere, Tarentinam folio minuto, Romanam patulo, Exoticam densissimo, senis foliorum versibus: eam verò non esse in usu: ramofam utramque aliam, Conjugulam se existimare, quæ suo tempore Romana nuncuparetur.

Ego verò in Hispanica mea peregrinatione, & alijs quæ adij locis, multo plura genera observare memini: nec dubito quin ex sativione major adhuc varietas oriri possit. Myrti Classis I.

Myrtus Bætica latifolia, domestica.

VNUM, satis crassis ramis, folijs duplici serie rariùs dispositis, magnis, ut interdum ad Lauri tenuifoliae aut Arbuti foliorum amplitudinem ferè accedant, dilutiùs paulò virentis coloris, odoratis: rariùs hoc floret aut fructum fert, quia texendis sepibus, quas tòdere solent, eo plerùque utantur. Myrtus Bætica latifolia domestica.

Nusquam id genus vidi, nisi in monasterio quodam Hispali, & in lætissimis Mauritanorum Granatæ viridarijs, in quibus, piscinas & lacus claudabant sepes illo Myrti genere constantes, & ex alio quodam non multum huic dissimili, minoribus tamen, & paulò densioribus folijs, cujus nos hîc picturam damus.

SECUNDUM genus altiùs fruticat, & à radice plurimos densos, crassos, firmosque ramos promittit: folia superioris secundæ speciei similia habet, sed adèd confertim nascentia, ut penè mutuo sese contingant petioli, duplici interdum serie, sæpiùs triplici, valdè odorata: flos ejus candidus quinque folijs constat, cerasiorum floribus ferè similis, albis villis plenus, odoratus: cui succedit paulò oblongior fructus quàm in Tarentina, initio viridis, deinde cum maturescere incipit, purpurascens, tandem plenam maturitatem adeptus, niger, vinosus, grati saporis, candida incurvaque grana in se continens. Myrtus Bætica latifolia exotica.

Hoc genus in Complutensis arcis horto primum mihi inspectum, multis ejus fruticibus serie quadam & ordine dispositis, elegantissimo spectaculo, cum semper vireat: deinde Cordubæ in quibusdam hortis.

TERTII generis unicam arborem vidisse memini in Hieronymitarum monasterio, primo ab vrbe Corduba miliari, eadem foliorum densitate & serie quâ secundum genus, verum minore folio & saturatiùs virente: fructu etiam majore & magis orbiculato, qui reliquorum Myrti generum fructus instar, alba & inflexa grana habet, minora tamen quàm superioris. Myrt Bætica angustifolia exotica.

QUARTUM genus non adèd densè fruticat, neque multum assurgit, tenuibus & fragilibus ramis, folijs ejusdem cum tertio magnitudinis, similiter mucronatis, duplici serie rariùs Myrtus Bætica silvestris.

Myrtus Bætica angustifolia.

Myrtus Bætica filvestris.

circa ramos nascentibus, nigricantibus, odoratis: flos alius similis est: fructus rotundus, oblongispediculis ex foliorum alis prodeuntibus inhærens, copiosus, initio viridis, deinde candicans, maturitate niger, vinosus, grati admodum cum quadam adstrictione saporis.

Natalis.

Sponte provenit plerisque agris & collibus Extremaduræ (quæ Bæticiæ pars est ad Anam flumen sita) & Lusitanæ illi contra minæ, adeo copiosè, ut per aliquot miliaria, nulli ferè alij frutices conspiciantur. Octobri interdum florentem, sed maxima ex parte fructu onustam hanc Myrtum colligebam, cum Madritio Vlyssipponem proficiscerer, locis incultis & procul à mari, procul à fluminibus dissitis, nunc lætioribus, viridioribusq; & amplioribus folijs, nunc planè exsuccis, & ferè rigentibus palescentibusq; pro locorum natura & situ: nam in convallibus nata, multò lætior & viridior semper erat.

Myrtus domestica fructu albo.

1. QUINTVM genus satis altè fruticat tenellorum & rubentium ramorum frequentia densum, folijs omnium minimis, angustioribus, & magis mucronatis quàm in ulla Myrto, saturatius virentibus, fragrantis odoris: flos par reliquis, tum etiam fructus, qui initio quidem viret, maturitate autem non nigrescit ut reliquorum, sed ex albidus manet.
2. Hujus generis invenitur alia species ejusdem cum superiore formæ, sed per omniatenerior, exiliore & angustiore folio.

Primum mihi utraq; hæc Myrtus inspecta est in hortulo illustris viri Dn. Ferdinandi Cotinho Lusitani, peregrinarum & exoticarum rerum studiosissimi, & multis longinquis peregrinationibus clari: cujus hortuli sepes ex hoc Myrti genere constabant. Istic Musam nascentem, & aliquot alias peregrinas stirpes vidi. Est verò is hortus in editiore urbis parte extra mœnia, apud quem veteres aliquot inscriptiones marmoribus insculptas videre licet.

Conspiciuntur omnia ista Myrti genera (præter primi speciem priorem) apud C.V. Dn. Joannem Boisot doctissimum & rei herbariæ studiosissimum, qui omnium primus ex seminibus à me communicatis aluit: deinde apud plerosque alios quibus communicavit: rami enim in terram pacti radices agunt, sed quintum genus omnium facillimè comprehendit.

Myrti classis altera.

NUNC verò apud eundem, & apud illustres viros Joannem de Brancion, & Joannem Dilsum ipsius agnatum, nobilesq; Matronas, Mariam de Brimsur Conradi Scheti, Margaretam de Clermes Præsidis Namurcensis, uxores, aliosq; quamplurimos in Belgio rei herbariæ studio sese oblectantes, alebantur & alia Myrti genera ab his quæ descripti diversa: quorum nonnulla latiore erant folio, quædam mediocri, alia minore.

Myrtus domestica fructu albo.

1. **LATIFOLIAE** quædam amplo est folio, *Myrtus latifolia.* quod tamen primæ classis Latifoliæ primæ magnitudinem non æquat, viridi, rariore ordine, & eo duplici circa ramos disposito.

2. Alia paulò minor est, interdum vegetiore viridioreque folio, quandoque pallidiore, & tristiore.

3. Tertia densiore est folio, & magis mucronato, eodemque nunc vegetiore & lætiore, nunc etiam pallidiore.

QVAE medio est folio, non multum ab simili est quarto generi à me in superiore classe descripto, sed minus nigricantibus & quodammodo pallescentibus virgultis, longiore etiam fructu. *Myrtus media.*

MINORE quæ est folio, omnium frequentissima in Septentrionalium regionum hortis fuit, ante quàm minor illa prioris Classis nota esset. Ejus cum ramuli facilius radices agant, si pingui solo pangantur, quàm hujus, etiam satis vulgaris facta est multis Germaniæ hortis. *Myrtus Tarentina.* Habet verò minor hæc conferta admodum folia, duobus ut plurimum versibus in ramulis disposita, nonnumquam ternis: quemadmodum in alijs generibus aliquando etiam accidit.

Florent plerumque istic Autumno, fructus rarissime ad maturitatè pervenit, sed in ipsa planta rota hieme hærens, cum rursus sub Veris finem aëri exponitur, inanis & immaturus decedit.

DICITUR autem Græcis hic frutex *μυρσίνη*, *Nomina.* Latinis Myrtus, Gallis *Myrte & Meurte*, Hi-

spanis *Arayhan*, Italis *Myrto & Mortella*, Germanis *Myrtusbaum*.

Primum, secundum, & tertium genus in prima classe descriptum Hispani *Arayhan morisco*, hoc est Myrtum Mauritanicam vocant. Latinis poterit esse Exotica, licet ternis, ad summum, foliorum versibus distinctam viderim, cum Plinius senos versus suæ exoticæ tribuat. verùm quidem est adeo densè stipata interdum nasci in secundo & tertio genere folia, ut pluribus versibus constare videantur.

Quartum genus Hispani simpliciter *arayhan & myrta* vocant: eam silvestrem judico, *Myrtus silvestris.* quoniam spontè locis incultis provenit. Sed *δξύμυρσίνη* ab hac planè segreganda est, sui generis inter silvestres propria. Plinius tamen lib. xv. cap. vii. in quo de factitijs oleis agit, silvestrem myrtum minore semine à quibusdam oxymyrsinem vocari scribit, ab alijs *chamamyr sine.* *Acaron.* myrsinem, ab alijs acaron à similitudine.

Quintum genus Candida myrtus appellari poterit à baccarum exalbidarum colore. Et omnes istæ myrti (præter quarram) hortenses & domesticæ.

Latifoliam quæ in Belgicis hortis alitur, Romanam dici posse existimo, quam Plinius *Romana.* eandem cum Conjugula Catonis esse putat: eam ex Italia & Roma in Belgicam illatam *Conjugula.* certum est, nam in Hispania videre non memini. Hortensis Belgica minutiore & densiore folio, ad Tarentinam meo judicio referenda est. Nisi quis potius ita censeat, candidam minutissimo omnium folio in prima classe repositam, Tarentinam esse vocandam. Nam cum Cato tantùm nigra, albæ & conjugulæ meminerit: jam verò conjugula Plinio sit Romana, nigra ex fructu satis nota: restat candida, quæ ad nullum Plinio descriptum genus referri possit, quàm Tarentinam. Sic Hortensis illa in Belgicis hortis ab initio culta, minutiore folio, non incommodè Ægyptiam Theophrasto de Causis Plantar. lib. vi. cap. xxvii. descriptam referet, quam & angusta fronde, nigroque fructu esse, & alias odore præcellere asserit. *Ægyptia.*

PORRÒ Myrti folia viridia & sicca, ipsæque baccæ, cum foris imposita, tum intra corpus sumpta, restringendi vim habent. *Facultates.* Multæ præterea Myrti facultates apud Diosc. lib. i. reperiuntur.

Bellonius lib. i. Observationum cap. lxi. refert Illyricos myrti folijs coria perficere, quemadmodum Macedones Rhœ, Ægyptios Acaciæ siliquis, Asiæ minoris incolas glandium Esculi calicibus, Gallos Quercus libro, Phryges silvestris Pini corticibus.

Myro xisou
balearica.

Cisti summa
genera.

in eas species quas observavi, dividam, initium à Mare facturus.

Cistus mas i. cum Hypocistide.

Cisti mas
quinq; spe-
cies.

Hypocistis
rubra.

ELEGANS est hæc planta, cujus iconem E.C.V. Thomas Pennæus Londinensis Medicus anno M. D.LXXX. ad me mittebat, & subsequente anno Londini in Anglia siccam ostendebat, quam ille ex Balearum insularum majore, vulgò Majorica nuncupata erutam *μυρο-κισου* appellavit: cujus rei causa illius historiam inter Myrtum & Cistum reponere libuit.

FRUTEX est interdum tricubitalis, scabro admodum cortice, & veluti quibusdam tuberculis obdito, qui in vetustis ramulis facile abscedit & sponte decedit: folia sunt penè Myrti (quorum dorsum non minùs scabrum est quàm ipsi ramuli) supernè lævia, conjugatim ut in Cisti & Myrti generibus circa ramulos nascentia: flores summis virgis insident lutei, quinque oblongis folijs còstantes, & multis in medullio longiusculis staminibus præditi: his succedit oblongum & pentagonum capitulum semine plenum.

Tota stirps odorata est, & lentorem, sive pinguem quendam succum, quali Cisti Ledii genera madent, effundere videntur.

CISTVS MAS.

CAP. XLV.

CISTI duo prima (ut Pliniani utar verbis) genera Dioscorides facit, marem & feminam: deinde tertium addit Ledon dictum.

Ego, illius vestigijs insistens, tria etiam summa genera constituam: deinde singula

MAREM porro Cistum appello, qui florè quidem, ut reliqua Cisti genera silvestrem rosam æmulatur, sed colorem rubrum nunc saturatiorem modò dilutiorem habet: cujus quinque species foliorum forma aut colore inter se differentes observabam.

PRIIVS Cistus mas, cujus hîc iconem cum sua hypocistide exhibeo, humanâ altitudine plerumque fruticat, ligno latis fragili, & candicante cortice tecto: frequentibus ramis alternatim semper ex adverso respondentibus: eandem etiam seriem servantibus folijs, quæ omnino sunt incana, molliora & longiora in novellis plantis, in adultis verò, contractiora, duriora, & aspera, foliorum salviae modo, mucronata, adstringentis gustus: flos ejus Cynorhodi aut silvestris rosæ magnitudine, quinque folijs constans, dilutioris rubri coloris seu, ut vocant, incarnati, multis staminibus croceis medium florem, ut in Rosa simplici, occupantibus: flori succedunt capitula quædam pentagona, dura, hirsuta, incana, mucronata, in quibus exiguum est semen ex rufo nigricans, seminis Hyosciami aut Papaveris magnitudine.

Ad hujus radices, quæ summis cespitibus diffunduntur & cohærent, copiosè nascitur elegantissima omnium quas umquam viderim, Hypocistis, novo Vere, cum Cistus jam ad explicandos flores se parat: nam quando primum è terra emergit, purpureum sive kermesinum sericum

sericum esse dices: deinde paulatim assurgens, & sese explicans, multum de pristini coloris elegantia remittit, & cytinos suos profert candicantes, turgidos & lento succo plenos: qui à peritis pharmacopœis densatur & in usum adseruatur.

Frequens est hic Cistus, cum in Hispania, præsertim ea parte quæ Bætica appellatur, tum in Lusitania & Gallia Narbonensi, maxime Setio monte.

Cistus mas. II.

Cistus mas. V.

SECVNDVS eadem altitudine qua superior assurgit, interdum etiam majore, non minus fruticoso stipite, neque minore ramorum frequentia: minus tamen candicat: folia habet eodem ordine disposita, molliora tamen, longiora, angustiora, & magis mucronata: flos ejus superiori similis, carnei coloris: capitulis etiam & semine parum differt.

Cistus mas. II.

Nascitur & in Hispania, & diutius reliquis maris generibus floret: illius item ramuli teneriores, rorulentum quidpiam pingue & odorum sub Autumnum contrahunt.

Dubium non est, quin Hypocistis sub hoc genere etiam crescat: nullam tamen, quemadmodum nec sub tribus subsequenibus, observavi.

TERTIVS superioribus brevior est, non minus tamen fruticosus: tenuiores habet ramos, folia superiore breviora, dilutiore viriditate prædita, magis rugosa, pingua & odorata, florem alijs similem, dilutius rubentem, & aliquantulum odoratum, quam notam in reliquis Cisti Maris generibus non deprehendi: hujus capitula superioribus paulò minora sunt, & suis involueris (quæ florum calices sunt) diutius occultantur, semen in capitulis æquale.

Cistus mas. III.

Hunc duntaxat in Lusitania spontè nascentem, supra Olyssipponem itinere Conimbriensi, atque etiam in maritimis observabam.

QVARTVS humana altitudine plerumque attollitur, ut reliqui fruticosus, & ramulis aliquantulum incanis: ejus folia reliquis majora & quasi orbiculata, non nihil hirsuta & rugosa: flos superioribus forma similis, paulò major, & colore saturatiùs rubente: hirsuta, dura, pentagona capitula, superioribus majora, in quibus semen rufum, majus quàm aliorum continetur.

Cistus mas. IV.

Invenitur Regno Valentino & Arrogonum, audio etiam in Italia frequentem esse: natus in Belgicis postea hortis, semine ex illis provincijs misso.

QVINTVS humilis est, & supinus ut plurimum, multis pedalibus aut paulò amplioribus ramis ex eadem radice prodeuntibus: folia crispa sunt & quodammodo sinuosa, candicantia & hirsuta, gustus acerbi & adstringentis: flores ramulorum summitatibus æquali altitudine & quasi umbellatim nascuntur, superioribus paulò minores, sed elegantis ex rubro purpurascens coloris & intensioris quàm in quarto: capitula reliquis minora, suis involueris plerumque contacta, semen continent reliquis simile sed magis atrum.

Cistus mas. V.

Hunc in sola Lusitania nascentem videbam solo admodum arenoso: nec usquam frequentiore

quentiorem quàm apud monasterium *Pera longa* dictum, quinto supra Vlyssipponem miliarum, semine maturo onustum, flore in nonnullis plantis etiam Novembri mihi conspecto. Semen in Belgium reversus, ut ceterorum Cisti generum aliquot amicis communicabam: sed nemini natus est hic frutex, præterquam uni Petro Coudebergo Pharmacopæo doctissimo & rei herbariæ studiosissimo, quem tamen diu conservare non potuit, nam subsequens hiems satis rigida abstulit.

Reliqua genera quæ hiemem superarunt, omnibus rei herbariæ studiosis qui in Belgio vivunt, satis nota, cum ea aut in suis hortis alant, aut aliquando aluerint.

Florent verò omnes isti Cisti Aprili, aliquando etiam maturius, nonnumquam serius, pro regionum & locorum natura & temperamento: semen Augusto, Septembri & Octobri maturefcit.

QUATVOR priora Maris genera communi vocabulo dicuntur Hispanis *estepa*: quintum genus peculiariter Lusitanis *rosella* vocatur.

CISTVS FEMINA.

CAP. XLVI.

Cisti femina
varietas.

Cisti femina
historia.

CISTVM feminam etiam in suas species distribuam. Nam aut elatior est, & rectis virgis fruticans, sicut Mas: aut supinus & humi sparsus, ut Erica vulgaris Myricæ folio. Deinde utrumque genus colorem in flore variat, qui maxima ex parte candidus est, quandoque luteus, seu Ochtræ colore.

EST igitur Cistus femina frutex ramosus, cubitum interdum altus, nonnumquam humi stratus, gracilibus, nigricantibusq; ramis, folio non minore quàm in maris quarto genere, circinatæ ferè rotunditatis, rudi & aspero, viridi tamen, saporis adstringentis & acerbis: florem habet paulò minorem quàm mas, quinti generis flori penè similem, album, nonnumquam etiam flavum, luteis fibris, ut in rosa silvestri, medium florem occupantibus: capitula minora sunt maris capitulis, nigriora, non mucronata, sed nonnihil compressa superiore parte, semen paulò nigrius & satis magnum continentia.

Recti & supini qui album florem gerit magna est in Hispania, Lusitania, Gallia Narbonensi & Aquitania abundantia. Qui verò luteum profert, nonnullis duntaxat Hispaniæ locis, & extrema Aquitania Cantabris finitima, circa Bayonam vidisse memini.

Hispani Cistum feminam vulgò *xara-estepa* vocant, nomine ex Maris & Ledi appellatione composito. Narbonensis Galliæ incolæ, qui circa Mompelium vicinisque locis habitant, meo tempore *mouges* vernacula lingua dicebant.

CISTVS autem uterque, mas & femina, Græcè dicitur *κισος*, Dioscoridi, quem & *κίσαρον* & *κισαρον* à quibusdam vocari scribit.

PORRO, quàm multis annis habui opinionem, hic dissimulare nò possum. Ea est, Theophrasti græcum exemplar multis jam sæculis mendosum fuisse, & Historiæ Plant. lib. VI. cap. II. initio, *κισου* pro *κισου* legendum esse, errore à librarijs facile admisso, ob vocum affinitatem.

Nam cum Theophrastus de arboribus agens lib. III. Hist. Plant. cap. ultimo, aded diligenter Hederam in summa genera, humi repentem & in altum se attollentem, hanc denuò in tria genera, candidam, nigram, & quæ Helix appellatur: tertio, singula genera in multas species distribuerit. Cur lib. VI. ejusdem Hist. cap. II. quasi sui oblitus, inter suffrutices Hederæ denuò meminit, ejusque duo duntaxat genera facit, utriusque florem rosæ silvestris tribuens? cujus obsecro quænam est similitudo cum Hederæ flore omnibus notissimo?

Certè sic ego existimo, mendosum Theophrasti exemplar in ca usa fuisse, cur Plinius (qui plerumque ex Theophrasto sua depromit) de Hederæ acturus lib. XVI. cap. XXXIII. Nat. Hist. ex Theophr. lib. VI. capituli secundi initium ad verbum mutuatus, reliquam deinde Hederæ historiam ex ejusdem lib. III. persequutus sit.

Sic enim habet Theophrastus, *καὶ γὰρ κισοῦ δύο γένη διαίρουσι. τὸ μὲν ἄρρεν, τὸ δὲ θῆλυ τῶ τὸ μὲν μείζον καὶ σκληρότερον, καὶ λιπαρότερον ἔχει καὶ τὸ ἀνδρὸς ἐπιπορφυρίζον. ἀμφω δὲ ὁμοία τοῖς ἀγρίοις, πλὴν ἑλαττω καὶ ἄσσμα.*

Plinius autem, Hederæ duo genera prima, mas & femina, major traditur mas corpore, & folio

Kises.
Kisægs.
Kisægs.

Theophrast.
emaculatus.

Plinius Theophr.
mendosum
exemplar
sequutus.

folio duriore etiam ac pinguiore, & flore ad purpuram accedente. Vtriusque autem flos similis est rosæ silvestri, nisi quod careat odore.

Item lib. XXI cap. IX. de coronis agens. Vtuntur è ferulis, & corymbis, & hederæ flore purpureo. Est & in alio genere earum silvestribus rosis similis. Et in ijs quoque color tantum delectat, odor autem abest.

Similiter cum de Ladano agit lib. XII. cap. XVII. Hederam pro Cisto ponit. Verum autem Ladanum (inquit) Cypri insulæ, & esse œsimum hircorum barbis genibusque villosis inhaerens, sed hederæ flore deroso partibus matutinis, cum est rorulenta Cypros, &c. Quod satis indicant subsequenda verba. Sunt qui herbam in Cypro, ex qua id fiat, Ledam appellat, &c. Nam Ledon Cisti genus esse, neminem ignorare arbitror, & paulò post demonstrabimus.

Sed lib. XXI III. cap. X. *κισθὸν* à Cisto distinguit. Nam postea quàm de Hederæ facultatibus egit, subiungit, Græci vicino vocabulo ciston appellant fruticem majorem Thymo, folijs ocymi. Duo ejus genera. Flos masculo rosaceus, feminae albus. Ambo profunt dysentericis, &c. Et paulò post, Sub his maxime nascitur Hypocistis, quam inter Hederas diximus.

CETERVM Cisti folia, & parva germina trita, aded desiccant & adstringunt, ut ulcera glutinare valeant: Flores autem efficaciores sunt, sic ut cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusque & humiditates persanent: nomas per se illiti cohibent, vetustis ulceribus, & igni ambustis cum cerato medentur.

HYPOCISTIS verò, quæ Græcis *ὑποκιστὶς* dicitur, à nonnullis *ρόβηθρον*, ἢ *κύνθος* cognominatur teste Dioscoride. Plinius scribit orobathion à quibusdam dici, arefactam in umbra, sistere alvum ex vino austero nigroque, siccare & spissare, & rufam stomachi rheumatismos emendare: potam tribus obolis, sanguinis excreationes, cum amylo dysenterias potam & infusam, vetera quoque ulcera purgare.

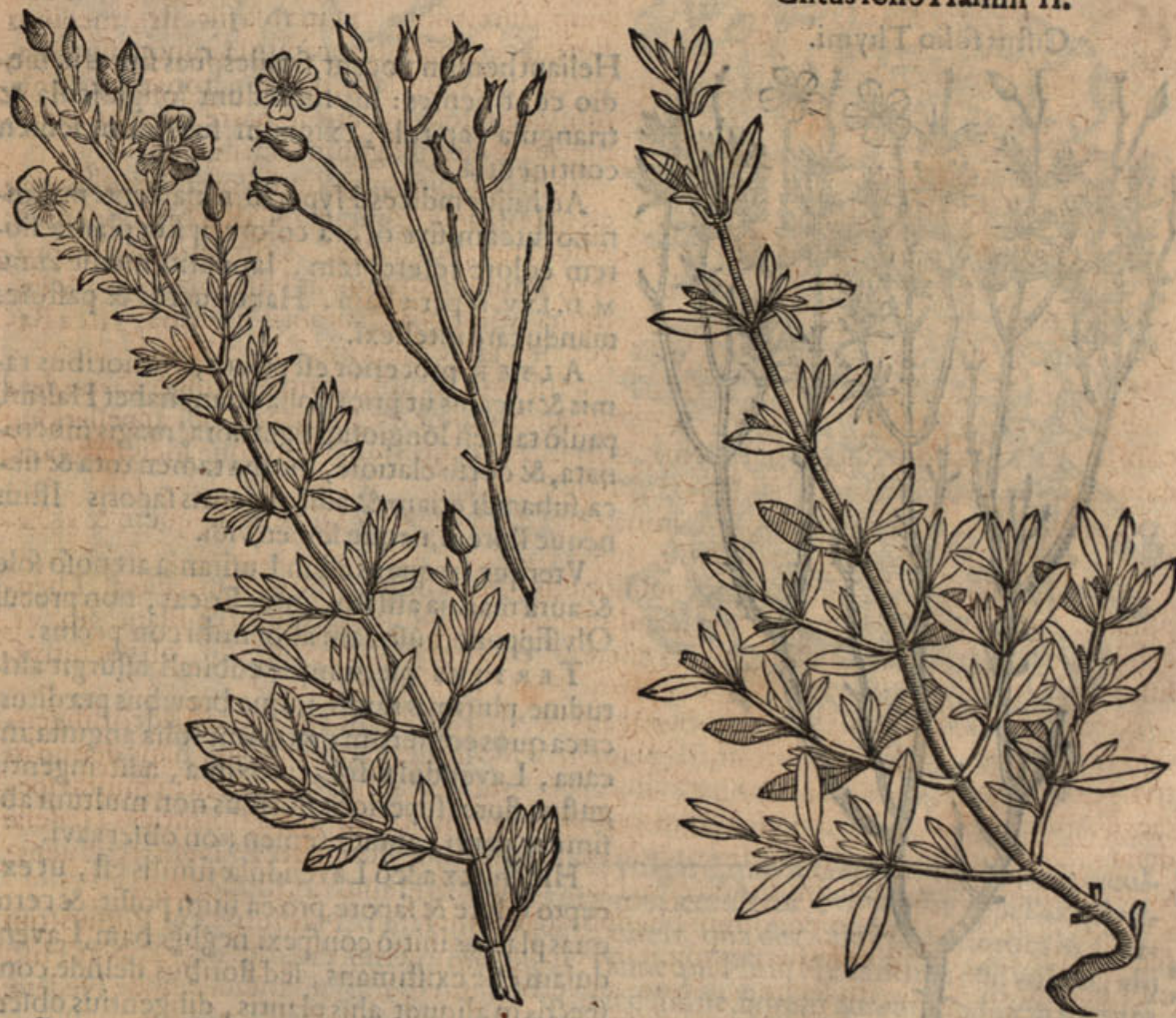
CISTI FEMINAE CLASSIS ALTERA.

CAP. XLVII.

ALIQUOT præterea Cisti genera in Hispania & Lusitania observabam, quæ ad Feminam veluti ad primarium genus, meo iudicio, potius referenda, quàm ad Marem, aut Ledon: quandoquidem nullo pingui lentoque liquore sunt obsita, nec roseum five purpureum florem habent.

Cistus folio Halimi I.

Cistus folio Halimi II.

PRIOR cubitales aut ampliores profert ramos, graciles, satis fruticosos, in quibus folia Portulacæ marinæ similia, sed omnino incana ut Halimi (à quo cognomen indidi) obtusiore mucrone, subacidi & adstringentis gustus: summis ramis multi inhaerent flores, quinque folijs constantes, flavi coloris, minores quàm in superioribus, illi Cisti generi quod nonnulli Helianthe-

Cistus folio Lavendulæ.

Cistus folio Sampfuci.

Cistus folio Thymi.

Hypocistin
lutea.Cistus folio
Halimi L.Cistus folio
Lavendulæ.Cistus folio
Sampfuci.

Helianthemum vocant, similes, suas fibras in medio continentes: his succedunt longiuscula & triangula capitula, exiguum subrotundum semen continentia.

Ad hujus radices Hypocistin nascentem omnino luteam, sive ochrea colore, ipsius plantæ florem colore referentem, Ianuario mense anno M.D. LXV. reperiebam. Hanc pueros & pastores manducare intellexi.

ALTER procerior est priore, firmioribus ramis & incanis ut prior: folia etiam habet Halimi, paulò tamen longiora, angustiora, magis mucronata, & dorso elatiore, incana tamen tota & sicca, subacidi etiam & adstringentis saporis. Istius neque florem, neque semen vidi.

Vterque frequens est in Lusitania arenoso solo & aura marina afflato, inter Ericas, non procul Olyssippone, nusquam alibi mihi conspectus.

TERTIUS plerumque cubitali assurgit altitudine, plurimis ramis, iisque brevibus præditus, circa quos confertim nascuntur folia angusta, incana, Lavendulæ folijs proxima, adstringentis gustus flores superioris floribus non multum ab similes, parvi, candidi: semen non observavi.

Hic frutex adè Lavendulæ similis est, ut excepto odore & sapore, pro ea sumi possit: & certè quas plantas initio conspexi, negligebam, Lavendulam esse existimans, sed floribus deinde conspectis in aliquot alijs plantis, diligentius observatas, Cisti genus esse deprehendi.

Solo Valentino regno hoc Cisti genus inveniebam aridis & petrosiss locis quarto à Valentia miliari, Aprilis initio.

QUARTUS frutex est multos graciles ramulos proferens, in quibus folia parva, quasi circinata,

nata, incana, Sampfuco similia, paulò minor, & dorso eminente, contrarijs inter se pediculis, ut in ceteris Cisti generibus, nascuntur, & adstrictionem habent cum quadam aciditate & falsedine conjunctam: flos in summis ramis copiosus quinis albis folijs constat, quorum medullium macula ex purpura nigricans inficit, villis & staminibus flavis medium florem occupantibus: capitula deinde lini ferè exigua, trigona, in quibus semen minutum Hyoseyami, ex nigro candicans sive cinereum continetur: totus verò oblongus ille ramulus qui florem & capitula sustinuit, semine maturo arefcit, ut in singulis Cisti generibus.

Primum hunc inveni in Hispaniæ Castella veteri, supra oppidum cui nomen D. Martini del Castañal: deinde copiosum circa Caraijejo, & toto Bætico agro inter Tagum & Anam flumina.

Hispani *Quirñela* aut *quirinela* appellant, communi ferè cum Ericæ minoris vulgatio- ris vocabulo, quia fortassis inter Ericas numerant.

QUINTVS pedali fruticat altitudine, ramulis ex purpura nigricantibus, duris, lignosis, qui magna ex parte sine folijs conspiciuntur, præterquam circa eorum summitates, in quibus confertim nascuntur exilia admodum, viridia, Thymi foliorum æmula, adstringentis gustus: florem summis ramis fert superiori similem, minorem, & nullis maculis infectum: semen non observavi.

Hic mihi solùm conspectus est extrema Bætici parte, qua Castellam & Lusitaniam spectat: fieri tamen potest ut etiam alijs locis nascatur.

CISTI FEMINAE TERTIA CLASSIS.

CAP. XLVIII.

SUPERIORIBVS proculdubio conjungendæ sunt plantæ, hoc capite subijciendæ, cum & forma respondeat, nec dissimile sit temperamentum.

Chamæcistus I.

Chamæcistus II.

OMNIBVS nota est planta pluribus regionibus vulgaris, quam Germani, quòd locis incultis inter Ericas nascatur, & folijs Hyssopum vulgarem æmuletur, *heyden yssop* appellant, floribus vel albis, aut pallidis, sed maxima ex parte aureis, qua de causa Herbariorum in Germania vulgus *Consolidam auream* nuncupat. Sunt qui Plinij *Helianthen* esse volunt, alij *Panacem Cheironeium* Diosc. cui folium amaraco simile, florem aureum, radicem parvam nec altè demissam tribuit. Ego ad Cisti feminae tertiam classem reducendam censeo: quemadmodum & alia genera subsequenti in meis peregrinationibus observata.

MULTOS promit Chamæcistus alter ex eadem radice ramulos, tenues, oblongos, summa tellure sparfos, subrubentes, in quibus exigua folia, ordine quodâ & duplici ferie, quemadmodum

Cistus folia
Thymi.

Cisti femina
Classis III.

Chamæcistus
I.

Consolida
aurea.
Heliantha.
Panax Chei-
ron.

Chamæcistus
II.

admodum in reliquis Cisti generibus, disposita, Serpillo ferè similia, nigricantia & hirsuta, crassaque: sub florum autem partum, in novellis ramis, longiora & candidiora: flores in extremis iisdem novellis ramulis terni aut quaterni, oblongis & hirsutis pedicellis inhaerentes, quinque folijs, ut superioris flores, constantes, illisque magnitudine pares, sed aurei planè coloris & odorati: semen observare non licuit: radix multifida, aliquot fibris latè sparsis capillata.

Nusquam nisi in summis Austriae & Styriae Alpibus inveniebam, idque semel, mense Augusto florentem: in hortum verò translata, ubi illam aliquot annis alui, Maio mihi floruit: sed flores cum suis pedicellis nimium caduci, omnem observandi seminis occasionem planè ademerunt.

Chamæcistus III.

Chamæcistus IIII.

Chamæcistus
III.

DODRANTALIBVS est Tertius ramulis, humi similiter diffusis, quos bina semper contrariò inter se situ sepiunt folia, Myrti tarentinae folijs æqualia aut angustiora, supernè cinerea quadam lanugine obducta, infernè verò omnino incana, gustu adstringente & nonnihil amaro prædita: pedicellos postea exerit duas aut tres uncias longos, quibus insident quini aut semi flores superiori ferè forma similes, quos pictor malè expressit, & sculptor corrupit, lutei coloris: his succedunt trigona parva capitula, semine inæquali, minuto, ruffo plena: radix lignosa, dura, vivax: in hoc etiam ramuli flores sustinentes, maturo & deciduo semine, exsiccati & confringi plerumque solent.

Maxima abundantia nascitur in omnibus illis montibus qui à Catemberg Danubio imminenti, ad Alpes Austriacas continua quadam serie procurrunt, tum etiam in Hamburgensi Pannoniæ monte, aliisque ejusdem Provinciæ locis sublimioribus præsertim, siccisque, gramine tamen tectis agris. Floret Maio, semen maturum est Junio.

Chamæcistus
IIII.

QUARTVS exigua est planta, tenuibus, lignosis, humique sparsis virgulis prædita: folijs primo generi, quod Helianthen putant, similibus, minoribus tamen, omnino cædicantibus, gustu adstringentibus: flores extremis ramis insident, quinque folijs constantes coloris interdum albi, ut plurimum pallidi, staminibus medium florem occupantibus: semen triangulis capitulis Lino paribus inest exiguum, rufum. Radix lignosa & fibrosa.

Chamæcistus
V.

QVINTVS ab hoc non differt magnitudine & ramulorum tenuitate: flores item similes, semina similia: sed folia angusta omnino & tenuia, Cisto folijs Thymi (qui quintus est in secunda Cisti feminae classe) respondentia, incana etiam & ejusdem temperamenti. Radix perinde dura & fibrosa atque superioris. Flores aperit uterque Maio.

Frequens est utraque plantula Salmanticensi agro, ubi perdiguera ab incolis appellatur, quia perdices circa eam frequenter se volutant, & pulverant.

SEXTVS

Chamæcistus v.

Chamæcistus vi.

Chamæcistus vii.

SEXTVS dodrantales aut majores humiq; *Chamæcistus*
 fusos ramulos habet, multis oblongis angustis- *vi.*
 que folijs, nullo certo, sed cõfuso ut plurimum
 ordine dispositis, septos, præter vulgare in om-
 nibus Cisti generibus foliorum situm, saporis
 initio velut gummosi, deinde amaricantis: ex-
 tremos ramulos bini aut terni occupant flores
 quinque foliolis constantes, lutei, cum suis in
 medio staminulis, coloris: quibus succedunt
 trigona capitula satis magna, majusculum &
 inæquale semen continentia: radix lignosa, du-
 ra, vivax, foris nigro cortice obducta, & in ali-
 quot ramos sparsa.

Rarior est, nusquam enim nisi in monte Ba-
 densibus thermis imminente, quarto à Vienna
 Austriæ miliaribus, atque in Hamburgensi duobus
 à Posonio Vngariæ urbe miliaribus, pauculas
 plantas inveniebam florentes mense Junio, quo
 tempore, aut paulò post, semen etiam perficit.

OBLONGIS, quandoque dodrantalibus *Chamæcistus*
 tantum serpit Septimus ramis, humi diffusis, *vii.*
 nigricantibus, in multos alios breves ramulos
 divisus: folia frequentia & conferta sunt, bina
 semper inter se opposita, exigua, Serpillo mi-
 nora, Thymi durioris folijs haud majora, cras-
 sa, superiore parte viridia, infernè candicantia,
 amaricantis saporis: extremis ramulis innas-
 cuntur bini aut quaterni flosculi simul juncti, per-
 pusilli, è quinque foliolis cõpositi, carnei quasi
 coloris: his succedunt capitula, maturitate in
 quinque crenas sese aperientia, & semen exile

admodum ostendentia: radix dura, lignosa, aliquot fibris donata est: quinetiam rami subin-
 de tenues fibras agunt. Exsiccata planta non injucundo spirat odore.

Chamæcistus VIII.

Chamæcistus
VIII.

Cistus annuus.

Cistus.

Cistus an-
nuus I.

Nascitur tenui solo inter saxa, in summis Enceberg/Encalben/ & alijs Austriacarum Styriacarumque Alpium supercilijs. Floret Junio, interdum etiam paulò maturius, pro temporis quo nix, quæ juga illa tegit, maturè aut serò solvitur, ratione.

Cùm Pannonicarum stirpium historiam primùm evulgavi, nondum mihi constabat quòd istam plantulam referre deberem, quòd mediam quandam naturam inter Chamæcistum & Cneorum Matthioli obtinere videretur: eam ob causam inter utriusque capita locaveram, & ἀνώρουμ reliqueram, liberum cuique faciens quo potissimum nomine appellare liberet. Sed diligentius postea observatam, inter Chamæcisti genera reponere placuit, impellentibus me, ut ita facerem, aliquot causis.

OCTAVVS palmaris est aut paulò amplior, superioribusque firmior, multis lignosis, rectis & nigricantibus ramulis præditus, quos numerosa & adèd conferta ambiūt folia, ut quaternis versibus digesta videatur, Myrti minoris folijs non dissimilia, minora tamen & hirsuta, licet atra viriditate supernè splendeant, quorù gustus adstrictionis particeps est: flos unicus interdum & alter extremis ramulis exit, satis crasso pediculo subnixus, unico quidem constans folio, sed quinque profundis crenis, iisdemque velut circinnatis diviso, ut quinque folia habere videatur, ejusdem cum primo genere penè magnitudinis, coloris ex albo purpurascens, & quasi carnei dilutioris, decem staminibus extrema parte nigris, & stylo oblongo purpurascens medium florem occupantibus: floribus excussis apparent pentagona capitula obtusè mucronata, quæ maturitate aperta, semen continere deprehenduntur exile admodum, flavi coloris.

Rarissimum hunc fruticem duntaxat in Encealben jugi scopulis nascentem observabam, unde florentem sub mēsis Junij finem erui; semine verò prægnantè in Deptzsalben summo supercilio, duobus supra Neuberg miliaribus. Semel atque iterù ex ijs jugis cum suo cespite desumptum in meū hortulum trāstuli cū alijs elegantibus alpinis stirpibus: sed mitescere noluerūt.

NULLVM nomen vulgare has plantas obtinere intellexi præter Primam, quæ, ut dixi, Heyden pffop à Germanis dicitur: Tertiam quæ ab Austriacis Heyl aller Welt Kraut vocatur, à præstanti videlicet curandorum vulnerù facultate (quo etiam nomine ipsos donare audio Priorem) & Quartam atque quintà ab Hispanis perdiguera appellatas. Sunt autem omnes perpetuò virentes & sua folia per hiemè retinentes: sed eorum flores admodu caduci, & statim senescētes.

CISTVS ANNVVS. CAP. XLIX.

VT Superiores plantæ multos durāt annos, sic quas hoc capite describam, Chamæcisto, mea opinione, cōgeneres, annuæ sunt duntaxat, & primo à fatu anno perire solent.

I. PRIOR in vinetorum apud Salmanticensis marginibus, & Granatensì Regno mihi observata, longiusculis hirsutis, rectis, & raris est virgulis, folijs autem amplioribus quàm in Chamæcisto primo, magisque viridibus, adstringentis

gentis gustus: flos Chamæcisti primi flori similis, pallidus aut albicans est, semen minutum rubescens in trigonis capitulis, duplo quàm Chamæcisti primi majoribus continetur.

Castellani *surmera* vocant, quia forsitan, ubi hæc nascitur, tubera, quæ illis *turmas* dicuntur, crescant, Granatenses *yerva del quadrillo*. An Hydnohyllon herba, quam Pamphilus in glossis, teste Athenæo lib. 11. Deipnosoph. tradit supernascentem tuberibus, cujus indicio subesse tubera cognoscunt? *Hydnohyllon.*

2. Ejus alia species invenitur longioribus aliquantulum virgis, non tamen minùs hirsutis, angustioribus etiam folijs, cujus flos minor, pallidus, valdè caducus, capitula & semè similia.

ALTERAM, Madritiana silva inveniebam, secundo ab urbe Lutetia miliari, pedali altitudine assurgentem, exiguis, tenellis, rectis, nec admodum ramosis cauliculis: oblongis folijs, angustis, hirsutis, diluta viriditate præditis, quæ cum ramulis per Canticulæ ætus pingui quodam & lento humore sunt obfita: flos pusillus est, quinque folijs constans, punicante macula insignitis, pallidi alioqui coloris ut superior: tenella admodum & triquetra capitula pusillum & cinereum semen continent. *Cistus annuus 11.*

Hujus nullum vulgare nomen intellexi. Sed utraque Maio mense floret.

Prioris semen, maximè commendari ad nephriticos dolores, atque ad alios usus utile esse, me monebat Doctis. vir Simon de Tovar Hispanensis Medicus.

CISTVS LEDON.

CAP. L.

SVPEREST ut tertium Cisti genus in suas species etiam distribuamus, quæ non minùs varix sunt quàm in Cisto femina. Initium autem abs omnium vulgatissimo, & pinguisimo per Hispanias nascente faciemus. *Cistus Ledon.*

Cistus Ledon 1. angustifolium.

1. PRIMVM igitur Ledon fruticat ad hominis altitudinem, quam etiam interdum superat, ramis frequentibus, lignosis, duris, nigris: folia, quemadmodum & rami, ex adverso sita sunt, oblonga, transversum digitum quandoque lata, nonnumquam etiam latiora, supernè ex viridi nigricantia, infernè candicantia, quæ cum tenellis ramulis pingui quodam odorato, calido, & transparente liquore aded copioso aspersa sunt, ut procul etiam ex splendore conspici & agnosci possit, odor autem octava miliaris germanici parte naribus percipi: flore est inter reliqua Cisti genera & pulcherrimo & amplissimo, magnæ Rosæ instar, simplici quinque foliorum textura, omnino interdum albo, sed cujus singula folia circa unguem ex purpura nigricante macula rhomboide nunc majore, modo minore & angustiore, ut plurimum infecta sunt, floris umbilico multis croceis fibris pleno, ut in alijs Cisti generibus: capitula in longis pediculis, folijsque suis denudatis, omnium maxima, rotunda ferè & plana, non mucronata, & sæpenumero decagona, dura, interius flavescencia, quibus dehiscentibus, semen decidit copiosum, subrum, omnium minutissimum. *Ledon 1. angustifolium.*

Tota planta, dum resiccata est, quendam candorem contrahit, pinguem tamen illum suum lentorem & suavem odorem non amittit, sed eum retinet ad multos etiam annos.

Crescit hoc genus multis Hispaniæ & Lusitaniæ locis frequentissimè, pistoribus ad calcandas fornaces, & tenuioris fortunæ hominibus struendo igni serviens. Nusquam tamen abundantius quàm in collibus eorumque declivibus inter Tagum & Anam flumina, & toto ferè monte *Sierra morena* nuncupato, ut mihi aliquando contigerit ad viginti ferè miliaria per hujusmodi frutices iter facere.

2. Superata Calpe, littore marino, quâ Malacam iter est, latiore nascitur folio, quasi ad Lauri angustifoliæ foliorum formam & amplitudinem accedente: non minus tamen pingui lentoque illo humore abundat, quàm jam descriptum. *Ledon 1. latifolium.*

Hispani utrumque *xara*, Lusitani priorem speciem *estepa* appellant.

ALTERVM genus, ubi sponte nascitur, brevius est, & bicubitalibus duntaxat assurgit stolonibus, ramosis: rami sunt fragiles, folia omnium, inter Cisti genera quæ observabam, maxima, su- *Ledon 11. latifol majus.*

Ledon latifolium II. majus.

Ledon II. latifolium minus.

Ledon III.

Ledon II. la-
tisfol. minus.Ledon III.
Cyprium.

ma, supernè viridia, infernè nonnihil candicantia, Hederæ foliorum formam interdum, & Populi nigrae plerumque æmulantia, satis rudia & carnosæ, hieme rubedinem nonnullam contrahentia, subacidi & adstringentis saporis: flos candidus, Cisti femine flori par: capitula pentagona, mucronata, exili & nigricante semine referta sunt.

Tenellæ plantæ neque pingues, neque odoratæ sunt, sed annotinæ duntaxat, & vetustiores, Autumno præsertim, quo tempore omnes Cisti species quæ pingues sunt, abundantiore succo, crassiore saltem & magis tenaci prægnantes esse mihi visæ sunt.

2. Hujus generis alia species etiam invenitur, per omnia ferè similis, sed humilior, neque cubitum excedens: folia etiam minora: flore, semine, gustu conveniunt.

Vtrumque genus nascitur in ea montis Mariani (vulgò Sierra morena dicti) parte, quæ superanda est ijs qui Vlyssippone Hispalim iter faciunt. Invenitur etiam quibusdam collibus Granatæ vicinis.

Primam speciem incolæ *xara-xarguna*, & *xaron* vocabant: Granatenses *xara-estepa*, eodem quo Castellani Cistum feminam nomine. Altera species incolis *xaquarça* dicitur.

TERTIUM in Hispanijs non observavi, sed femine ex Italia misso Cyprij Ledî nomine, nobis & plerisque alijs Belgis rei Herbariæ studio sese oblectantibus natum est, cubitali, interdum majore altitudine, fruticosum, nigricantibus ramis, carnosis folijs, & præ saturata viriditate nigricantibus, mediæ inter primi & secundi generis

generis folia magitudinis, brevioribus tamen, & rhomboidis quodam modo figuræ, quæ cum novellis ramis lento & rescido humore obsita sunt, non aded ramen abundantæ & denso, neque etiã aded odorato, ut in primo genere: flos albus est, secundo generi similis, semen etiam exile nigricans in rotundis capitulis.

QUARTVM genus multis ramis fruticat, cubito longioribus, lentis & flexibilibus, hirsutis, albicantibus: folia reliquis Ledi generibus molliora, ad Cisti feminæ folia accedunt, verum paulò longiora, angustiora, hirsuta, nigriora, & lenta pinguedine conspersa, non modò verno tempore, sed etiam per totam æstatem conspiciuntur: flos albus est Cisti feminæ flore non minor, nec ei ab similibus: capitula exigua membranaceis quibusdam & laxis involucreta, semen continent omnium inter Cisti genera maximum, nigrum.

In sola Castella veteri hoc genus observabam, vicinis pago S. Martini del Castañal locis, ubi ab incolis *Ardvieja* nuncupatur, aded frequens, ut vulgare sit istuc proverbium,

Quien al monte va, y mas no puede, Alomenos ardivieja coge. hoc est.

Quicumque montem accedit, potiùs quàm inanis redeat, vel *Ardvieja* (plantam vilissimam) colligat. Apud nostros Belgas satum feliciter provenit.

Ledon v.

Ledon vi.

QUINTVM eadem qua proximè descriptum assurgit altitudine, verum ramis duris, lignosis, nigricantibus: oblongis oleæ folijs, angustioribus, fuscis, pinguibus, & lento humore conspersis, quemadmodum & novelli ramuli: flos albus omnium ferè minimus: longa & angulosa capitula, in quibus semen ex rufo nigricans, exiguum.

Ad hujus radices genus illud *αιμοδωρον*, sive *Cynomorij*, *Hypocistis* nuncupatum, adnatum inveniebam, multis veluti squamis, ut quod in aliorum Cisti generum radicibus crescit, compactum, pallescentis coloris, quibusdam tamen lineis purpurascentibus & nonnihil virescentibus distincti, cytinos suos summa parte proferens, lentoque & glutinoso succo totum prægnans.

Nihil isto Ledi genere vulgatius toto Valentino regno, & Narbonensi Gallia, ubi aliud *Ledum* non observabam: sed in plerisque alijs Hispaniæ & Lusitaniæ locis etiam invenitur.

SEXTVM penè Quinto simile est, brevius paulò, minoribus angustioribusque folijs, lento humore aspersis, quemadmodum illius folia: flos major est, albus item, & quinque folijs constans, semen etiam respondet.

SEPTIMVM cubitale est, multis & frequentibus ramis fruticans, cineraceo colore præditis, quos sepiunt frequentissima folia *Rorismarini coronariæ* foliorum æmula, omnino canescen-

Ledon VII.

Ledon VIII.

Ledon IX.

Ledon VIII.

Ledon IX.

Ledon X.

canescentia & hispida, nec minus pinguis, & lento succo perfusa cum suis tenellis ramulis, quàm quintum genus: flos summis ramis copiosus, candidus, superiori similis, nec semen dissimile.

Valentino etiam Regno hæc duo postrema mihi duntaxat observata sunt, circa Xativa, & ab incolis *xaguarço* dicuntur.

OCTAVVM eadem qua superius magnitudine crescit, rami tamen magis expansi sunt, folia tenuiora, superna parte ex fusco viridia, inferna verò candicantia, ut Rorismarini coronariæ folia videantur, gustu tamen adstringentia, licet lento quodam & pingui humore sint cum tenellis ramis obsita: numerosi flores secundum ramorum longitudinem nascuntur quinque folijs constantes, exigui, postremò tamen descriptis pares, lutei coloris: semen in pusillis capitellis ex cinereo nigricans.

Invenitur hoc frequens incultis illis locis citra Tagum, supra Olyssipponem, cum Cisto folijs Halimi, & nonnullis Baticæ, ubi ab incolis *Romero*, id est, Rosmarinus appellatur.

NONVM minus est superiore, folia paulò majora, neque subtus incana ut in præcedente, sed rariora & magis glutinosa sunt: ramulos, quibus flos inhæsit, tenues, exsuccos, planeque retortidos, aliquot inania capitula & omnino hiantia jam excusso semine, sustinere deprehendebam.

DECIMVM pedali duntaxat est altitudine, ramulis exilibus, lignosis, satis tamen fragilibus, nigricantibus, pinguibus, & quodam lento humore madentibus: folijs longè minoribus quàm in Nono, non multum à Thymi folijs dissidenti-

Ledon x.

diffidentibus: flores non observavi, quemadmodum nec in superiore: sed in oblongis ramulis quasi umbellatim prodeuntia capitula exigua & superiore parte aperta, inania jam & cum suis ramulis arida.

Nascuntur verò hæc duo postrema, in extrema Bætica parte, qua Castellam novā spectat, ab incolis *xaguarço* nuncupata: tamen posteriùs nonnulli etiam *tumeruela* appellant, quòd sub ea fortè tubera, vel potiùs, ut existimo, Hypocistis, quæ illis tuberis fortasse loco observata est, nascantur: tubera enim Hispani *turmas*, ut antè dixi, vocant.

Non minus perpetuò virente nec decidente sunt folio ista Cisti genera, quàm Mas & Femina.

GRÆCIS porrò hic frutex *λιδον*, Latinis *Ledon* dicitur: Plinius etiam *Ladan* appellat. Pingue verò illud quod ex eo colligitur *λαδανον*, Latinis *Ladanum*, officinis *Laudanum*.

EIVS colligendi rationem Dioscorides lib. 1. Plinius Naturalis Historiæ lib. XII. cap. XVII. describere. Quam verò inter recetiores Bellonius lib. 1. cap. VII. Observationum in Creta observasse ait, adscribere hîc libet, cum ab alio nemine sit adhuc prodita.

Græci colligendo *Ladano* peculiare instrumentum parant, vernaculo sermone illis *Ergastiri* dictum. Est verò id instrumentum rastro dentium experti simile: huic affixæ sunt multæ ligulæ sive zonæ è corio rudi nec præparato confectæ.

Æ. Eas leniter adfricant ladaniferis fruticibus, ut inhæreat liquidus ille humor circa folia concretus, qui deinde à ligulis per summos Solis ardores cultris est abradendus. Itaque *Ladanum* colligendi summus, imò intolerabilis est labor, cum totos dies ardentissimo canicula æstu in montibus hære necessè sit: neque facile quisquam alius ad id colligendum operam sumit præter *Calohieros*, hoc est, monachos Græcos. Nusquam autem majore copia per totam insulam cogitur, quàm ad montis *Idæ* radices, pago *Cigalinus* nuncupato, & apud *Milopotamo*. Hactenus *Bellonius*.

Si quis tamen in Hispanijs huic colligendo operam navare vellet, multò minore, ut mihi videtur, negotio magnam ejus longè purissimi, resinosi, & odorati copiam colligere posset, cum integræ aliquando, ut dixi, silvæ inveniuntur omnium pinguiissimi illius *Ledi* quod primo loco descripsi: neque illo ex *Aphrica* invecito, magna ex parte impuro, opus esset.

CETERVM *Ladanum* primo excessu calidum est, adhæc substantia tenui, proinde emolliens, & moderatè digerens, atque etiam concoquens: itaque mirandum non est, si peculiariter ad uteri vitia conveniat: similiter adstrictionis paululum habet, quocirca etiam defluentes capillos retinet: nam quidquid pravi humoris ad radices eorum resedit, id omne absumit, tum meatus quibus infixi sunt, contrahit.

LEDVM ALPINVM

CAP. LI.

I. **L**EDO non ineptè subjungetur odoratus hic atque elegans frutex, multis cubitalibus, Ledi alpini historia. lignosis, duris, humi, ut plurimum, diffusis, cinereoque cortice tectis ramis præditus: quorum extremi ramuli confusè nascentibus folijs sunt obsiti, *Chamælex* Italicæ foliorum æmulis, duris, supernè viridibus & splendentibus, infernè dilutiore colore conspicuis, mucrone interdum rotundiore & obtusiore, in ambitu villosis hirsutisque ut sunt & nova germina, adstringentis saporis: germinum extremis insidet coma florum deorsum inflexorum & propendentium, campanulæ modo concavorum, qui summa labra quinque divisuris secta habentes, foris intensius rubent, & argenteis veluti guttis (cum ipsis unde dependent petiolis) conspersi sunt, interiore verò parte dilutius rubri, aliquot staminulis intra latentibus, suaviusculi odoris: ijs succedunt exigua capitula quinque cellulis constantia, in quibus semen fulvum, minutissimum scobis instar: viridia capitula trita, suo odore capitis gravedinem quodammodo inducunt: radix dura, lignosa, oblonga: sed & rami per terram sparsi interdum fibras agunt.

Invenitur in summis *Sneberg* / *Snealben* / *Wechseln* / *Durzenstein* aliarumque vicinarum Alpium jugis inter saxa, ad devexa plerumque latera. Observavi etiam supra *Gamingam*, *Chartusia* norum

Ledum Alpinum.

Ledi alpini
genus alterū.Nerion alp-
inum.Chamaerod-
endri alp-
ina.Chamaerod-
endri
Chamaerod-
folia.
Balsamum
alpin.Evonymum
quorundam.

nortum cœnobium, in montis ascensu lapidi-
bus strato, qui subeundus est ijs, qui ad Etyos/ &
vicinas Alpes proficiscuntur.

2. Aliud ejus genus invenitur in Enealben su-
pra Nienberg/ rarioribus folijs, nec ita confertis,
majoribus, durioribus, admodum venosis, lon-
giore mucrone præditis, minimè in ambitu hir-
sutis, & prona plerumque parte flavescentibus,
aut ferrea rubigine nigricantibus: flores habet
superiori similes, sed paulò dilutiores, capitula
& semen similia. Hujus folijs & ramis adnata
aliquando reperiuntur tubercula nunc nucis
ponticæ, modò pisi magnitudine, inæqualia fo-
ris rutilante aut pallescente nonnumquam co-
lore, intus fungosa, & alba pulpa plena, adstri-
ctionis particeps, quæ gallarum vicem præsta-
re possint.

Floret utrumque genus Junio & Julio: se-
men sub Augusti finem, aut paulò serius ma-
turefcit.

NERION alpinum nobilis idemque doctis-
simus Vlysses Aldrovandus hunc fruticem ap-
pellat, teste C. V. Conrado Gesnero in descri-
ptione Montis fracti. Alpini pastores Apsosen &
Bergsosen nominant, ut ipse eodem loco & in
Epistolis, & Simlerus ad calcem Commentarij
de Alpihus referunt, quidam Barenblust/ non-
nulli Hunerlaub vocant. Primum genus omnino
intelligi existimarem à Claris. Viris Pena &
Lobelio in Adversarijs, sub Alpinæ Chamaero-
dendri odoræ nomine, nisi bacculas asparagi
vel taxi pares illi tribuerent, quas in nostro non

reperias, sed pentagona tantum capitula, ut ex ejus descriptione satis liquet. Alterum pluri-
mum convenit cum eorum montana Chamaerodendri minus odora. In Observationibus prioris iconem exhibet Lobelius Balsami alpini no-
mine: pictor tamen flores fideliter non expressit, quos in quinque crenas, non in quatuor, di-
visos esse comperisset, si ramos suis floribus onustos, à me anno M. D. LXXIIII. amicis Mach-
liniam missos (è quibus illam iconem expressit) diligentius considerasset: licet non negem
interdum fieri posse, ut quatuor tantum crenis dividantur, sic nonnumquam ludente in flo-
ribus natura: at omnes in eodem ramo tales natos esse, credibile non est.

Hic est frutex quem à nonnullis Evonymum dici, ante memini, nescio qua ratione du-
ctis. Nam in hoc ubi fractus sesamo proximus in quo acinus in quaternos versus digestus,
qualem Theophrastus, sive granum quadrangula figura, quod Plinius, illi tribuunt? Ex mo-
dò descripta sanè historia satis liquet ne minimam quidem notam ad Evonymum referri
posse. Itaque cum Gesnero loco supra memorato, & in Epistolis, Ledi potius esse, quàm Ne-
rion aut Evonymum arbitror, multum me impellente, ut ita censeam, hujus stirpis odore &
temperamento. Rustici & Pastores eorum montium in quibus observavi, utrumque genus
Kausch appellant, eoque Tinctores qui vicina loca inhabitant, utuntur ad lineas penulas na-
gro colore inficiendum. Nullum præterea usum apud eos obtinere intellexi.

LEDVM. SILESIACVM.

CAP. LII.

ISTI Ledi generibus adnumerandum etiam esse hunc non minus elegantem & ra-
rum fruticem, non est dubium: ijs enim odoris fragrantia proximus est.

Ledi Silesia-
ci hifloria.

CVBITALIBVS autem interdum est virgis, firmis, lignosis, cortice cinereo obductis,
quarum extrema in plures alias tenuiores & quodammodo purpurascens, easque etiam
nudas dividuntur: illæ vicissim in alios dodrantaes ramulos, virentes quidem, sed tomento
quodam rubiginis coloris obsitos, quos nulla serie digesta sed confusa ambiunt folia, Liba-
notidis coronariæ folijs ferè similia, sed longiora, supina parte viridia, adeoque in pronam
partem reflexa & convoluta, ut ejus nihil conspici possit præter nervum secundum folij lon-
gitudinem excurrentem, simili tomento, cum petiolo cui inhæret, pubescentem, grati &
suavis odoris, acriusculi tamen saporis: summis istis ramis insident capita ex multis brevibus
quasi squamis ferrugineis compacta, è quibus deinde sese explicat corymbacea quædam
mulatorum florum coma, oblongis, tenellis, atque virentibus, nonnihil tamen lanuginosis,
pedicellis

Ledum Silesiacum.

pedicellis inhærentium, grato odore nares ferientium, quinis foliolis albis constantium, non subluteorum (ut temerè quidam qui siccum cum flore ramum duntaxat conspexit, asserere non est veritus) decem candidis staminulis cum stylo medium florem occupantibus: his demum succedunt oblongiuscula capitula, pentagona, ossiculis fructus corni, aliquando magnitudine non cedentia, quæ dum adhuc viridia sunt, argenteis punctis distincta esse videntur, sed maturitatem adeptæ, rubiginæ sunt coloris, semenque continent oblongum, flavescens, adeoque exile, ut scobis, è ligno à vermibus eroso sponte decidentis, instar sit. Verùm peculiare est in istis capitulis, ut matura deorsum inflectantur, terramque muerone spectent, magna Naturæ providentiæ, ne semen temere effluat: nam præter reliquorum consuetudinem, à pediculo, non ab extrema cuspide, aperiri & dehiscere solent: maturo semine, terni aut quaterni alij ramuli rubiginæ tomento obducti cum suis folijs in comæ lateribus nascuntur, spem florum in sequentem annum pollicentes: radix lignosa est, & brevibus fibris donata.

Tota planta, præsertim floribus onusta, odorata est, & aromaticum quidpiam spirat: quare mirum non est, si, teste Matthiolo, vestibus iniiciatur ad eas à tineis præservandas.

Nascitur plerisque Silesiæ locis, unde non modò aliquot stirpes erutas, quæ in meum hortulum translatae per biennium duntaxat creverunt, sed etiã recentès ramos elegantissimis

floribus & suo fructu onustos, ad nos mittebat anno M. D. LXXVIII. Cl. V. D. Achilles Cromerus Nissenus, tunc R^{mo} ac Illmo Episcopo Vratislaviensi à secretis, nunc verò Brunnenis in Moravia πολιτρος: qui nos etiã pro nostra amicitia peramanter admonerat, ad montium radices aliquot se plantas invenisse, quæ flores sex folijs constantes, duodenis que staminibus præditos præferrent. Insuper addebat, qui illi dux viæ fuisset, Venatorem adfirmare, similem plantam in summis montium jugis conspexisse, jam suis floribus ornatam, quæ digitalem longitudinem non excederet: nominatam autem ab eo *heydnisch bintraut*/hoc est, peregrinam apiariam, quia videlicet apes ejus floribus delectantur.

Floret sub finem Iunii & Julio, semen Augusto & Septembri maturum est: inhærentque interdum in sequentem usque annum capitula, sic ut recenti flore, & fructu superioris anni vacuo, nonnumquam & tertij anni fructus pedicellis, onusti rami conspici possint.

ROSMARINVM silvestre vocatur hic frutex à Matthiolo: sed, ut dixi, ad Ledigena potius referendus videtur, in qua sententia est doctissimus noster Lobelius: ideoque Ledum Silesiacum nuncupavi. Si quis Boëmicum (quod in Boëmia teste Matthiolo nascatur) aut folijs Rosmarini cognominare malit, à foliorum cum illo similitudine, per me licet. Cordo haud ignotum fuisse arbitror, & Plantarum Historiæ lib. 1. Chamæpeucen ab eo appellari.

NON dubium est, quin, si quis periculum faceret, ad pleraque magni usus futurus sit hic frutex. Atque aded Silesij, teste Cromero, adversus articulorum contractiones utilem felicissimo experimento compererunt, totius plantæ decocto in solium infuso, cui ægri infideant, eoque remedio subinde repetito. Idem me hujus oleo stillatio Fabiani Ilges Nissenii tum Pharmacopæi opera & diligentia vitreis organis extracto, mensè Octobri anni M. D. LXXXII. donabat: Anno autem subsequente, ipsemet Fabianus Ducis Brigenis nunc Pharmacopæus, oleum quod è summis ejus fruticis ramis florentibus exceperat ad me misit: quod cum admodum fragrans sit, & stirpis florumque nativum odorem retineat, easdem proculdubio facultates etiã obtinebit. Nondum tamen quempiam periculum fecisse intellexi.

ISDEM porro locis quibus id Ledum crescit, nonnumquam invenitur frutex quidam pedalis altitudinis, rard amplior, tenuibus subrubentibus virgis præditus, quæ deinde in tenuiores candicantesque ramulos dividuntur, angustis longisque folijs temerè & confuso ordine eos vestientibus onustos, supernè virentibus, infernè verò canescentibus, & Salicis

umilæ

Natales

Apiaria peregrina.

Rosmarinum sil. Matthioli.

Chamæpeucen Cordi.

Cisti Silesiaci genua.

Rosmarinus silvestris ἄσσυτος.

Rosmarin sil.
ἀσσυτος.

pumilæ angustifoliæ, quæ paulò post describetur, valdè similibus folijs, nullius grati odoris, sed peradstringentis saporis: summis etiam ramis infident capitula ex multis brevibus squamis compacta cachrys modo, è quibus sese explicant aliquot flosculi tenuibus oblongisque pedicellis inhærentes, quinque foliolis, ut superioris, præditi, sed diversi coloris, rubri nimirum dilutionis sive quodammodo carnei, quibus excussis pentagona conspiciuntur capitula brevia, obruso mucrone, exili, pallescente semine plena.

Eodem quo superior tempore floret, & maturum semen profert.

Hunc sub anni M. D. LXXXII. Autumnum, è Silesia ad me mittebat Cl. V. Fridericus Sebizius Ducis Brigenfis Medicus, hac inscriptione, *Ros marinus silvestris ἄσσυτος*, Similem verò ante multos annos Machliniæ aluimus in horto; & florentem, non procul Loon arce, inter Brabantinæ Campaniæ ericeta erutum, accepimus.

SPEIRÆA THEOPHR. fortè.

CAP. LIII.

BRIGA Silesiæ etiam mihi Viennam misit elegantem hunc fruticem idem Sibizius, ipso Vere, anno M. D. LXXXVI. qui in meo hortulo repositus, egregiè provenit (umbroso enim loco collocaram ut faciliùs comprehenderet) & sequènte anno flores & semè protulit.

DVORVM autem cubitorum altitudine affurgit, tenuibus ramis seu virgis puniceo cortice obductis, per quos sine ullo ordine sparsa sunt frequentia, longiuscula & angusta folia, salignis proxima, per ambitum serrata, supernè dilutiore viriditate prædita, infernè veluti ærugine aspersa, exsiccatis cum quadam amaritudine conjuncti gustus. Extremi ramuli, digitalis ferè longitudinis, satis crassam spicam ferunt exiguorum florum, uvæ in modum congestorum, quinis folijs constantium, è quorum umbilico multa staminula prodeunt, coloris cum suo flore ex albo rubescens sive carnei, nullo peculiari odore præditorum, nisi qualis ferè in florente olea est: illis evanescentibus succedunt pusilla pentagona capitula, quæ ad plenam maturitatem pervenientia, tenuissimum & pulvereum quodammodo semen flavescens effundunt. Mense Julio floret, sub Augusti finem semen maturescit.

Qui ad me mittebat Sebizius, percontabatur an ad Syringam referri posset, propter pentagona capitula forsitan quæ Syringæ albo flore capitulis haud absimilia, minora tamen, pollinem potius, quam semen effundentia. Sed ego ad *σπειραίων*, cujus Theophrastus lib. I. cap. XXI. Hist. Plant. inter frutices qui spicam pariunt meminit, commodè referri posse iudico: Sic enim ait, πλείω δ' ἀκρόκαρπα τῶν ἄλλων ἢ τῶν δένδρων. οἷον τῶν τῆ σιτηρῶν τὰ σαχυνώδη. καὶ τῶν θαμνωδῶν, ἐρείκη, καὶ σπειραία, καὶ ἄγνος, καὶ ἄλλα ἄλλα. Et fortasse commodius quàm *Ysburnum* Matthioli, quod nonnulli *σπειραίων* esse volunt.

Speiræa Theophr.
fortè.

SALIX ANGVSTIFOLIA PANNONICA.

CAP. LIIII.

PRÆTER vulgaria Salicis genera, quorum superior Pannonia non minus ferax est quam reliquæ quas adij Provincia, peculiare quasdam salices in ea observabam, quas alibi videre non memini.

CRESCIT ergo peculiare quoddam genus juxta torrentes & udis locis, crasso caudice, & ramis in multo tenuiores frequentioresque ramulos divisim præditum, quam vulgaris ea salix quæ angustis alioqui folijs prona parte incanis est: hujus insuper folia non modò subtus canescunt, sed licet supernè viridia, quadam tamen alba lanugine pubescunt, angustiora sunt, in longiorem mucronem desinunt, frequentioraque in ramulis nascuntur: flores alijs generibus similes, pallidi, semenque minutissimum, nigrum, candida mollique lanugine exceptum, levis auræ arbitrio huc illuc fertur. Solet etiam hæc Salix alia quadam peculiari nota à ceteris distingui: nam plerumque subrubentibus quibusdam tuberculis, baphico cocco ferè similibus, onerata habere folia conspicitur. Vienna torrens, sub urbe Vienna in Danubium influens, ea maximè abundat.

Salix angustifolia Pannonica.

IN insula porrò Danubij quæ è regione Posenij est, altissimas & crassissimas salices conspiciebam maxima prægrandium Visci fruticum copia onustas. Audio etiam circa illam ipsam urbem & in Castaneis arboribus, & Coryli, rosarumque fruticibus, viscum nasci, mihi id affirmante ornatissimo viro Andrea Heindl, ejus urbis Pharmacopæo.

Viscum salignum.

Vngari salicem latifoliam aquaticam, quam ego aliquando Eleagnum Theophrasti esse suspicatus sum, Anguillara Siler Plinij esse credidit, Dalechampius platyphyllon leucophlæon cognominat, appellant *Reköttysfa*, vulgarem luteam sive pallidam *Saar fiz*, rubram *Köz fiz fa*, amerinam ex qua corbes fiunt, *kötö fiz*. Germani omnes communi vocabulo, *Weidenbaum/Weiden/ & Felber* nominant, Galli *Saulzon Saules*. Itali *Salice*, Hispani *Sauze*.

Eleagnus Theophr. Siler Plinij. Leucophlæon Dalechampi.

SALIX PVMILA.

CAP. LV.

MONTIVM herbosa & aperta juga pumilas alunt, quæ tribus generibus (præsertim quas observare potui) discernuntur.

Salicis pumilæ latifol. genus I. & II.

PRVVM enim virgas habet minimi digiti crassitudine, humi fusas, pedales, interdum etiam majores, frequentibus præditas ramulis, qui sursum attolluntur, & inter gramina emergunt uncialibus ferè folijs obsiti, supernè viridibus & splendentibus, infernè subcinereis & quodammodo canescentibus, non multum absimilibus Vitis idææ II. folijs. Fert ea in tenellis ramulis flosculorum molles spicas, quibus succedunt capitula ut in majore & latifolia salice, quæ matura aperiuntur Augusto, mollemq; lanuginem fundunt, in qua pusilla nigra grana latent: radix admodum crassa est, pro plantæ tenuitate, crassisque & oblique sparsis fibris firmata.

Salix pumila latifolia I.

ALTERVM similes fundit virgas, humi etiam jacentes, nonnumquam paulò longiores, magis scabro cortice tectas, & in frequentiores ramulos divisas, quas similia cum superiore folia ambiunt, magis mucronata, supernè viridia, infernè splendentia, licet tenui lanugine pubescant. Hujus florum spica, sive stulus crassiusculus est, illi panè similis qui in latifolia salice nascitur: radix cum superiore convenit, imò crassior quodammodo videtur, non minus quam illa dispersa, virgis etiam, secundum radicis caput, interdum fibras agentibus.

Salix pumila latifolia II.

TERTIO generi graciliores sunt virgæ, ut plurimum pedales, nonnumquam dodrautales duntaxat, rectæ, lentæ, subflavo cortice tectæ: uncialia folia, sativi lini foliorum modo

Salix pumila angustifolia I.

angusta, supina parte viridia, prona verò cinerea, & cum novella adhuc sunt, omnino cana: flos ut in vulgari flavescens, exigua, brevi, mollique spica ante folia nascitur, at in candida de-

H dam de-

dam deinde lanuginem resolvitur: radix digitalis crassitudinis, obliqua, nigra, & tenuibus fibris donata est. Crescit etiam hoc genus in udis cædis silvis infra Francofortum ad Mœnum.

*Salix pumila
angustifolia.*

INVENTVR porro in Pannoniæ & Austriæ quibusdam depressis cædis silvis & uliginosis pratis, Quartum quoddam genus, gracilibus & cubitalibus interdum virgis assurgens, non minus quàm in superiore lentis, quæ à medio ad summum ramulorum, multas ferunt exiguas florum spicas, molles & incanas, maturitate in pappum & lanuginem abeuntes: folia superiore breviora, angustiora, supernè viridia, infernè cana lanugine pubescunt & splendent: radix superiore non minus crassa est, & tenuibus fibris prædita: sed & virgulta secundùm summum radice caput, qua telluri cõhærent, subinde tenues & capillatas fibras agunt.

Nec huic dissimilis, paulò tamen latioribus folijs prædita, quæ passim in fabulosis Hollandiæ aggeribus Oceano objectis inter gramina & spartum, hæc illis nuncupatum, nascitur.

CHAMELÆA.

CAP. LVI.

*Chamelæa I.
historia.*

SVRCVLOSVS frutex est Chamelæa, ramis palmaribus, interdum minoribus, præsertim calidis regionibus: folijs perpetuò virentibus, Oleæ similibus, minoribus tamen nec incanis, sed viridibus, gustus initio amari, deinde linguam vellicantis: flores habet exiguos, pallidos aut flavos, tribus foliis constantes, ex foliorum alis prodeuntes, fructum tricocum tithymali modo, pelliculâ primùm viridi, deinde per maturitatem rubrâ, amari & fervidi gustus, obductum, durum, & ubi exsiccatus fuerit, fuscum. Floret Aprili, fructus Augusto maturefcit.

Natales.

Nascitur Valentino & Aragonum regno totaque Catalonia: verùm multò brevior & candidior quàm in Gallia Narbonensi. Certè Mompeliano agro circa Miravaux, & vicinum illi collem, viaque ad Frontignanum urbem, Setio monti, quod vulgò *Cap de Sete* dicitur, proximam, frequens est, ubi multò vegetior & viridior quàm in Hispanijs. Nunc etiam a rei herbariæ studiosis in Germania & Belgio alitur.

Nomina.

Χαμέλαια Græcis, quasi humilis Olea dicitur: Dioscoridi etiam πύρος ἄχνη, ἢ ἄχνησος, καὶ κόκορος κνίδειος dicitur: apud Latinos Græcum nomen retinet Chamelæa. Quidam Hispani *Olivilla* vocant, Narbonensis Provincia *Garonpe*.

Facultates.

DIOSCORIDES auctor est pituitam & bilem detrahere, in catapotijs sumptam, ita ut
duæ

Chamelæa tricoccus.

dux Absinthij partes ad unam Chamelææ mi-
sceantur, & Hydromelite exceptæ in catapo-
tia cogantur: in ventre tamen non liquefieri,
sed quotquot assumpta sunt regeri. Hujus
item folijs cum melle tritis fordida ulcera &
crustosa repurgari. Eisdem pænè facultates
tribuit illi Plinius lib. xxiiii cap. xv. Nat. Hi-
storia: sed lib. xiiii. cap. xxi. Chamelæam cum
Thymelæa confundit.

ALIUD porrò Chamelææ genus nobis ex *Chamelæa*
Italiâ defertur ab hac planè diversum. Id re-
cto stolone fruticat, ramosque habet admo-
dum flexibiles, tenaci cortice, & qui difficile
dirumpi potest, obductos, folia admodum
conferta, carnosa, Daphnoidis foliorum for-
mam imitantia, multò tamen minora, & in-
canâ lanugine, infernè præsertim, pubescen-
tia: flores simul congestos, quatuor foliolis
constantes, dilutissimè purpurascens, ex la-
nuginosis colorisque argentei calyculis pro-
deutes: fructum non tricoccum, ut superior,
sed unicum, oblongiusculum, tenui miniata
membrana tectum. succulenta carne, & fervi-
dum nucleum in se continente, præditum.

Eum fruticem duntaxat apud nos videbam
in hortis cultum, bisque interdum eodem an-
no florentem. Viennæ Austriæ aliquoties il-
lius semen terræ credidi, & natas plantulas di-
ligenter summaque curâ conservare volui, sed
subsequens hiems semper corrupit.

THYMELAEA.

CAP. LVII.

FRUTEX est Thymelæa pollicaris inter-
dù crassitudinis, cubitalis verò altitudinis *Thymelæa*
aut amplior, & in multas virgas divisus cubi-
tales, pulchras, tenues, rectas: quas sepiunt per-
petuò virentia folia Lini ferè, sed majora, la-
tiora, non obrusa cuspide ut Chamelææ, ne-
que adeò fragilia, sed mucronata, lenta, &
gummosum quiddam, si dentibus atterantur
præbentia: flores fert in extremis virgis copio-
sos, quatuor foliolis constantes, Oleæ ferè si-
miles, candidos, racematim fermè propenden-
tes: deinde fructum baccarum myrti inter-
dum magnitudine, paulò longiorem, initio
viridem, postea corallij modo rubrum, carne
succu plena Cerasorum instar, sub qua latet
unicum semen, nigra fragiliq̃ pellicula, al-
bam & fervidi saporis medullam obvolvens:
radix lignosa est & dura, in tenellis plantis ra-
phani modo efformata, crasso cortice tecta,
sed, quemadmodum tota planta, lento & ad-
modum tenaci.

Nascitur per totam Hispaniam locis aspe-
ris, & plerisque Narbonësis Galliæ. Floret au-
tem Julio, & toto nonnumquam Autumno,
semenq̃ subinde profert. *Natales.*

GRAECI *Θυμελαίαν* vocant, nonnulli etiam
χάμελαίαν, teste Dioscoride, *χαμπυροειδήν*, ἢ
κέσρον, ἢ *κνέωρον* (tametsi eodem capite folia
peculiariter *κνέωρον* appellari dicat) Eubœen-
ses *αἰτάλιον*, alij *λίον*. Latini Thymelææ appel-
lationem retinent: Hispani *torvisco*: cujus bac-
cis men-

cis mense Octobri & Novembri aviculis plerumque infidiantur. Ejus fructus Græcis *κνίδιον* *κόνκος*, Latinis Granum cnidium peculiari voce dicitur. Hallucinantur enim, inquit Dioscorides, qui coccum cnidium fructum esse Chamelæ existimant.

Facultates.

FOLIA per messes colligi debent, & ficcata in umbra recondi, auctore Dioscoride: & si dare libebit, antea tundi & nervi eximi Purgant autem, & aquosa ducunt, si acetabuli mensura vino diluto macerentur, moderatius autem, addita lente cocta, aut contritis olenibus, Seminis medulla, bilem, pituitam, & aquas per inferna detrahit, si viginti granorum pars interna bibatur: verum fauces adurit: itaque cum farina aut polenta, aut in uvæ acino dari debet, aut melle cocto obducta devorari. Plures ejus facultates apud Diosc. lib. IIII. videre licet.

SANAMUNDA HISPANICA.

CAP. LVIII.

SUPERIORIBVS meritò cõjungi posse existimo duo suffruticum genera, quæ Sanamundæ nomine donata per Hispanias observabam, quibus addi potest & tertium illis simile.

Sanamunda I.

Sanamunda II.

Sanamunda
I.

PRIMVS Suffrutex multis cubitalibus ramis ab eadem radice fruticat, obsequiosis, flexibilibus, cortice exteriori nigrescente obductis, alium interiorem lentum & in tenuia fila se dividente complectente: folijs Chamelæ æmulis, minoribus tamen, brevioribus, carnosisque, ad Tithymalum paraliū, aut Myrtum proximè accedentibus, sed aliquatulum hirsutis, circa ramulos confertim & serie quadam distributis, gummosis si mordeantur, amaris initio, deinde acris & adurentibus: flores inter folia nascuntur Oleæ similes, oblongi, in quatuor foliola per extremum divisi, lutei: fructus (ut ex relatu accepi) penè Thymelææ est, sed nigricantis coloris: radix crassa, & lignosa.

Frequens est regnis Granatensi & Valentino, in apricis & Sole illustratis locis: Verno tempore floret, hoc est, Martio & Aprili.

ISTIC ab Herbarijs, hoc est, ijs qui Stirpium notitiam se habere profitentur, Sanamunda vocatur, à rusticis verò *mierda-cruz*, ob purgandi videlicet facultatem, cujus causa rusticis illius regionis magno in usu est.

Sanamunda
II.

ALTER cubitalis etiam altitudinis frutex est, ramis lentis, flexibilibus, carnosis & denso cortice intectis, qui (sublata exteriori cute) per totam plantam, præsertim circa radicem, Lini aut Cannabis modo in fila diduci potest: superiores ramusculi densorum, confertorum, lanuginosorum, & veluti tomento quodam obsitorum foliorum comam pariunt, superiore minorum, & mucronatorum, falsi nonnihil gustus, sed deinde acris & calidi: exornatur hæc coma flavescensium flosculorum Oleæ similium numerosa sobole: radix crassa & lignosa superiori similis est.

Istius

Istius fructum observare etiam non potui, quandoquidem Februario florentem inveniebam petroso & salebroso loco, maritimis Bæticæ, inter Calpen & Estepona, montibusque Granatæ proximis.

GRANATENSIBVS Mauritanis Sanamunda vocatur, apud quos purgantium corporum gratiâ frequenter vsurpatur. Drachmæ enim pondere cum decocto Cicerum sumpta, mirificè purgat per inferiora. Circa Calpen, ubi vulgò *Burhalaga* appellatur, nullus illius usus, præterquam ad excalfaciendas fornaces.

Sanamunda III.

CNEORVM MATTHIOLI.

CAP. LIX.

ILLIS subijciendum existimavi elegantem hunc suffruticem, cui multi sunt rami graciles, flexibiles, lenti, surculosi, ab ipsa protinus tellure emergentes & humi diffusi: folia nullo ordine disposita ramulos ambiunt, viridia, cutanea, Thymelææ veræ proxima, ingrati primùm, deinde amari saporis, nulla aut perexigua (quantum quidem gustanti deprehendere licuit) acrimonia prædita: flores in summis surculis, sex, septem, aut plures, conferti, quatuor foliolis constantes, ex rubro purpurascens, Centauri minoris florum penè æmuli, ingrati etiam & amari saporis, aspectu tamen pulcherrimi, atque odorati, caput (si diutius naribus admoveantur) tentantes: ijs succedit fructus exiguus, Thymelææ fructui haud dissimilis, non ruber quidem, sed candidus, oblongiusculus, semen continens cinerea membrana reatum, rotundum, Thymelææ grano par: radix longa, minimi digiti ut plurimum crassitudine, interdum nigricans, majore verò ex parte flavescens, lenta, superna parte nonnumquam gracilior, unde rami flexibiles & humi dispersi emergunt, & subinde, secundùm alarum cava, satis crassas fibras flavescens agunt.

Provenit in multis montibus Viennæ vicinis tantâ abundantia, ut rusticæ mulieres, dum floribus abundat, multos ejus manipulos in forum venales adferant, cum alijs varij generis floribus, exornantium tricliniorum gratia. Nascitur etiam in Pannoniæ silvis editiore loco sitis ultra flumen Rabum sive Arabonem. Frequens etiam crescit quibusdam siccioribus pratis Francoforto ad Mœnum vicinis, præsertim silva quadam quercubus confita, circiter miliare infra eam urbem ad sinistram fluminis, inter Ericas, ubi illam candidis etiam floribus variantem conspiciebam, cujus etiam manipulos rusticæ mulieres in foro venales proponunt.

Aprili plerumque florere solet, nonnumquam etiam Maio: fructus maturus est Junio. Adeo autem fecundus est hic suffrutex, ut sæpenuerò ter eodem anno floreat, novis floribus semen semper consequentibus, quod probè maturum, bis eodem anno de una eademque planta colligere memini Viennæ Austriæ.

Cneorum Matthioli.

Cneorum
alb. Theoph.Gazam mendo-
sum ex
plant sequen-
tium.

Hippoglossum Valentinum.

Stein roset
lin.Hippoglossi
Valentini hi-
storia.

Natales.

Februario mense floribus onustum hunc suffruticem in Bæticæ solitudini-
bus cir-

MATTHIOLVS Commentarijs in Diosc. cap. de Cinamomo hunc suffruticem pro Cneoro albo Theophrasti proponit. Cum verò, quale sit Theophr. Cneorum, cuius lib. vi. cap. 11. Hist. Plant. duo genera facit, album & nigrum, difficulter judicari possit, cur huic stirpi Cneori nomen accommodare voluerit, multi mirantur. Postrema autem editio cap. de Thymelæa lib. 1111. aliud nobis Theophr. Cneoron adfert, nullis, ut ipsius verbis utar, deficientibus notis. Sed cum nudam tantum imaginem addito Cneori nomine nostris oculis subijciat, illiusque historiam planè subiceat, si parum fidei, ipsius assertioni adhibuerimus, nemo, ut opinor, vitio vertet. Diosc. & Gal. Cneoron, ad Thymelæam & Chameleam referendum esse censent doctissimi quique. Peritissimus Anguillara opinionum lib. 1. cap. de Cassia, Cneorum utrumque Theoph. arbitratur esse nostrum Rorem marinum coronarium & Lavendulam, & Gazam mendosum exemplar secutum, ὃ δὲ μέλας εἶσμος, pro εἶσμος legisse, propterea nigrum odore care interpretatum esse. Cujus rei causa mirificè illum exagitat Matthiolus. Certè meus Theophrasti Græcus codex qui Venetijs anno M. D. LII. Aldinis typis cusus est, disertè habet ὃ δὲ μέλας εἶσμος.

Ceterum nisi in hac planta, acrimonia, quæ quidem sensu percipi possit, abesset, ad Thymelææ genera, aut ipsi cõgeneres stirpes (quales multas inveniri paulò antè monuimus) hunc suffruticem referendum esse centerem. Vulgarem autem appellationem cur apud rusticas mulierculas nullam invenerit, satis mirari nequeo, quandoquidem illius flores ipsis aded familiares sint, & in delicijs. Nonnulli tamen rustici Stein rosetium hoc est, petræam rosulam vocant.

Quibus verò facultatibus prædita sit hæc planta, mihi adhuc incompertum.

HIPPOGLOSSVM VALENTINVM.

CAP. LX.

SUFFRUTEX hic potius, quàm herba, scubitali aut ampliore altitudine assurgit, multis ramis lignosis, duris, fragilibus tamen, & nigricantibus præditus, circa quos, ex tuberculis interdum multa confertim & simul juncta folia nascuntur, in tenerioribus verò ramulis, qui plerumq; rubescunt, rariora, Myrti ferè, longiuscula, ex cæruleo nigricantia, carnosa, nigricante pediculo, acuto mucrone, extremæ amaritudinis: summis ramulis singulares in hærent calices squamatis compacti, interioris orbis florum Scabiosæ, aut Morsus Diaboli magnitudine, qui florem continent villosum & lanuginosum, ex cæruleo candicantem in meditullio, at in ambitu omnino cæruleum: semen ignoro, nam florentem duntaxat conspiciebam: radix dura est & lignosa.

bus circa Antequeram, Martio autem inter Velez & rubio & Lorca, quæ Eliocrota veteribus dicitur, Murciani regni urbes, totoque Valentino regno.

BAETICI, *Coronilla de frayles*, hoc est, coronulam fratrum sive monachorum, quasi eorum orbiculatam tonsuram flore referentem, & *siempre enxuta*, quia semper arida & exsucca videtur, appellant. Murciani verò & Valentini vulgari voce *segullada*. Nomina.

Nonnulli Valentiniæ academici Professores Hippoglossum esse censebant: sed nihil cum Hippoglossio Dioscoridi descripto commune habet, nisi quis fortè ob foliorum ejus cum Rusci folijs affinitatem ei hoc nomen donandum putet, quæ tamen in hoc frutice circa pediculum oblongiora & angustiora sunt: præterea dissimiles utriusque facultates.

Alij Alypum nominare malunt: sed cum planè arida sit & succi expers, non video qua ratione suam sententiam stabilire possint. Alypū quorundam.

CETERVM circumforanei Bæticæ medici ejus decoctum propinare dicuntur ijs qui Gallica scabie sive Venerea lue laborant, non sine magno (ut aiunt) successu. Facultates.

CASIA QVORVNDAM.

CAP. LXI.

CVBITALIS est hæc planta, fruticosa, tenues virgas ferens, virescentes, lentas, interdum etiam nigricantes, præsertim dum novellæ sunt: & in his folia Lini rariùs per ramos spatia, amari saporis: flores aliquot ex luteo virescentes & palliduli, muscoli, corni florum æmuli, adstrictoriæ facultatis, in eodem pediculo congesti innascuntur: fructus deinde qualis Myrti, initio viridis, ubi maturuit ruber, Corallij aut Asparagi maturo fructui similis, subdulcis, lentusque, tandem nonnihil acrimoniæ exerès, osseo intus nucleo, qui medullam cõtinet albam, dulcem. Radice nititur dura & lignosa. Floret æstate, fructus Octobri, veletiam ante maturescit. Osyris Plinij foris.

Varijs Hispaniæ locis crescit secundum vias: frequentissimè autem Granatensi & Valentino regno. Mompeliano etiam agro olim observare memini, ad ingressum Peraul, pagi ad stagnum Volcarum siti, deinde silvula Egremont cœnobio proxima, in qua multæ elegantes stirpes.

Eo quo istuc versabat tempore, à studiosis pro Osyride habebatur: subsequenter annis Casiam appellare maluerunt, quod nomen etiam nonnullis Hispaniæ locis obtinet. Doctissimus Plaça Medicus & Professor Valentinus Plinij Polygonum esse existimabat: verum ad quod Polygoni ab ipso descripti genus referri possit, non video. Hispanorum vulgus *Badajoz* & vicina loca Bæticæ, qua Lusitaniæ conjungitur, incolens, *guardalobo* vernacula lingua appellat. Casia. Polygonum Plin.

Si quis cum Osyride Plinio descripta conferet, aliquot notas communes habere deprehendet: nihil tamen statuere volo. Certè *κνέωπος* Theophrasti, quem Casiam ab Hygino vocari Plinius tradit, cujusque ipse lib. XXI. cap. IX. Nat. Hist. ex Theophrasto duo genera constituit, esse non potest. Sed neque etiam Virgilij Casia, planta odorata, cujus in Bucolicis & Georgicis meminit.

VVA MARINA VVLGARIS.

CAP. LXII.

HVIVS duo genera per Hispanias mihi sunt observata, sola duntaxat magnitudine inter se differentia.

PRIMUM humana interdum altitudine fruticat, Spartij, quod Hispani *retama* vocant, modo, brachialis crassitudinis aliquando stipite, oblongis ramis, nigricantibus, qui deinde multas virgulas ferunt pedales, tenues, multis internodijs distinctas, ut Equisetum ferè, propendentes, sine folijs, admodum adstringentis saporis: florem secundum internodia conferentem, minutum, & muscosum, corni floribus non absimilem, pallidum: deinde fructum exiguis moris similem (ut mihi quidem retulerunt incolæ, nam florentem duntaxat videbam) rubentem, succulentum, acidum, in quo pauca grana, milio ferè similia insunt, foris nigra, intus alba: radix dura, lignosaque est. Polygonum Plin. majus.

ALTERVM humile est, gracilibus, sarmentosis & frequentibus ramulis fruticosum, qui internodijs ut in superiore distinguuntur, humi sparsâ & profusâ comâ, sine folijs, ut Primum, Polygonum Plinij minus.

Polygonum 1111. Plinij majus.

Polygonum 1111. Plinij minus.

nec minus adstringens: flores sunt muscosi palliduli corni floribus etiam similes: fructus exiguis moris par, per maturitatem ruber, succulentus, acidus, unum aut alterum granum milio pæne æquale, foris nigrum, intus album continens: radix alteri similis sed minor: longè etiam lateque serpens, & subinde novas proles sub terra promens.

Maralee.

Floret utraque planta Maio mense: fructus Augusto vel etiam seriùs maturefcit. Primam tamen initio Martij floribus onustam deprehendebam circa *Velez el rubio*, regno Murciano, ubi plurima nascitur, nusquam alibi mihi conspectam.

Alteram frequentem inveniẽbam in quodam colle, secundo à Salmantica miliari, totius ferè Hispaniæ meditullio, longissimè à mari. Quod equidem satis mirari non poteram, cum antea nusquam observassem nisi maritimis locis, & toto illo tractu inter stagnum Volcarum & ipsum mare Mediterraneum, supra Peraul & Magalonam, ad montem usque Setium.

Nomina.

HISPANI primum genus *belcho* vocant. Alterum genus Narbonensis Galliæ incolæ *rasins de mar*, hoc est, uvam marinam appellant. Cum istic vivebam, peritiores pumilum genus ad Dioscor. *τράχυν* quod & *τράχυνον* dici ait, lib. 1111. descriptum referebant: cujus sanè aliquot notæ non ineptè huic plantæ quadrant. Postea nonnulli ad Androsacen retulerunt, Bellonium sequuti, qui Observation. lib. 111. cap. xli. de Androsace agens, hanc innuere videtur.

Τράχυν.

Τράχυνον.

Androsace

Bellonij.

Croton An-

guil.

Peritissimus Anguillara, Crotonis, cujus Nicandri interpretis mentionem facit, nomine, hanc; ni fallor, describit opinione duodecima. Crescit, inquit, ad flumen Sebenicum in Dalmatia humilis frutex, Pino valdè similis, frequentibus nodis, cujus folia [cirri seu ramuli potiùs] Equifeto minori similia sunt, ejus flos rufescens, tametsi pallefcemtem viderim, qui deinde in fructum extuberat rotundum Ceraso minorem, maturitate colorem rubrum contrahentem, qui etiam edi possit. Nascitur locis asperis, montosis & saxosis, &c.

MULTIS verdè notis, hujus primum genus præsertim, cum Polygono quarto Plinij quadrare mihi videtur, quod his verbis describit lib. xxvii. cap. xii. Quartum genus silvestre appellatur, pæne arboris modo frutex, radice lignosâ, stirpe Cedri rubicundo, ramis sparti, binum palmarum, nigris geniculorum ternis quaternisve articulis. Huic quoque spissandi natura, sapor mali cotonei.

Deinde quas Dioscorides Polygono tribuit facultates, adhuc hodie apud ejus regionis, ubi hic frutex nascitur, incolas, in usu sunt: illius enim decoctum penis & vesicæ ulceribus conferre asserunt.

Ephedra.

Caucon.

Anabasis.

POSSET tamen ad Ephedram forsitan etiam referri, cujus idem Plinius lib. xxvi. cap. vii. in hæc verba meminit: Caucon, quæ & Ephedra, ab alijs Anabasis vocata, nascitur ventoso ferè tractu, scandens arborem, & ex ramis propendens, folio nullo, cirris numerosa, qui sunt junci

junci geniculati, radice pallida. Datur ex vino nigro austero trita ad tussim, suspiria, tormina, &c.

Hanc Bellonius lib. I. & III. Observationum arbores conscendere dicit, cujus & fructum Androsaces similem, rubrum edisse refert.

Ego verò hanc plantam solam ferè nascentem, & sese sustentem, nec ullo adminiculo egentem semper inueniebam.

ANAGYRIS.

CAP. LXIII.

TAMETSI nonnulli plura Anagyris genera se vidisse referant: ego unicum legitimum, quale videlicet à Veteribus descriptum est, tantum observasse ingenuè profiteor.

ARBUSCULA autem est humanam altitudinem non multum superans, calidioribus præsertim regionibus (nam alibi duorum etiam hominum magnitudinem æquantem conspexi) multis ramis fruticosa, cortice ex viridi nigricante obductis, è quibus ramuli prosiliunt onusti folijs trifolij ferè mænianthis, hoc est, ternis simul junctis, sed supernè dilutius virescentibus, aversâ autem parte incanis, ut viticis folia, odoris, ut spatulæ fœtidæ vulgaris, (quam nonnulli Xyrin esse volunt) adeo gravis & tetri, ut transeuntibus suo fœtore caput offendat. Ex foliorum sedibus & alis, bini, terni, aut quaterni ad summum flores simul prodeunt oblongi, quinque folijs constantes, genistæ ferè aut Cytisi florum modo, sed quorum supremum, quodque reliqua integit, brevius est, & minimè, ut in illis, reflexum, coloris intensius aurei, reliquis pallefcientibus: siliquæ deinde succedunt digitalis longitudinis, pollicaris verò latitudinis, cartilagineæ, in quibus terna aut quaterna semina, nonnumquam plura, satis magna, exiguis phasiolis æqualia, renis forma, quæ initio candicant, deinde purpurascens colorem contrahunt, tandem, cum plenè matura, ex cæruleo nigricant: ut aptissimè Dioscorides

Anagyris vera.

ποικίλον dixerit: nam in eodem fructu non ex-

actè maturo tres differentes colores subinde conspiciuntur.

Primum omnium hunc fruticem nascentem inueniebam primo ab Arelate lapide, saxo-
fo quodam colle, qui dicitur D. Antonij, monente C. V. eodemque primario Mompelianæ
Academiæ Professore D. Guiljelmo Rondeletio. Deinde frequentem circa Hispalim totius
Bæticæ Emporium celeberrimum, tum etiam ad Mundam, Malacam & Valentiam.

Natalis.

Floret istic Ianuario & Februario, æstate semen maturefcit. Hujus porrò ligni matrix sive cor, non nigricat, sed nonnihil potius pallefcit.

Ἄναγυρις καὶ ἀνάγυρος, à nonnullis etiam ἀποσος Græcè appellatur, teste Dioscoride &
Plinio, Latinis Anagyris, Herbariorum vulgò Faba inversa. Vulgare nomen Hispanicum
non intellexi.

Nomina.

TENERA folia trita Dioscorides refert illitu tumores reprimere, & si partus hæreat, &
secundæ mensesque morentur, drachmæ pondere bibi in passo: sic & suspiriosis dari, & contra
capitis dolores in vino: difficulter parientibus adalligari, ita ut à partu statim auferantur.
Plinius addit, in vino vetere ad phalangiorum morsus dari. Radicis cortex, utriusque, conco-
quendis discutiendisque adhibetur: & semen manducatum, vomitiones vehementer ciet.

Facultatis.

CYTISVS.

CAP. LXIIII.

IN tanta opinionum varietate de Cytiso, licet judicare difficile sit, quis legitimus Cytisus
veteribus descriptus; peritiores existimant eum esse quem C. V. Bartholomæus Maran-
tha proponit. Ceterum nemo, uti spero, inficias ibit, quin quos hoc capite enumerabo fruti-
ces, ad Cytisi genera etiam referri debeant.

Cytisus

ποδύσμητος.

PRIOR interdum arbusculæ magnitudine excrescit, duro stipite, cujus materia flavescit,
sed cor sive pars interior nigricat: is autem cum majoribus ramis & virgultis candicante
cortice obducitur: tenelli ramuli toti villo obfiti: folia numerosa ramos ambiunt, terna uni
pediculo inhærentia Medicæ modo, dilutioris viriditatis, saporis viridium leguminum, ama-
ri tamen:

Cytisus 1.

Cytifus I.

Cytifus II.

Cytifus III.

Cytifus IV.

Matalis.

Cytifus V.

ri tamen: aliquot flores extremis ramulis quasi spicæ instar nascuntur, Genistæ similes, minores, lutei, nonnihil odorati: deinde lobi Genistæ pares, oblongi, asperi tamen & hirsuti, in quibus exiguum semen, tumidiusculum, nigricans, Genista minus: radix lignosa, & in diuersa tendens.

ALTER duorum cubitorum duntaxat altitudinis, fruticosus, virgas profert candidas omnino, tenues, ramosas. folia superiori similia, terna semper ex uno pediculo nascentia, minora, prorsus incana, numquam expansa, sed semper quasi complicata, prominente dorso, impensè amara: flores, ut in altero, extremis ramis insident superioribus forma similes, sed intensior & planè aureus color: siliquæ etiam longiusculæ, asperæ, ex purpura nigrescentes, mucrone deorsum inflexo: semen paulò majus est, & subnigrius altero, radix similis.

Vterque crescit Salmanticensi agro, & alijs utriusq; Castellæ locis secundum publicas vias. Florent Junio, semen proferunt Iulio & Augusto. Seminibus inde ad amicos in Belgium missis nonnulli in suis hortis aluerunt, ubi longè majores adoleverunt: sed subsequutis postea Belgicis motibus, cum negligenter, & intermitteretur necessaria cura, præsertim hiemali tempore, utrumque genus periit.

TERTIVS humanam altitudinem attingit, virgasque habet longas, non admodum fruticofas, neque lentas, nigrescente cortice obductas: folia trifolij aut medicæ, terna simul uni petiolo inhaerentia, supina parte viridia, prona verò subrufa lanugine hirsuta, leguminum amariusculi saporis: flores ex alarum sinu reliquis majores, cum Genistæ majoribus floribus comparandi,

Cytifus IIII.

Cytifus V.

comparandi, aureo colore fulgentes. Hujus semen observare non licuit, cum solum modo admontium radices circa Calpen & Bæticæ maritimis Februario florentem invenerim.

Duorum superiorum nullum vulgare nomen intellexi, iste verò ab incolis *Escabon* dicebatur.

QUARTVS cubitales & majores habet virgas, lentas, vimineas, in multas alas divisas, quas *Cytifus IIII* sparsim & sine ordine ambiunt terna perpetuo folia eidem pediculo inhærentia, viridia, eminentiore dorso, amariuscule sapore prædita: summæ virgæ in oblongam spicam florum quatuor foliolis constantium desinunt, qui pisi florum formam æmulatur, longè tamen minores sunt, lutei coloris, suavisque odoris & melleum quiddam spirantis: filiquæ deinde succedunt longæ, planæ, exiguum flavescens semen continentis: radix dura, lignosa, longa, rarioribus fibris donata est.

Copiosè nascitur non modò in omnibus silvis Viennensis agri, & secundum vias, sed plerique Pannoniæ locis, & in ea Austriæ inferioris parte, quæ veteri circumscriptione Pannoniæ non continetur. Crescit & in Hercyniæ silvæ parte quæ Boëmiam undique cingit, ubi florere incipit sub finem Junij, & Augusto plerumque cessare solet: at in Austria & Pannonia maturius. *Natalis.*

CVBITALES nonnumquam sunt Quinto virgæ, rectæ, tenues, vimineæ & lentæ: quas ab infimo ad summum usque exornant folia terna etiam uni pediculo inhærentia, proximè descripto ferè similia, sed angustiora, omnino incana, amari gustus, quæ trita pingua esse videntur: ex singulis interdum foliorum sinibus ramuli prodeunt, similibus folijs, sed minoribus obsiti, ferentes in summo quinos aut senos flores loti pratensis herbe (quam à prægrandibus filiquis nonnulli filiquosam cognominant) floribus per similes, aurei coloris, odoris non expertes: deinde ex folliculis filiquas oblongiusculas, planas, hirsutas omnino, atque in his subruffum semen, planum, nonnumquam tumidiusculum & rotundiusculum, durum, quod maturitate dehiscens filiquis excidit: radix dura est & lignosa, nigricans, summa tellure sparsa. *Cytifus V.*

Frequens est toto Viennensi agro, præsertim supra Phasianorum fabricam, & multis alijs cum Austriæ superioris & inferioris, tum Moraviæ & Pannoniæ locis aridis, præter vias. *Natalis.*

Floret Julio, & subinde in Autumnum usque: semen sub Augusti finem, & Septembri maturefcit, sed vermiculis illud erodentibus est valde obnoxium.

Integras sæpenumero hujus fruticis stirpes vulgari cuscuta, quam plerique legitimam *Androsace* Dioscorid. Androsacen esse existimant, obitas inveni. *Dioscor.*

Cytisi v. species altera.

Cytisus vi.

Cytisus VII.

Cytisi v.
species altera.

Cytisus VI.

Natalis.

Cytisus VII.

2. Ejus aliud genus est multò majus, crassioribus virgis, admodum hirsutis, rectis, folijs duplo amplioribus, siliquis seu lobis majoribus: ipsi etiam flores colore magis aureo rutilant.

Iuxta sepes in Pannonia & Austria nascitur, sed rarius est, & minus obuium super ore. Illius etiam semen vermiculis obnoxium.

SEXTVS pedalis, raro cubitalibus affurgit ramulis, tenuibus, omnino incanis: quos exornant terna semper folia, brevi pediculo inhaerentia, quorum medium duplo longius est reliquis, cinerei & canescentis coloris, adstringentis verò & linguam exsicantis saporis: ramusculi ferè ab imo ad summum per singulorum foliorum exortus, floribus aureo colore fulgentibus, jucundi odoris, onusti sunt, binis aut ternis simul nascentibus ex molli quadam, & candida lanugine hirsuta vaginula, similis cum superioribus formæ, sed minoribus. Semen non observavi.

Invenitur varijs Hispaniæ locis, præsertim Bætica: sed nusquam abundantiore videbam quàm Valentino regno, ubi plurimus ejus usus est: nam illius ramis nudis & à suis folijs liberis supra tegetes, ab his qui bombyces alunt, sparsis, jam saturi mori folijs bombices, sericea sua stamina his ramis advolvunt, quæ deinde à mulierculis & pueris explicantur. Valentini *boga*, & *boxa blanca* appellant.

ALIQVOT habet Septimus ramos humifusos & sparsos, tenues, lentos, fractu contumaces, qui nullis aut certè rarissimis folijs sunt obstiti, multos autem ex lateribus ramulos proferunt, tenellos, hirsutos, in quibus folia longis pediculis nixa, terno semper numero, breviora

viora quàm in Quinto genere, elato dorso, supernè viridia, infernè cana lanugine pubescentia, amariusculi saporis, & herbacei odoris: ex alarum in extremis ramulis, & per totos interdum ramulos sparsarum sinu prodeunt terni aut quaterni simul juncti, nonnumquam singulares flores, Quinti flori forma similes lutei coloris, qui tamen dum marcescere incipiunt, aureum colorem aded saturum contrahunt, ut purpurascere videantur: folliculi, unde flores emergunt, pallent & lanugine pubescunt: siliquæ planæ & hirsutæ subfuscum exiguum semen continent: radix dura, lignosa, juxta quam rami per terram sparsi subindè fibras agunt.

Spontè provenit silvula quadam ad Lachn pagum primo ab urbe Vienna miliari, & plerisque alijs locis urbi vicinis: crescit etiam in utriusque Pannoniæ silvis, & in Interamni ultra Dravum flumen. Maturiùs floret superioribus Pannonicis, Maio videlicet, nonnumquam etiam Aprili, & novos interdum ex ramulis flores per totam deinde æstatem profert.

2. SED & hujus generis alia species invenitur pedibus virgis, tenuibus, viridibus, supinis & humi fufis, quas ambiunt similia folia: flores etiam pares extremis virgis quini, seni, aut plures simul congesti innascuntur, nulli autem per virgas sparsi ut in superiore: siliquæ & semina non differunt: virgarum, foliorumq; pars inferior & siliquæ molli hirsutiâ pubescunt.

Hunc in folis Pannoniæ silvis Maio mense florentem inveniebam.

SCIO & alios aliquot frutices Cytisi nomine proponi: quia verò diligenter ab alijs descripti sunt, hinc subijciendos non æstimavi, sed eos tantùm quos à nemine antè observatos, & Cytisi nomine comprehendi posse putavi. Quarti tamen historiam noster Lobelius in adversarijs prodidisse videtur.

PORRÒ Cytisi folia refrigerare, tumores inter initia discutere, si cum pane trita illinantur: decoctum potu urinam ciere, Dioscorides scribit. Columella lib. v. cap. ultimo, Plinius lib. XIII cap. XXIIII. addunt ex Aristomacho Atheniensi, nutricibus in defectu lactis aridum & in aquâ decoctum, potui cum vino dari: firmiores, celsioresque infantes fieri: & alia pleraque ad Cytisi culturam, & pecorum ex eo pabulum, pertinentia.

COLUTEA SCORPIOEIDES.

CAP. LXV.

CYTISO cognatæ sunt ex stirpes quas hoc & proximè sequente capite describam, idè que ponè Cytisi genera collocandas esse existimavi.

Colutea scorpioides i. elatior

Colutea scorpioides i. humilior.

MULTAS Prior ex una radice fert bicubitales, interdum & tricubitales virgas, graciles, satis tamen firmas, in frequentes ramos divisas: folia alata septem aut novem uni costæ in hærentia, bina semper ex adverso sita, uno impari extremam alam occupante, coluteæ folijs similia.

Colutea scorpioides altera.

Colutea scorpioides l. humilior.

Natales.

Colutea scorpioid. 11.

Polygala Valentina.

Natales.

Polygala. 1.

similia, sed minora, saturatè virentia, ingrati admodum & amari saporis: è singulis ramulorum alis prodeunt tenues pediculi sustinentes plerumque binos, nonnumquam ternos flores Coluteæ similes formâ & colore, sed minores & nonnihil odoratos: siliquæ teretes, oblongæ, quibusdam veluti articulis distinctæ, oblongæ, lævia, subfusci coloris & ingrati saporis femina, singula singulis articulis inclusa habent: radix lignosa est, longè lateque dispersa.

2. Est & altera humilior, humiliq; diffusa, neque foliorum numero, aut situ, aut formâ, neque florum formâ & colore, à superiore differens: sed hujus virgæ palmares aut pedales duntaxat, hieme interdum marcescere solent, & novo vere denuò è radice novæ germinare: siliquæ & semina paria: radix similiter dura & lignosa latè se spargit, & fibris aliquot donata est.

Sponte nascitur ad Castenberg vicinisq; Viennæ montibus abundè, tum etiam in nonnullis Pannoniæ montanis locis. Priorè etiam in Belgicis hortis jam diu antè conspexeram: & ejus Pena & Lobelius in Adversarijs meminerunt, in Valena Mompelhani agri silvâ nasci afferentes. In hortis culta longè major evadit. Posteriorem nunquam antea observaveram. Sed & ea in hortis culta paulò major fit, & plerumque virgæ hieme retinet. Florent Maio.

ALTERA nititur radice crassâ, & lignosâ, lentâ tamen, & flavescente cortice obductâ, multisque fibris præditâ: ex qua plures singulis annis incunte vere novas producit virgæ pedales, nonnumquam etiam cubitales, lentas, vimineas, læves, virides, & in his temerè sparsa alata folia, quina, septena, aut novena uni costæ inhærentia, exsiccantis primùm gustus, deinde nonnihil acrimoniæ in summis labris relinquentis: flores in foliorum oblongis virgulis inhærent copiosi, leguminacei, in orbicularem coronam dispositi, flavi, nullo grato odore commendati: quibus succedunt articulatim distinctæ siliquæ superioribus breviores, semen in singulis articulis continentes, Polygalæ valentinæ modo.

Crescit in montium, qui à Danubio & Castenberg illi imminenti ad Alpes extenduntur, radicibus, inter vepres & ad vinetorum margines. Floret Junio, nonnumquam etiam Maio: subsequens hiems virgæ corrumpit.

POLYGALA VALENTINA.

CAP. LXVI.

FRUTICOSA est hæc planta, binos palmos alta, multas ferens virgulas lentas, sparti aut junci instar: folia singulis costis inhærent impari plerumque numero, quina, septena, aut plura, Lenticulæ similia, magis tamen carnosa, & ad rutæ colorem accedentia, adstringentis & ingrati gustus: flores meliloto similes, lutei, coronæ in modum, summis virgulis (quæ magnâ ex parte nudæ sunt, & maturo semine exarescere solent) insident: incurvæ, deinde, longæ & teretes succedunt siliquæ, tribus aut quatuor internodijs distinctæ, quæ semen continent durum, oblongiusculû, nigrum, ingrati saporis: radix longa, dura, lenta, crassiuscula est.

Perpetuò